

Palokunta- yhdistys toimii

SSPL – tukea palokuntasi toimintaan

Tarkista tietojen ajantasaisuus sähköisestä versiosta www.sspl.fi

Palokuntayhdistys toimii neljäs painos, Suomen Sopimuspalokuntien Liiton julkaisusarja, sarja A:x/2025

Painoksen päivitys Pekka Koivunen sekä Alekski Peurala, Silvio Hjelt, Jari Lepistö, Niko Ara

Ohjausryhmä: Niko Ara (SPEK), Juha Kylmälä (SPPL), Jari Lepistö (SM), Terhi Virtanen (Tuula Peltoniemi) (Hyvil) sekä Ari Maskonen, Silvio Hjelt, Juho Luukko ja Ari Isokääntä (SSPL)

Kiitokset: Tuula Peltoniemi, Markku Leinonen, Jaakko Linko

Taitto ja ulkoasu	Maria Salo
Kuvat	Tomi Vastamäki, Palokuntalainen-lehden kuva-arkisto, Kuvapankki Freepik
Kansikuva	Tomi Vastamäki
Painopaikka	Suomen Uusiokuori Oy
ISBN	978-952-xxxx-xx-x (sid.)
ISBN	978-952-xxxx-xx-x (pdf)

Puheenjohtajan tervehdys

Hyvät palokuntalaiset, ystävät ja yhteistyökumppanit,

Sopimuspalokunnat ovat suomalaisen turvallisuuden sydän. Ne syntyvät ihmisten halusta auttaa, kantaa vastuuta ja olla läsnä silloin, kun apua eniten tarvitaan. Meidän vahvuutemme on se, että olemme osa omaa yhteisöämme – kylissä, kaupunginosissa ja työpaikoilla. Palokunta ei ole vain hälytysauto ja varusteet, vaan joukko ihmisiä, jotka yhdessä pitävät huolta lähimmäisistään.

Uusin Palokuntayhdistys opas on tehty tukemaan juuri tätä arkea. Se kokoaa yhteen sen tiedon ja kokemuksen, jota jokainen palokuntayhdistys tarvitsee hallinnon pyörittämisestä turvallisuuteen ja jäsenhuollosta viestintään. Oppaasta löytyy vastauksia käytännön kysymyksiin, mutta ennen kaikkea se on muistutus siitä, että emme ole yksin – vaan osa laajaa sopimuspalokuntien perhettä, jossa jaamme yhteiset haasteet ja ratkaisut.

Viime vuodet ovat muuttaneet toimintaympäristöämme. Hyvinvointialueuudistus, uudet sopimuskäytännöt ja lainsäädännön velvoitteet koskettavat meitä kaikkia. Muutokset voivat tuntua raskailta, mutta niiden keskellä pysyvät perusasiat: auttamisen tahto, yhteisöllisyys ja palokuntahenki. Uusi opas auttaa jäsentämään nämä muutokset niin, että yhdistykset voivat toimia turvallisesti, lainmukaisesti ja pitkäjänteisesti.

Palokuntien voima on ihmisissä. On tärkeää, että onnistumme houkuttelemaan uusia jäseniä mukaan ja huolehtimaan jo mukana olevien jaksamisesta. Jokainen harjoitus, kahvipöytäkeskustelu ja onnistunut hälytystehtävä vahvistaa yhteishenkeä. Hyvä hallinto ja toimivat käytännöt eivät ole byrokratiaa, vaan tapoja varmistaa, että palokunta pysyy elinvoimaisena ja turvallisena paikkana olla mukana – myös tuleville sukupolville.

Haluamme myös pitää huolta siitä, että palokuntalainen itse voi hyvin. Tehtävät voivat olla vaativia ja joskus raskaitakin. Siksi on tärkeää, että otamme huomioon jäsentemme turvallisuuden, varusteet, työhyvinvoinnin ja henkisen tuen. Kun pidämme huolta toisistamme, pidämme huolta myös yhteiskunnasta.

Palokunta on parhaimmillaan avoin yhteisö, johon kaikki voivat tulla omana itsenään. Jokaisella jäsenellä on paikkansa – operatiivisessa toiminnassa,

nuoriso- ja naisosastoissa, tukitehtävissä tai hallinnon puolella. Tämä monimuotoisuus on vahvuutemme, ja sitä myös uusi opas korostaa.

Haluan sydämeistäni kiittää kaikkia, jotka ovat olleet mukana tämän oppaan tekemisessä ja päivittämisessä. Se on arvokas työväline, mutta samalla myös kuva siitä, miten yhdessä olemme rakentaneet ja kehittäneet sopimuspalokuntien toimintaa vuosikymmenten ajan.

Toivon, että jokainen palokuntayhdistys löytää tästä oppaasta tukea ja inspiraatiota. Käyttäkää sitä rohkeasti oman toiminnan kehittämiseen, mutta muistakaa, että tärkeintä on ihminen ihmisen rinnalla – se on ollut ja tulee aina olemaan palokuntatoiminnan perusta.

Lämmin kiitos jokaiselle palokuntalaiselle siitä työstä, jota teette joka päivä oman yhteisönne ja koko Suomen hyväksi.

Paula Werning

Puheenjohtaja

Käsitteitä

PELASTUSTOIMI on toimiala, johon kuuluvat tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisy, väestönsuojelu, ihmisten ja omaisuuden suojeleminen sekä pelastustoiminta.

PELASTUSTOIMINTAAN kuuluvat hälytysten vastaanottaminen, väestön varoittaminen, uhkaavan onnettomuuden torjuminen, onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen sekä tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen.

PELASTUSLAITOS on pelastustoimen tehtäviä hyvinvointialueella hoitava organisaatio.

PALOKUNTA on pelastustoimen tehtäviä varten varustettu ja järjestetty apua antava yhteisö, jonka henkilöstö on saanut koulutuksen tehtäviinsä.

SOPIMUSPALOKUNTA on yhteisö, joka on sopimussuhteessa hyvinvointialueen pelastuslaitoksen kanssa pelastustoimeen kuuluvien tehtävien hoitamisesta.

PALOKUNTASOPIMUS on sopimus, jonka palokuntayhdistys tekee pelastuslaitoksen kanssa pelastustoimeen kuuluvien tehtävien hoitamisesta.

SOPIMUSHENKILÖSTÖ on pelastustoimen tehtäviin palokuntasopimuksen tai työ sopimuksen perusteella osallistuva osa-aikainen ja/tai toimenpidepalkkainen henkilöstö. Termiä voidaan käyttää myös työpaikkapalokunnissa työskentelevistä henkilöistä, joilla on työsopimus työnantajansa kanssa.

VAPAAEHTOINEN PALOKUNTA (VPK) on pelastustoimintaa varten perustettu yhdistys.

TYÖPAIKKA-PALOKUNTA on yhteisö, jonka henkilöstö osallistuu lähinnä oman työpaikkansa pelastustoimen tehtäviin, esimerkiksi tehdas- tai teollisuuspalokunta (TPK), laitospalokunta (LPK), sotilaspalokunta (SPK) ja lentoaseman palokunta. Työpaikkapalokunta voi toimia myös sopimuspalokuntana.

PELASTUSTOIMEN VAPAAEHTOISTOIMINTA tarkoittaa vapaaehtoisten osallistumista pelastustoimen tehtäviin ilman virka-, työ- tai henkilökohtaista sopimussuhdetta jonkin organisaation, kuten sopimuspalokunnan jäsenenä.

TOIMIJAORGANISAATIOITA ovat pelastustoiminnassa käytettävät meri- ja järvipelastusyhdistykset, vapaaehtoisen pelastuspalvelun organisaatiot ja muut alueen pelastustoimen kanssa sopimuksen tehneet yhteisöt.

1. Suomen pelastustoimi

1.1.	Kaksi järjestämismuotoa.....	12
1.2.	Valtio säättää, rahoittaa, ohjaa ja valvoo.....	12
1.2.1.	Sisäministeriö	12
1.2.2.	Lupa- ja valvontavirasto	12
1.2.3.	Valtiovarainministeriö.....	14
1.2.4.	Pelastusalan oppilaitokset.....	14
1.2.4.1.	Pelastusopisto	14
1.2.4.2.	Helsingin Pelastuskoulu	14
1.2.4.3.	Muut pelastusalan koulutusta antavat oppilaitokset.....	15
1.3.	Hyvinvointialueet vastaavat pelastustoimesta alueillaan.....	16
1.3.1.	Pelastuslaitokset.....	16
1.3.2.	Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy.....	17
1.3.3.	Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto	17
1.3.4.	Pelastusjohtajat.....	17

2. Palokuntayhteisöt

2.1.	Rekisteröity yhdistys.....	18
2.2.	Yhdistyksen nimitys.....	18
2.3.	Tukiyhdistys.....	18
2.4.	Säätiö.....	18
2.5.	Työpaikkapalokunta.....	19
2.6.	Muita palokuntayhteisöjä.....	19

3. Palokuntayhdistyksen hallinto

3.1.	Sopimuspalokunnissa on kaksi rinnakkaista järjestelmää	20
3.2.	Yhdistyshallinto	20
3.2.1.	Yhdistyksen kokous	20
3.2.2.	Hallitus ja muut toimielimet	20
3.2.3.	Nais-, nuoriso-, tuki-, reservi- ja veteraaniosastot.....	22
3.2.4.	Muut osastot.....	22
3.3.	Pelastustoimintaan liittyvä operatiivinen järjestelmä.....	22
3.3.1.	Operatiivisen järjestelmän perusteet.....	22
3.3.2.	Hälytystilanteen johtaminen, tilanneorganisaatio	23

4. Palokunnan päällikön tehtäväkenttä

4.1.	Päälliköllä on monta roolia	24
------	-----------------------------------	----

4.2.	Päällikkö on henkilöjohtaja.....	24
4.3.	Päällikkö on pelastustoimintaan liittyvän operatiivisen valmiuden johtaja.....	24
4.4.	Palokunnan päällikön kelpoisuusvaatimukset.....	24
4.5.	Palokunnan muu päällystö	25
4.5.1.	Palokunnan varapäällikkö	25
4.5.2.	Hälytysosaston johtaja tai päällikkö.....	25
4.5.3.	Koulutuspäällikkö.....	25
4.5.4.	Mestarit.....	25

5. Hallinnolliset ongelmatilanteet palokunnassa

5.1.	Pelissäännöt on tarkoitettu noudettavaksi	27
5.2.	Henkilökohtainen vastuu.....	27
5.3.	Henkilösuhteiden ongelmat.....	27
5.4.	Riskien minimointi.....	27
5.5.	Asiantuntija-apua hallinnollisiin ongelmatilanteisiin	27

6. Taloudenhoidon perusteet

6.1.	Taloudenhoito – suunnitelmallista toimintaa.....	28
6.2.	Talousarvio on tärkeä dokumentti	28
6.3.	Toiminnan tarkastus	28
6.4.	Apua ulkoa.....	28
6.5.	Kirjanpito ja kirjanpitolaki	28
6.6.	Verotus	29
6.6.1.	Yleishyödyllisyys – superyleishyödyllisyys.....	29
6.6.2.	Tuloverotus	30
6.6.3.	Veroilmoitus	30
6.6.4.	Verohuojennus.....	30
6.6.5.	Arvonlisävero	31
6.6.6.	Kiinteistövero.....	31
6.6.7.	Verotusongelmat.....	32
6.7.	Palokuntayhdistyksen rahoitus	32
6.7.1.	Rahoitustarpeissa suuria eroja	32
6.7.2.	Jäsen- ja kannatusmaksut.....	32
6.7.3.	Sopimuskorvaus.....	32
6.7.4.	Kiinteistökorvaus	32
6.7.5.	Avustukset.....	32
6.7.6.	Palosuojelurahaston avustukset sopimuspalokunnille.....	32

6.7.7.	Leader-rahoitus	34
6.7.8.	Seurantalojen korjausavustukset.....	34
6.7.9.	Palvelujen myynti.....	34
6.7.10.	Liiketoiminta	34
6.7.11.	Keräykset ja tavara-arpajaiset.....	35
6.7.12.	Tilapäinen rahoitus.....	
6.8.	Sähköinen valtuutus.....	
6.8.1.	Tilapäinen rahoitus.....	36
6.9.	Sähköinen valtuutus.....	36
7.	Jäsenistö	
7.1.	Jäsen kaiken keskiössä	37
7.2.	Rekrytointi.....	37
7.3.	Perehdyttämisen kautta sitouttamiseen	38
7.4.	Palokuntien erilaisuus on huomioitava rekrytoinnissa.....	38
7.5.	Henkilöstösuunnitelmat	39
7.6.	Sukupolvenvaihdokset	39
7.7.	Henkilörekisterit	39
7.8.	Palkanmaksu palokunnassa.....	40
7.8.1.	Korvauskäytännöt vaihtelevat.....	40
7.8.2.	Kulukorvaus, palkka, velvoitteet.....	40
7.8.3.	Työnantajuus	41
7.9.	Ansiomerkit	41
7.9.1.	Ansiotuneiden palkitseminen	41
7.9.2.	Ansio	41
7.9.3.	Muut tunnustus- ja palkitsemisvälineet	42
7.9.4.	Muut muistamiset	42
7.9.5.	Mitä, missä, milloin?	42
7.9.6.	Ansiot keskinäiseen järjestykseen	42
7.9.7.	Mistä ansiomerkkejä?.....	43
7.9.8.	Luovutustilaisuus.....	44
7.9.9.	Ansiomerkkien käyttö	44
8.	Palokuntayhteisön hyvinvointi	
8.1.	Työympäristö kuntoon	46
8.2.	Työterveyshuolto.....	46
8.3.	Terve palokuntayhteisö	47

8.4.	Palokuntayhteisön kehittäminen.....	47
8.5.	Ongelmat yhteistyössä	47
8.6.	Epäasiallinen kohtelu, kiusaaminen ja häirintä.....	50
8.7.	Yksilön hyvinvointi	50
8.8.	Järkyttävät tilanteet.....	51
8.9.	Parisuhde koetuksella palokunnan vuoksi	52

9. Kelpoisuudet palokunnan tehtäviin

9.1.	Kelpoisuus hälytystehtäviin.....	54
9.2.	Vaatimukset pääpiirteittäin	54
9.3.	Nuoret 16–17-vuotiaat palokunnan hälytystehtävissä	54
9.4.	Pelastusajoneuvon kuljettaminen.....	55
9.4.1.	Ajotaidon varmistaminen käytännössä.....	55

10. Työturvallisuus palokunnassa

10.1.	Työturvallisuus on yhteinen asia	57
10.2.	Työturvalliset varusteet.....	57
10.3.	Työturvalliset laitteet.....	58
10.4.	Tapaturmasta ilmoittaminen.....	58
10.5.	Korvaus työtapaturmasta pelastuslain perusteella.....	58
10.6.	Lakisääteinen työnantajan tapaturmavakuutus	59
10.7.	Vapaaehtoinen tapaturmavakuutus.....	59

11. Tila- ja tietoturvallisuus palokunnassa

11.1.	Turvallisuus palokunnassa on muutakin kuin työturvallisuutta.....	61
11.2.	Paloaseman tilaturvallisuuden perusteet.....	61
11.3.	Ohje henkilötietojen käsittelystä palokuntayhdistyksissä	62
11.4.	Tietoturvallisuuden perusteet paloasemalla ja paloautoissa	63

12. Palokunnan yhteiskuntasuhteet

12.1.	Sopimuspalokunta ja sen toimintaympäristö.....	64
12.2.	Suhteet eri sidos- ja intressiryhmiin.....	64
12.2.1.	Kotijoukot ja työnantaja.....	64
12.2.2.	Hyvinvointialueen pelastustoimi (pelastuslaitos).....	64
12.3.	Päätäjät.....	64
12.3.1.	Kunta ja kansalaiset, liikemaailma ja teollisuus	64
12.3.2.	Pelastusalan järjestöt.....	66
12.3.3.	Muut järjestöt.....	66

12.3.4. Media	66
12.3.5. Muut palokunnat	66
12.4. Palokunta ja politiikka.....	67
12.4.1. Palokunnan osallistuminen poliittiseen prosessiin	67
12.4.2. Jääviys.....	67

13. Viestintä

13.1. Viestintäympäristö	68
13.2. Sisäinen yhteisöviestintä.....	68
13.3. Ulkoinen yhteisöviestintä.....	68
13.4. Tiedottamisen periaatteita	68
13.5. Operatiivinen tilannetiedottaminen – viranomaiset hoitavat.....	69
13.6. Kriisitiedottaminen.....	69
13.7. Operatiivinen tilannetiedottaminen – viranomaiset hoitavat.....	69
13.8. Hyvä tiedote.....	70
13.9. Sosiaalisen median käytön ohjeistus.....	70

14. Palokuntaelämän tallentaminen

14.1. Palokuntaelämän tallentaminen tuleville sukupolville	73
14.2. Materiaalin kerääminen	73
14.3. Sähköisen tiedon säilyminen	73
14.4. Museointi.....	73
14.5. Historiikki.....	74
14.6. Tiedon säilyttäminen.....	74

15. Pelastusalan järjestöt

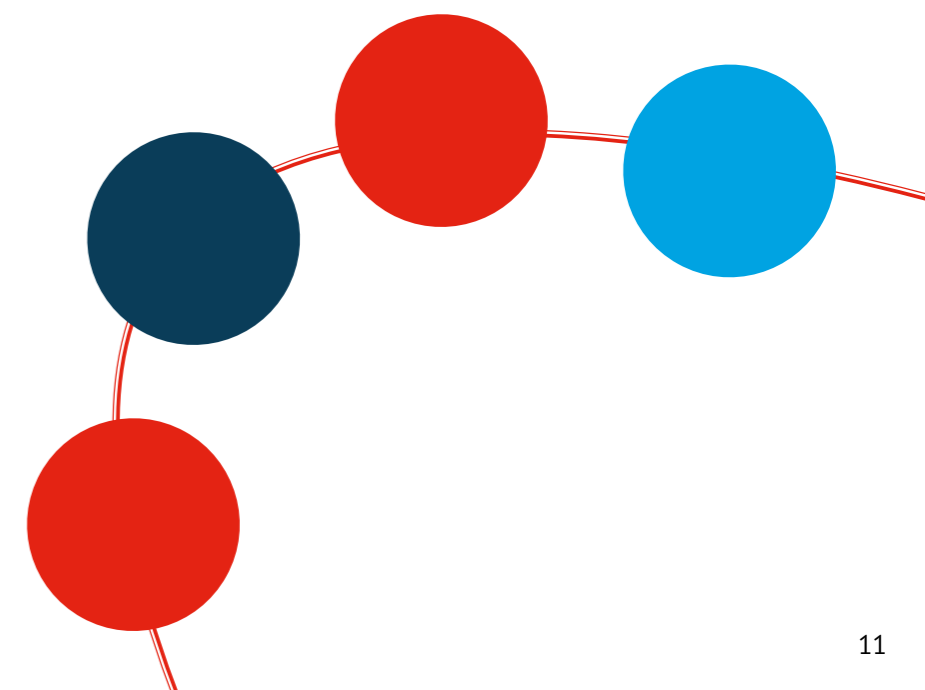
15.1. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.....	75
15.2. Suomen Palopäällystöliitto ry.....	76
15.3. Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry.....	76
15.4. Alueelliset pelastusliitot.....	77
15.5. Ammattijärjestöt.....	77
15.6. Muut pelastusalan toimivat järjestöt.....	78
15.6.1. Vapepa.....	78
15.6.2. Suomen Punainen Risti	78
15.6.3. Suomen Meripelastusseura	78

16. Keskeiset sopimuspalokuntayhdistyksiä koskevat lait, asetukset ja ohjeet

16.1. Yhdistyslaki	80
16.2. Laki pelastustoimen järjestämisestä.....	80
16.3. Otteita Pelastuslaista	80
16.4. Otteita valtioneuvoston asetuksesta pelastustoimesta	82
16.5. Työtaturma- ja ammattitautilaki.....	82
16.6. Työturvallisuuslaki	83
16.7. Työsopimuslaki.....	83
16.8. Työterveyshuoltolaki	83
16.9. Säädökset koskien virkapukua ja palokuntapukua	84
16.10. Ohje pelastustoimen sukellus- ja pintapelastustoimintaan.....	84
16.11. Putoamisvaarallisella alueella työskentely pelastustoimessa	84
16.12. Ohje tiealueella työskentelyyn pelastustoimen tehtävillä.....	85
16.13. Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje.....	85

17. Palokuntayhdistyksen perustaminen ja lopettaminen

17.1. Yhdistyksen rekisteröinti.....	86
17.2. Yhdistyksen perustamisen valmistelu	86
17.3. Palokuntayhdistyksen muutosilmoitukset.....	86
17.4. Yhdistyksen lopettaminen	86

1. Suomen pelastustoimi

1.1. Kaksi järjestämismuotoa

Pelastustoimen hälytystehtäviä Suomessa hoidetaan päätoimisen ja sopimushenkilöstön voimin. Kaupungeissa päivittäistehtävät hoidetaan yleensä päätoimisen pelastustoimen henkilöstön voimin. Sopimuspalokunnat täydentävät tällöin pelastusmuodostelmia.

Kaupunkitaajamien ulkopuolella sopimuspalokunnat hoitavat tehtävät itsenäisesti tai yhdessä päätoimisen henkilöstön kanssa johtovastuun ollessa pelastusviranomaisella.

Sopimuspalokuntajärjestelmään kuuluvat

1. Palokuntayhdistykset, joilla on palokuntasopimus hyvinvointialueen pelastuslaitoksen kanssa (VPK).
2. Palokunnat, joissa sivutoimisella henkilöstöllä on henkilökohtainen työtyösopimus hyvinvointialueen pelastuslaitoksen kanssa (VPK tai HSPK).
3. Työpaikkapalokunnat, joilla on palokuntasopimus hyvinvointialueen pelastuslaitoksen kanssa.

Vuonna 2024 Suomessa oli 97540 pelastustoimen hälytystehtävää. Niissä sopimuspalokunnan yksikkö oli mukana joka toisessa. Osassa näistä tehtävistä tilannepaikan johtajana toimii sopimuspalokuntalainen. Sopimuspalokunnan yksikkö tavoittaa yleensä kohteen ensimmäisenä alueella, joka edustaa vajaa 90 % maamme pinta-alasta. Siellä asuu vajaa puolet kansalaisista. Harvaan asutulla alueella sopimuspalokuntien merkitys korostuu.

Erholtz, Sini; Kauppinen, Joel; Kopra, Pauliina (2022-02-09)

1.2. Valtio säättää, rahoittaa, ohjaa ja valvoo

1.2.1. Sisäministeriö

Pelastustoimea Suomessa johtaa, ohjaa ja valvoo sisäministeriö. Se valvoo palvelujen saatavuutta ja tasoa, huolehtii pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä sekä sovittaa yhteen eri ministeriöiden toimintaa pelastustoimessa. Ministeriötä johtaa sisäministeri.

Sisäministeriön pelastusosaston johtajana on pelas-

tusylijohtaja ja hänellä on apunaan hallitusneuvoksia, neuvottelevia virkamiehiä, pelastusylitarkastajia, johtavia asiantuntijoita, erityisasiantuntijoita ja muuta henkilökuntaa.

Sisäministeriön alaisuudessa toimii Pelastusopisto (kts. kohta 1.2.4.1).

Sisäministeriön yhteydessä toimii Palosuojelurahasto, jonka varat kerätään palovakuutusmaksuista ja joka tukee muun muassa sopimuspalokuntien hankintoja (kts. kohta 6.7.5)

Huom! Sosiaali- ja terveysministeriö on myös hyvinvointialueita ohjaava ministeriö, jolla on huomattavia heijastevaikutuksia pelastustoimeen esimerkiksi ensihoidon palveluiden, mukaan lukien ensivaste, järjestämisen osalta.

<https://intermin.fi/pelastustoimi>

1.2.2. Lupa- ja valvontavirasto

Vuoden 2026 alusta aluehallintovirastojen tilalle tuli uusi lupa- ja valvontavirasto. Virastolla on valtakunnallinen toimivalta. Näin halutaan varmistaa yhdenmukaiset käytännöt eri puolilla Suomea. Virasto toimii alueilla tiiviissä vuorovaikutuksessa valtionhallinnon viranomaisten, kuntien, hyvinvointialueiden, elinkeinoelämän ja kansalaistoiminnan kanssa.

Viraston toimialaan kuuluu pelastustoimen valvonta ja arviointi, varautumisen alueellisen yhteistyön järjestäminen, alue- ja paikallishallinnon turvallisuussuunnittelun edistäminen ja sisäministeriön tukeminen. Pelastustoimesta vastaa pelastustoimen ja varautumisen vastuualueen johtaja henkilökuntineen.

Virastolla on toimipaikka 18 paikkakunnalla. Päätoimipaikka sijaitsee Tampereella. Henkilöstöä virastolla on noin 2000.

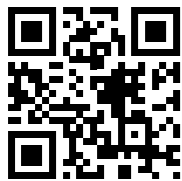

1.2.3. Valtiovarainministeriö

Valtiovarainministeriö (VM) valmistelee valtion talousarvion, jossa määritellään hyvinvointialueiden rahoitusosuudet, joista osa muodostaa pelastustoimen perusrahoituksen. VM osallistuu pelastustoimea koskevan lainsäädännön valmisteluun erityisesti taloudellisesta ja hallinnollisesta näkökulmasta.

Valtiovarainministeriö säätelee hyvinvointialueiden rahoitusta ja valvoo niiden talouden kestävyttä, mikä vaikuttaa myös pelastustoimen resursseihin.

www.vm.fi

1.2.4. Pelastusalan oppilaitokset

1.2.4.1. Pelastusopisto

Sisäministeriön ylläpitämä Pelastusopisto Kuopiossa on pelastusalan oppilaitos, joka tuottaa pelastuslaitoksiin ja hätäkeskuksiin viran- ja toimenhaltijoita eri tehtäviin. Pelastusopiston lakisääteisiin velvoitteisiin kuuluu myös sopimuspalokuntien koulutusjärjestelmän ylläpito ja kehitys sekä sopimuspalokuntien päälliköiden koulutus.

Pelastusopiston kouluttamia tutkintoja ovat pelastajan ammattitutkinto ja hätäkeskuspäivystäjän ammattitutkinto, lisäksi Pelastusopisto järjestää alipäällystötutkintoa, joka on erikoisammattitutkinto. Pelastustoimen alipäällystötutkintoon hakeutuvilta vaaditaan pääasiassa pelastajatutkinto tai vastaa aikaisempi tutkinto. Lisäksi Pelastusopisto yhdessä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa toteuttaa pelastusalan päällystötutkintoa (AMK).

www.pelastusopisto.fi

1.2.4.2. Helsingin Pelastuskoulu

Helsingissä pelastajia kouluttava Pelastuskoulu on

Huom! Luvut perustuvat useista lähteistä kerättyihin tietoihin ja ovat osittain arvioita.

Luotettavia ja tarkkoja määrätietoja ei ole saatavilla.

PALOASEMAT, PALOKUNNAT

Suomessa on **780** paloasemaa. Lukuun ei sisälly meriasemia tai vastaavia.

Suomessa on **150** ympäri vuorokauden miehitettyä (1+3) paloasemaa.

”Päiväpaloasemia”, joissa työskentelee päätoimista henkilökuntaa, mutta ei ole täyttä 24 tunnin päivystystä, on **120**.

Sopimushenkilöstöä (vpk tai hspk) toimii **680** asemalta.

VPK-sopimuspalokuntia on **490**, jotka toimivat **500** asemalta. Muutamalla vpk:lla on useampi asema.

HENKILÖSTÖ

Operatiiviseen toimintaan osallistuu **3900** päätoimista henkilöä, joista noin **800** on lähtövalmiudessa paloasemilla tai hälytystehtävissä juuri nyt.

Pääasiassa muissa kuin pelastustehtävissä toimii noin **2000** ammattilaista, näistä Hätäkeskuslaitoksen palveluksessa on noin **600**.

Hälytyskelpoisia sopimushenkilöitä on **14000**.

Edellä mainittujen lisäksi palokuntayhdistyksissä toimii noin **20000** henkilöä tuki-, nuoriso-, nais-, veteraani- ja muissa osastoissa.

Ensivastetta tuottavien paloasemien kokonaismäärä on noin **550**.

Pelastustehtävät 2024 (suluissa kolmen edellisen vuoden keskiarvo) 97540 tehtävää (102594), joista 11006 ensivastetehtävää (16175), kaikista tehtävistä kiireellisiä 58077 (66362)

<https://prontonet.fi/Pronto3/online1/OnlineTilastot.htm#>

www.intermin.fi

www.pelastustoimi.fi

www.avi.fi

valtion osittain rahoittama, Helsingin kaupungin ylläpitämä oppilaitos. Helsingin pelastuskoulu toimii yhteistyössä Pelastusopiston kanssa.

<https://helsinginpelastuskoulu.hel.fi/>

1.2.4.3. Muut pelastusalan koulutusta antavat oppilaitokset

Turvallisuusalan ammattitutkinnoissa on mahdollista opiskella sammutus- ja pelastustoiminnan tutkinnoissa, johon sisältyy sopimushenkilöstön opetussuunnitelman mukaisia kursseja osana ammattiopintoja. Kaikki turvallisuusalan perustutkintoa kouluttavat oppilaitokset eivät kuitenkaan kouluta tätä tutkinnoosaa, mutta esimerkiksi Winnova Satakunnassa ja OSAO Pohjois-Pohjanmaalla ovat solmineet koulutussopimukset Pelastusopiston kanssa ja voivat antaa sopimushenkilöstön koulutusjärjestelmän mukaista koulutusta.

<https://www.osao.fi/opinnot/sammutus-ja-pelastustoiminta-50-osp/>

<https://www.winnova.fi/koulutustarjonta/koulutushaku/koulutus/turvallisuusalan-perustutkinto-turvallisuusvalvoja-pk-5/>

Lentoasemapalvelujen ammattitutkintoon kuuluu myös mahdollisuus suorittaa pelastustoiminnan tutkinnonosa, joka suuntaa osaamisen lentoasemilla vaadittavaan pelastustoiminnan osaamiseen. Lukuun ottamatta Helsinki-Vantaan lentokenttää, muissa miehityksissä lentopaikoissa (ei pääasiassa harrasteilmailun käytössä olevat kentät) kentän pelastushenkilöstö koostuu muusta kentän kunnossa-

pidon henkilöstöstä, joka osallistuu pelastustoiminnan tehtäviin ja lennonturvaamiseen muiden työtehtävien ohessa. Lentoasemapalveluiden ammattitutkintoa voi opiskella ainakin Lapissa REDU:ssa, Pohjois-Pohjanmaalla.

<https://redu.fi/fi/hakijalle/tutkinnot-ja-koulutukset/ammattitutkinnot/lentoasemapalvelujen-ammattitutkinto>

Viitasaaren lukio Keski-Suomessa toteuttaa pelastus- ja turvallisuuslinjaa, jossa lukio-opintojen yhteydessä on mahdollisuus suorittaa sopimushenkilöstön koulutusjärjestelmän mukaisia pelastustoiminnan kursseja osana lukio-opintoja. Kurssilaisilla on opetuksen lisäksi mahdollisuus opintojen aikana liittyä paikallisen palokunnan hälytyshenkilöstöön ja osallistua pelastustoimen tehtäville.

<https://peda.net/viitasaari/lukio/pt>

Ammattikorkeakoulututkinnoista pelastusalaa sivuaa parhaiten pelastusalan oman päällystötutkinnon lisäksi turvallisuuden ja riskienhallinnan tradenomin (AMK) tutkinto. Tradenomitutkinto antaa hyvät valmiudet pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyyn ja varautumisen toimialueille. Koulutus ei tuota pelastustoiminnan päällystön kelpoisuutta. Turvallisuusalan tradenomiopintoja voi opiskella ainakin Laurea ammattikorkeakoulussa ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa (XAMK).

<https://www.laurea.fi/koulutus/palvelualat/tradenomi-turvallisuusala-amk/>

<https://www.xamk.fi/koulutukset/tradenomi-amk-turvallisuusala/>

1.3. Hyvinvointialueet vastaavat pelastustoimesta alueillaan

1.3.1. Pelastuslaitokset

Manner-Suomessa on 21 hyvinvointialuetta, minkä lisäksi Helsingin kaupungilla on vastuu hyvinvointialueen tehtävistä omalla alueellaan.

Hyvinvointialueen pelastustoimi perustuu palvelutasopäätökseen, jonka hyvinvointialue vahvistaa valtuustokausittain.

Pelastustoimen ylimpänä viranhaltijana on kaikilla hyvinvointialueilla pelastusjohtaja, paitsi Helsingissä, jossa virkanimike on pelastuskomentaja. Muut pelastuslaitosten virkanimikkeet seuraavat alueellista kulttuuria eli nimikkeenä voi olla pelastuspäällikkö, aluepalopäällikkö, palopäällikkö, palomestari, aluepalomestari tai muu virkanimike.

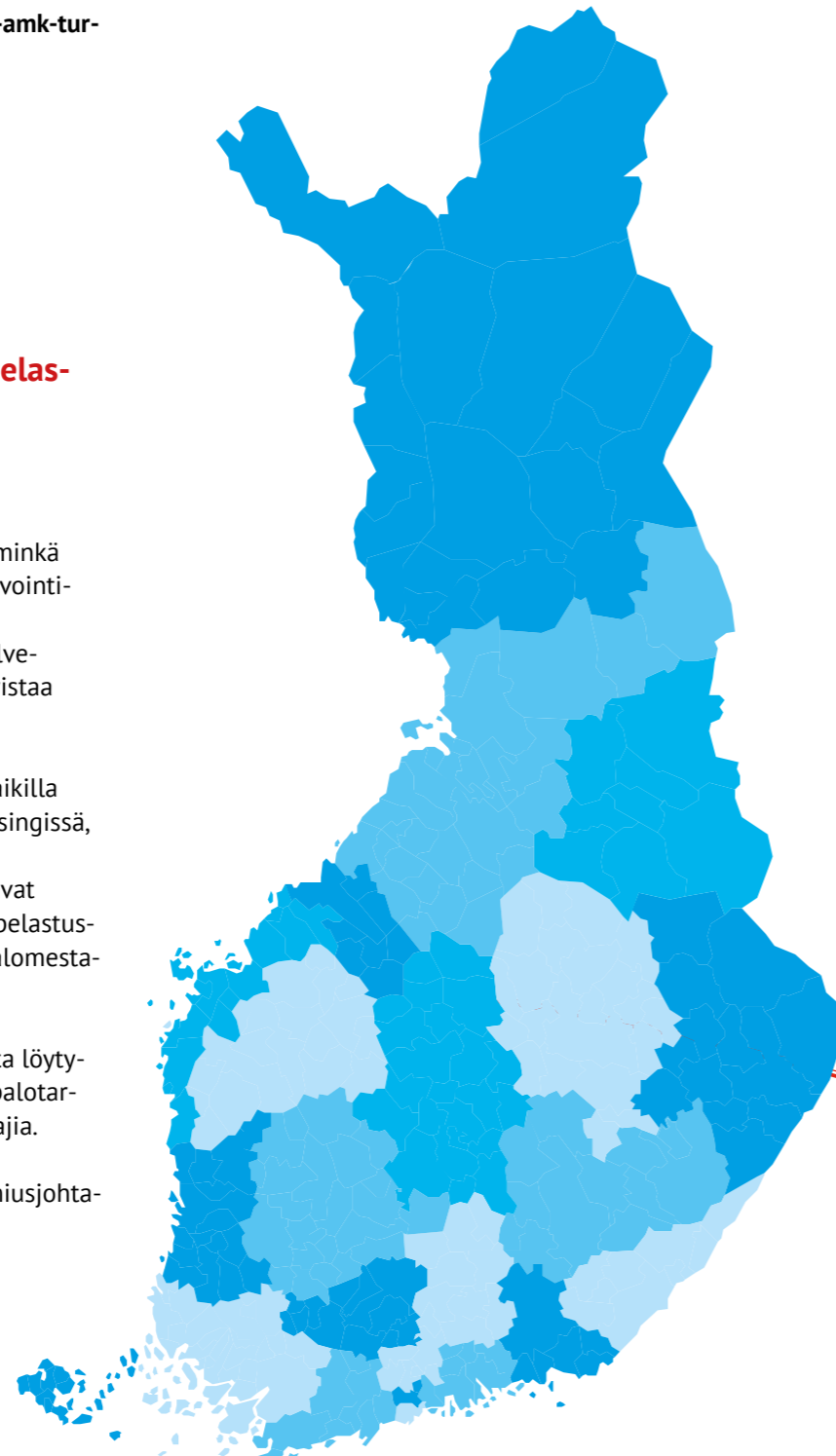
Onnettomuuksien ehkäisy palveluiden puolelta löytyvät yleensä riskienhallintapäällikkö, johtava palotarkastaja, palotarkastaja ja turvallisuuskouluttaja.

Väestönsuojelun puolella on vastaavasti valmiusjohtajia, valmiuspäälliköitä ja muita vastaavia.

www.pelastustoimi.fi/yhteystiedot

Pelastuslaitoksella on operatiivisia tehtäviä varten päätoimista ammattihenkilöstöä. Lisäksi pelastuslaitoksella on sivutoimista sopimushenkilöstöä. Pelastuslaitoksilla on lisäksi sopimus noin 500 palokuntayhdistyksen tai työpaikkapalokunnan kanssa.

1.3.2. Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy on aloittanut toimintansa 1.1.2023 ja palvelee hyvinvointialueiden päättäjiä eli luottamushenkilöitä, viranhaltijoita ja työntekijöitä. Hyvilin visiona on toimia hyvinvointialueiden yhteisen äänen kannattelijana, siltaajana ja yhteiskunnallisena vaikuttajana.

Hyvilin missiona on vaikuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluiden kehitykseen ja lainsäädäntöön sekä edistää ja tukea hyvinvointialueiden edunvalvontatyötä. Hyvil tukee toiminnallaan hyvinvointialueiden keskinäistä yhteistyötä sekä edistää yhteisen tiedon ja resurssien hyödyntämistä. Hyvil tukee myös hyvinvointialueiden asiantuntijuiden vahvistumista ja osallistuu aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n näkemys syntyy aina yhteistyön kautta.

www.hyvil.fi

1.3.3. Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto toimii pelastuslaitosten valtakunnallisen yhteistyön alustana, jossa kaikki pelastuslaitokset ovat edustettuina tasavertaisina. Toiminnan missiona on yhteistyön avulla parantaa yhteiskunnan turvallisuutta kaikissa oloissa. Verkostoyhteistyön avulla pyritään vähentämään pelastuslaitosten päällekkäistä työtä, kehittämään pelastustoimen palvelujen asiakaslähtöisyyttä sekä vahvistamaan pelastustoimen palvelujen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Yhteistyön tavoitteena on, että pelastustoimen palvelut ovat laadukkaita, tehokkaita ja perustuvat yhdenmukaiseen tulkintaan voimassa olevista säädöksistä ja määräyksistä.

Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston toiminta alkoi vuonna 2008. Verkoston toiminta siirtyi osaksi Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n toimintaa 1.1.2023 pelastustoimen palveluiden siirtyessä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle.

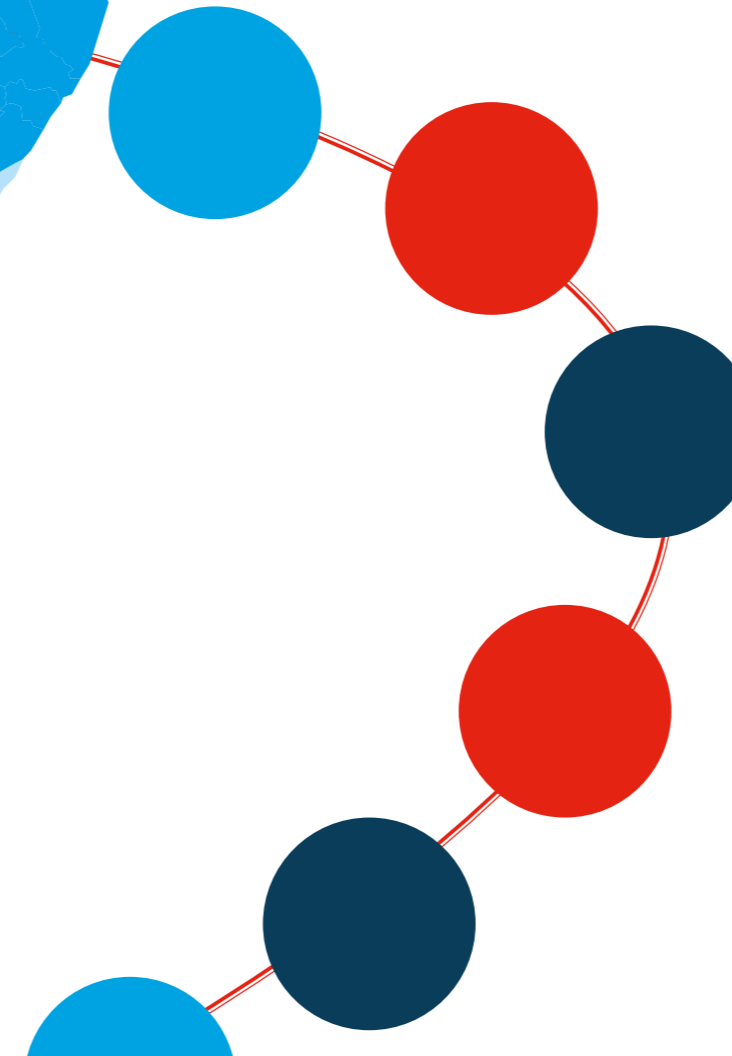
www.pelastuslaitokset.fi

1.3.4. Pelastusjohtajat

Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston ylintä päätösvaltaa käyttää pelastusjohtajien kokous, joka edustaa kaikkia Suomen pelastuslaitoksia. Pelastusjohtajien kokous toimii yhteisen kannanmuodostuksen foorumina kaikille pelastuslaitoksille yhteisten strategisten kysymysten osalta. Kumppanuusverkoston toimintaa ohjaa pelastusjohtajien hallitus. Pelastusjohtajien kokous ja hallitus kokoontuvat säännöllisesti kuukausittain.

www.pelastuslaitokset.fi/yhteistyö/pelastusjohtajat

2. Palokuntayhteisöt

2.1. Rekisteröity yhdistys

Yleisesti käytetty palokunnan hallintomuoto on yhdistyslain mukainen **rekisteröity yhdistys**, joka on itsenäinen, oikeuskelpoinen henkilö. Se voi tehdä sopimuksia, nostaa kanteen ja vastata oikeudessa. Rekisteröidyn yhdistyksen velvoitteista vastaa yhdistys yhteisönä.

Huom! Rekisteröimätön yhdistys ei ole itsenäinen, oikeuskelpoinen henkilö. Rekisteröimättömän yhdistyksen toiminnasta vastuussa ovat sen yksittäiset jäsenet.

Rekisteröidyn yhdistyksen voi perustaa vähintään kolme 15 vuotta täyttänyttä henkilöä. Myös yhteisö, kuten rekisteröity yhdistys, yritys ja säätiö voi olla yhdistyksen perustajana.

Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) tarkastaa ja hyväksyy rekisteröidyn yhdistyksen säännöt ja pitää yhdistysrekisteriä, johon merkitään rekisteröityjä yhdistyksiä koskevia tietoja. Rekisteriin merkitään esimerkiksi yhdistyksen säännöt ja nimenkirjoittajat eli henkilöt, joilla on oikeus toimia yhdistyksen puolesta. Jäseneksi hyväksytyä ei voi erottaa muutoin kuin yhdistyksen säännöissä tai yhdistyslaissa määrätyillä perusteilla. Jäsenellä on milloin tahansa oikeus erota yhdistyksestä.

Yhdistyslaki antaa yhdistykselle laajat mahdollisuudet itse päättää omasta hallinnostaan.

Hyvinvointialueen pelastuslaitos voi sopia rekisteröidyn palokuntayhdistyksen kanssa **palokuntasopimuksen tai vastaavan**, mikäli yhdistyksen tuottamille palveluille on tarvetta ja yhdistys täyttää pelastuslaitoksen sopimuspalokunnilleen asettamat kriteerit.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19890503>

2.2. Yhdistyksen nimitys

Valtaosassa sopimuspalokuntayhdistyksien nimissä on perinteisesti VPK (yleisesti käytetty lyhenne) tai Vapaaehtoinen Palokunta (yhdistyksen virallisissa yhteyksissä).

Palokuntayhdistyksen nimestä selviää muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta sen sijaintipaikka:

- VPK (Vapaaehtoinen Palokunta) (Saarenkylän VPK)
- Sopimuspalokunta (Länsi-Helsingin Sopimuspalokunta)
- Palokunta (Hartolan palokunta)
- VPP (Järvenpään vapaaehtoinen palo- ja pelastusyhdistys)

Erityisesti uutisoinnissa käytetään usein virheellistä termiä "vapaapalokunta".

Henkilökohtaisen työsopimuksen hyvinvointialueen pelastuslaitoksen kanssa tehneillä sivutoimisilla henkilöillä on yleensä yhteinen paloasema-kohtainen yhdistys, **palomieskerho tai palomiesyhdistys**, joka toimii jäsentensä muiden palokunta-aktiiviteettien kuin hälytystoiminnan kanavana, mutta ei yhdistyksenä ole sopimuspalokunta.

Suomessa on palomiesyhdistyksiä ja -kerhoja, jotka toimivat hälytystoimintaa lukuun ottamatta kuitenkin vapaaehtoisten palokuntayhdistysten tavoin. Ne saattavat harjoittaa muun muassa nuoriso-, nais- ja veteraanitoimintaa ja omistaa kalustoa. Toisaalla tällaista toimintaa varten on saatettu perustaa myös omat yhdistyksensä paikkakunnan sivutoimisten palokuntalaisten palomiesyhdistyksen rinnalle.

Sopimuspalokunnan ydintoiminnan taustalla voi myös olla **tukiyhdistys** tai **säätiö**.

2.3. Tukiyhdistys

Palokuntayhdistyksen toimintaa voi tukea **tukiyhdistys**, joka toimii omien sääntöjensä mukaan. Palokuntayhdistys voi olla esimerkiksi vuokralaisena tukiyhdistyksen omistamissa tiloissa.

2.4. Säätiö

Säätiö on tarkoituksenmukainen hallintomuoto, jos palokunnalla on merkittävä omaisuus tai se on saanut palokuntatoiminnan tukemiseksi tarkoitettua huomattavan lahjoituksen tai perinnön. Säätiö on itsenäinen juridinen henkilö, jonka toimintaa säätelee säätiölaki.

Säätiön hallitus vastaa säätiön toiminnasta. Säätiöiden toimintaa valvoo Patentti- ja rekisterihallitus. Koska säätiöllä saattaa olla merkittävä omaisuus, mutta varsin suljettu toimintatapa, laissa on erityiset määräykset muun muassa jääviydestä.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150487>

<https://virre.prh.fi/novus/foundationSearch?execution=e3s1>

2.5. Työpaikkapalokunta

Perinteisesti työpaikkapalokunta on yrityksen oheistoiminto, jonka ensisijaisena tarkoituksena on yrityksen tai laitoksen oman turvallisuuden parantaminen. Työpaikkapalokunnalla voi lisäksi olla palokuntasopimus hyvinvointialueen pelastuslaitoksen kanssa, jolloin kyseinen palokunta on samalla sopimuspalokunta. Tällainen palokunta voi olla yksittäisen yrityksen, esimerkiksi sen toimintaa pääasiassa turvaava palokunta, mutta palvelua on saatettu myydä myös muille yrityksille. Esimerkiksi teollisuusaluetta varten on saatettu perustaa oma yritys, jonka tehtävä on vain ylläpitää alueen palokuntaa ja turvallisuusorganisaatiota. Lisäksi esimerkiksi vartiomisliikkeet ovat perinteisesti tarjonneet teollisuuspalokuntapalveluita.

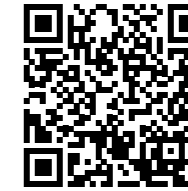
On myös yrityksiä, joissa on oma, suhteellisen itsenäisesti toimiva palokunta, joka on rekisteröity yhdistys.

Palokunnat ovat myös perustaneet yrityksiä tiettyjä liiketoimintoja varten. Erityisesti kiinteistön hallinta hoidetaan luontevasti yrityksen muodossa. Osakeyhtiön osakkaina voi olla muitakin tahoja kuin palokuntayhdistys.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>

<http://data.finlex.fi/eli/sd/1988/389/ajantasa/2023-03-23/fin>

2.6. Muita palokuntayhteisöjä

Jotkut kyläyhteisöt tuottavat paikallisesti pelastustoimien palveluita ilman sopimussuhdetta. Hyvinvointialueen pelastuslaitos on joissakin tapauksissa luovuttanut niiden käyttöön varusteita ja antanut koulutusta.

3. Palokuntayhdistyksen hallinto

3.1. Sopimuspalokunnissa on kaksi rinnakkaista järjestelmää

Yhdistyshallinto on yhdistystoimintaan liittyvien rutiinien hoitoa. Se pohjautuu yhdistysten toimintaa säätelevään lainsäädäntöön, yhdistyksen sääntöihin ja mahdollisiin toimintaohjeisiin. Yhdistyshallinnosta vastaa käytännössä palokuntayhdistyksen hallituksen puheenjohtaja.

Pelastustoimintaan liittyvä operatiivinen järjestelmä muodostaa oman organisaatorakenteensa, joka pohjautuu yhdistyksen sääntöihin ja toimintaohjeisiin sekä sovittuihin toimintaperiaatteisiin ja -käytäntöihin. Operatiivisesta järjestelmästä vastaa yleensä palokunnan päällikkö.

Operatiivinen järjestelmä jakautuu **koulutusorganisaatioon** ja tilannejohtamiseen (**tilanteen aikainen organisaatio**), joiden keskinäiset suhteet vaihtelevat palokunnittain.

3.2. Yhdistyshallinto

Yhdistyksen säännöt määräävät toiminnan tarkoituksen sekä keskeiset toimintatavat ja miten päätöksenteko on järjestetty. Mahdolliset johto- ja ohjesäännöt kertovat tarkemmin, miten asiat hoidetaan ja miten vastuut jakautuvat.

3.2.1. Yhdistyksen kokous

Yhdistyksen **jäsenistön** kokous on yhdistyksen ylin päättävä elin. Yhdistyksen säännöissä tulee olla maininta siitä, miten tällainen kokous kutsutaan koolle ja miten se muodollisesti toimii. Yhdistyksen kokoukset voidaan pitää etänä, jos siitä on yhdistyksen säännöissä maininta.

Pääsääntönä laillisen kokouksen koollekutsumisessa on se, että kaikkia jäseniä tulee kohdella samalla tavalla. Kaikkien jäsenten ei välttämättä tarvitse osallistua päätöksentekoon, mutta jokaiselle on tarjottava siihen mahdollisuus.

Kokous toimii lain, sääntöjen ja joidenkin yleisesti omaksuttujen periaatteiden mukaisesti. Kokouksen tavoitteena on mahdollisimman jouheaa ja yhdistyksen kannalta tarkoituksenmukainen päätöksenteko. Etukäteen tulee varmistua siitä, että kokousteekniikan

alkeet ovat ainakin keskeisiltä osiltaan toimijoiden tiedossa. Näistä, samoin kuin eri kokousvirkaileijoiden rooleista ja tehtävistä löytyy lisää tietoja esimerkiksi Jyväskylän yliopiston kurssiaineistosta. Myös opintokeskus Siviksellä on hyvää materiaalia koskien kokouksia.

<https://m3.jyu.fi/jyumv/ohjelmat/erillis/movi/kokous>

<https://www.opintokeskussivis.fi/>

<https://www.kokouskaytannot.fi/>

3.2.2. Hallitus ja muut toimeilimet

Yhdistyksen käytännön toiminnasta vastaa yhdistyksen hallitus, josta on oltava säännöissä maininta. Hallituksella on puheenjohtaja. Yhdistyksen säännöissä voidaan varsin vapaasti määrittää hallituksen muu kokoonpano. Hallitus voi olla iso tai pieni, se voi olla "ministerihallitus", jossa kullakin jäsenellä on tietty erityistehtävä tai "kollegio", jossa kaikki hoitavat kaikkea.

Hallitus voi olla myös mandaattipohjainen, jolloin eri jäsenryhmille on taattu tietyt paikat.

Hallituksen toimikausi on määrätty säännöissä. Hallituksen jäsenet voivat olla valittuina kaikki samaksi määräajaksi tai käytössä voi olla erovuorojen porrastus siten, että ainoastaan osa hallituksesta vaihtuu samanaikaisesti.

Hallitustehtävä on luottamustehtävä, johon ei voida ketään vastoin tahtoaan määrätä, ja tehtävästä on oikeus pyytää eroa.

Hallitustehtävään liittyy aina vastuu. Hallitustehtäväs- tä eroaminen ei poista vastuuta toimikauden aikaisista päätöksistä; vastuuvapaus myönnetään hallituksen toimikauden päätyttyä. Useimmissa yhdistyksissä vastuuvapaus myönnetään hallitukselle kollektiivisesti sääntöjen määräämällä tavalla hallituksen toimikauden päätyttyä. Jos erityiset syyt niin vaativat, voidaan vastuuvapaus jättää myöntämättäkin, jolloin asia viime kädessä ratkaistaan oikeudessa.

Hallituksen lisäksi yhdistyksellä voi olla vapaasti määritettäviä toimihenkilöitä ja muita toimielimiä, jotka asetetaan ja valitaan sääntöjen määrittämissä puitteissa, ja jotka toimivat sääntöjen mukaan. Säännöissä voi olla määräys, että tällaisista elimistä päätetään yhdistyksen erikseen vahvistaman johto- tai ohjesääntö mukaisesti. Erilaisiin luottamus – ja vastuutehtäviin liittyen pääsääntönä on, että toimesta tarvittaessa erottaa se taho, joka siihen on henkilön valinnut.

Viime aikoina on muutamissa palokunnissa otettu käyttöön perinteisestä linjaorganisaatiosta poikkeavia hallintorakenteita. Hälytysosastoa lukuun ottamatta muiden osastojen jäykästä rakenteesta on luovuttu ja siirrytty toimintopohjaiseen organisaatioon.

<https://www.palokuntaan.fi/resources/public/Tiedostot/Sopimuspalokuntaviikko/2024/palokuntienmallisntmsa2024-09-05.pdf>

Perustelumustio vapaaehtoisen palokunnan (VPK) mallisäännöille 2024

<https://www.palokuntaan.fi/resources/public/Tiedostot/perustelumustiovpkmallisnille2024valmis2025-01-27.pdf>

3.2.3. Nais-, nuoriso-, tuki-, reservi- ja veteraani-osastot

Hallinnollisesti eri osastot toimivat yleensä palokunnan päällikön, varapäällikön tai erikseen valitun osastonjohtajan alaisuudessa. Ne saattavat toimia myös hyvin itsenäisesti, jopa täysin itsenäisinä yhdistyksinä. Joissakin palokunnissa nämä osastot toimivat selkeiden johto- tai ohjesääntöjen mukaisesti, toisissa taas varsin epämääräisen rakenteen mukaan.

Perinteisesti näiden osastojen keskeinen tarkoitus on operatiivisen toiminnan tukeminen. Nuoriso-osastot ovat tärkeä rekrytointikanava. Joissakin palokunnissa nais- ja tukiosastot on valjastettu suoraan tuottamaan turvallisuusviestintäpalveluita sekä operatiiviseen toimintaan esimerkiksi muonitus-, metsäpalo- tai öljyntorjuntatilanteiden varalle.

Jotkin palokunnat ovat alkaneet järjestämään toimintaansa osastojen sijaan toiminnoittain. **Tällöin jäsenen pätevyys ratkaisee mihin toimintoihin hän voi palokunnassa osallistua, sen sijaan että mihin osastoon hän kuuluu.**

3.2.4. Muut osastot

Palokuntayhdistyksessä saattaa olla esimerkiksi harastusosasto, soittokunta, urheilukerho, sukelluskerho tai shakkiklubi. Näiden osastojen tehtävänä on lähinnä palokuntakulttuurin ja yhteisöllisyyden vaaliminen sekä virkistystoiminta.

3.3. Pelastustoimintaan liittyvä operatiivinen järjestelmä

3.3.1. Operatiivisen järjestelmän perusteet

Tämä kappale keskittyy VPK-yhdistyksen operatiiviseen hallintoon. Sivutoimisen henkilöstön muodostamalla palokunnalla voi myös olla yhdistys, jolla on oma hallinto, mutta tämä ei ole rinnasteinen VPK-yhdistyksen operatiivisen hallinnon kanssa. Yhdistyshallinnon osalta palomiesyhdistys vastaa palokuntayhdistystä.

Palokuntayhdistyksen operatiivisen järjestelmän ensisijaisena tehtävänä on valmiuden varmistaminen. Operatiivista järjestelmää johtaa palokunnan päällikkö tai hälytysosaston päällikkö apunaan avustajia, joiden tehtävänimikkeet, vastuualueet, valintatavat ja toimikaudet vaihtelevat palokunnittain. Niistä on määräykset yhdistyksen säännöissä tai johto- ja ohjesäännöissä.

Työnjako yhdistyshallinnon ja operatiivisen hallinnon välillä on yhdistyksen itse päätettävissä. Joissakin palokunnissa yhdistyksen kokouksen valitsema päällystö muodostaa hallituksen, ja on yhdistyksiä, joissa hallitus valitsee päällystön – ja kaikenlaisia käytäntöjä näiden väliltä.

Palokunnan päällikkö, varapäälliköt ja joissakin palokunnissa joukkueenjohtajat, koulutuspäällikkö, osastonjohtajat, asema-, kalusto- ja muut mestarit kuuluvat päällystöön. Päällystöasema palokunnassa on luottamustehtävä, johon henkilö valitaan määräajaksi.

Palokunnan ryhmänjohtajat kuuluvat alipäällystöön. Alipäällystön tehtävänä on hälytystilanteissa johtaa pelastusryhmää tai toimia suuremmissa tilanteissa joukkueenjohtajina tai tilannepaikan johtajina pelastusviranomaisen alaisuudessa. Ryhmänjohtajilla on myös merkittävä rooli ja osansa sopimuspalokunnan henkilöstön kouluttamisessa.

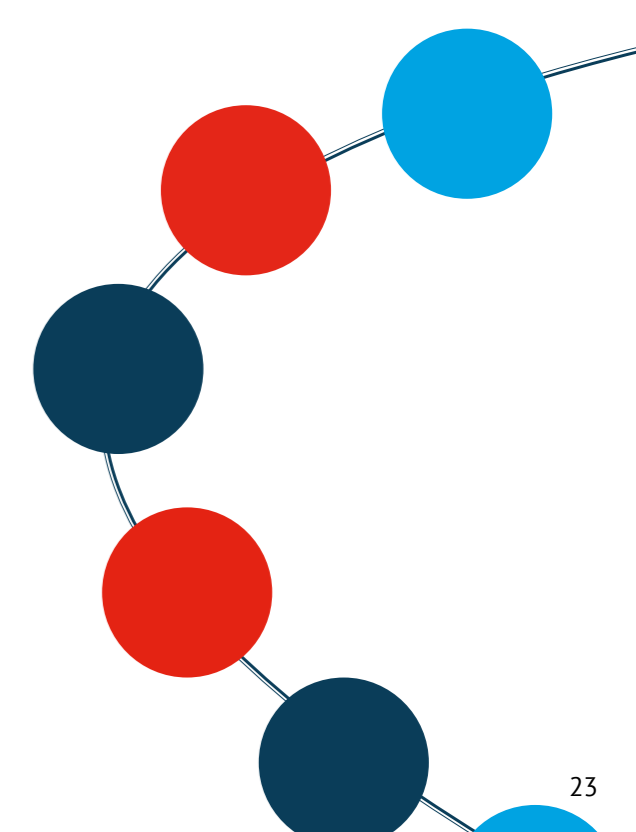
Jos palokunnassa ei ole lainkaan operatiivista henkilöstöä, kyseessä ei enää ole palokunta sanan perinteisessä merkityksessä, vaan lähinnä turvallisuuteen tai muihin asioihin keskittynyt muu yhteisö. Näitä ovat esimerkiksi VPK:t, jotka tuottavat vain turvallisuusviestintäpalveluita, vaalivat palokuntaperinteitä, järjestävät viihteellistä yhdessäoloa ja mahdollisesti kiinteistön vuokrauspalveluja.

3.3.2. Hälytystilanteen johtaminen, tilanneorganisaatio

Hälytystilanteessa organisaatio muodostuu tehtävälle saapuvista henkilöistä. Yleistä on, että hälytykseen lähtevässä yksikössä toimintaa ei välttämättä johda muodollisen organisaation mukainen johtaja, kuten palokunnan päällikkö. Pelastusyksikköä johtaa ensisijaisesti koulutuksen saanut ryhmänjohtaja. Jos ryhmänjohtajia saapuu hälytykselle useita, voidaan johtovastuun ottava ryhmänjohtaja määrittää paikallisin ohjein tai vaikka nopeuseriaatteella. Mikäli pelastusryhmälle ei ole saatavissa koulutettua ryhmänjohtajaa, toimii ryhmänjohtajana koulutetuin tai kokenein miehistön jäsen. Tässä yhteydessä pitää huomioida mahdolliset pelastuslaitoskohtaiset johtamisen toimintaohjeet.

Hälytystilanteessa muodostunutta organisaatiota ei yleensä muuteta tilanteen aikana, ellei siihen ole painavaa syytä. Siksi esimerkiksi palokunnan päällikkö voi olla mitä erilaisimmissa tehtävissä tilanneorganisaatiossa.

Sellaisissa palokunnissa, joissa on järjestetty päivystys tai varallaolo, johtosuhteet on määritetty jo päivystysvuoroja muodostettaessa.

4. Palokunnan päällikön tehtäväkenttä

4.1. Päälliköllä on monta roolia

Palokunnan päällikön tärkeänä tehtävänä vapaaehtoispalokunnissa on henkilöstöjohtaminen ja palokunnan kehittäminen siten, että sovittu valmius on turvattu.

Palokunnan päällikkö toimii operatiivisen organisaation johtajan roolin ohessa usein myös yhdistyksen ”toiminnanjohtajana”.

Delegointi vähentää palokunnan päällikön työtaakkaa ja luo yhdistyksen muille aktiiveille tarkoituksenmukaista tekemistä. Palokunnan päällikölle jää kuitenkin vastuu organisaation toimivuudesta, joten kaikkeen delegointiin tulee kuulua valvonta. Palokunnan päällikön tulee olla selvillä siitä, mitä palokunnassa tapahtuu, ja siksi on syytä luoda toimiva sisäinen raportointijärjestelmä. Useimmissa vapaaehtoispalokunnissa palokunnan päällikkö on myös palokunnan ulospäin näkyvät kasvot sekä ensisijainen yhteyshenkilö pelastuslaitokseen.

4.2. Päällikkö on henkilöjohtaja

Palokunnan päällikkö on mitä suurimmassa määrin henkilöjohtaja. Hyvän johtajan ominaisuus on, että johtaja pystyy asettumaan johdettavien asemaan ja samalla nauttii johdettavien arvostusta ja luottamusta.

Palokunnan päällikön asemaa helpottaa se, että hänet on valittu tehtäväänsä demokraattisesti. Jos hän epäonnistuu tehtävässään, eikä enää nauti jäsenistön luottamusta, valitaan tilalle sopivampi henkilö, jolle tarvittaessa pikaisesti järjestetään myös muodollinen pätevyys.

Palautteen antaminen, pyytäminen ja vastaanottaminen ovat keskeisiä työkaluja henkilöstön johtamisessa. Positiivinen palaute toimii kannustimena, vaikka saaja saattaisikin vähätellä sen merkitystä. Kielteinen palaute puolestaan on arvokas merkki siitä, että toimintaa voi olla tarpeen tarkistaa.

Kaikki negatiivinen palaute ei ole aina perusteltua, mutta hyvä johtaja ei ota sitä liian henkilökohtaisesti, vaan näkee sen mahdollisesti jonkin toisen ongelman ilmentymänä. Johtajan on oltava valmis kohtaamaan myös epämiellyttäviä asioita. Avoin tunneilmapiiri mahdollistaa myös johtoasemassa olevan haavoittuvuuden hyväksymisen.

Palokunnan päällikön rooliin kuuluu myös työrauhan ylläpitäminen sekä ulkoisten paineiden että sisäisten

ristiriitojen keskellä. Hänen on pyrittävä toimimaan puolueettomasti ja tehtävä päätöksiä, jotka edistävät kokonaisuutta, vaikka se ei aina tapahdu ilman haastavia hetkiä.

Yhteinen etu on aina asetettava yksilön edun edelle. Konfliktien hallinnan taidot ovat tärkeitä, mutta tarvittaessa voi käyttää myös ulkopuolista apua, jos omat keinot eivät riitä.

4.3. Päällikkö on pelastustoimintaan liittyvän operatiivisen valmiuden johtaja

Palokunnan päällikkö vastaa siitä, että palokunta pystyy operatiivisten toimintojen osalta täyttämään palokuntasopimuksen velvoitteet. Yhdistyksen hallituksella on viime kädessä vastuu sopimuksen mukaisesta toiminnasta ja palokunnan päälliköllä on vastuu käytännön toimeenpanosta. Useimmissa palokunnissa on ainakin yksi varapäällikkö.

Hälytystoiminnassa ei noudateta muodollista koulutusorganisaatiota, vaan tilanteen aikainen organisaatio muodostuu henkilöistä, jotka ovat saapuvilla tai erillisen varallaolojärjestelyn myötä vuorollaan johtotehtäviin varautuneet.

4.4. Palokunnan päällikön kelpoisuusvaatimukset

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) säättää 7 § selkeästi ”palokunnan päällikkö on suorittanut pelastuslain 55 §:ssä tarkoitettussa oppilaitoksessa vähintään sopimuspalokunnan päällikkökurssin, sivutoimisen teollisuuspalopäällikön peruskurssin taikka tämän asetuksen 6 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettun tutkinnon”. Tutkinnoilla viitataan pelastustoimen alipäällystön ja päällystön tutkintoihin. Viitattu oppilaitos on Pelastusopisto. Palokunnan päälliköllä on siis oltava palokunnan päällikkökurssi käytynä.

Palokunnan päällikkökurssin pohjakoulutusvaatimuksena on ryhmänjohtajakurssin (taikka aikaisemman yksikönjohtajakurssin) suorittaminen, sivutoimisen teollisuuspalopäällikön kurssilla ei ole vastaavaa pohjakoulutusvaatimusta. Palokunnan päällikön kuitenkin valitsee palokuntayhdistys sääntöjensä mukaan. Ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että sopimuspalokunnan toiminta lakkaisi, mikäli sillä ei olisi valita muodollisen koulutuksen saanutta päällikköä.

Yleisenä käytäntönä onkin palokunnissa ollut, että mikäli palokunnan päälliköksi valitaan henkilö, jolla ei muodollista koulutusta ole, hän sitoutuu hankkimaan koulutuksen ensi tilassa. On myös palokuntia, joissa sääntöjen mukaan yksi taikka useampi varapäällikkö ja sääntöjen tai vakiintuneiden käytäntöjen mukaan on todettu, että on riittävää, jos varapäälliköllä on muodollinen koulutus. Mainitussa mallissa valitun palokunnan päällikön osalta on mahdollista tällöin korostaa henkilökohtaista soveltuvuutta tehtävään muodollisen koulutuksen sijaan.

4.5. Palokunnan muu päällystö

Sopimuspalokunnan muun operatiivisen päällystön muodostavat usein aiemmin mainitut varapäälliköt, osastonjohtajat ja erilaiset mestarit. Palokuntayhdistyksen omista säännöistä ja käytännöistä riippuu, miten tehtävien sisällöt on kulloinkin jaettu ja miten henkilöt on tehtäviin valittu.

4.5.1. Palokunnan varapäällikkö

Palokunnan varapäällikön tehtäviin kuuluu nimen mukaisesti toimia tarvittaessa palokunnan päällikön sijaisena. Palokunnissa voi olla kuitenkin jaettu varapäälliköille erilaisia tehtäviä, kuten varautuminen, koulutus, kehittäminen taikka operatiivisen valmiuden ylläpito. Varapäällikön tehtävä voi olla myös varsinaiseen päällikön tehtävään valmentava, seuraajasuunnitteluun liittyvä kasvutehtävä tulevaisuuden palokunnan keulahahmoksi. Varapäällikön koulutusvaatimustavoitteena voi olla palokunnan päällikkökurssin suorittaminen, tai kelpoisuus suorittaa kyseinen kurssi. Tästä kelpoisuusvaatimuksesta ei kuitenkaan ole asetuksella taikka muulla kansallisella ohjeella säädetty.

4.5.2. Hälytysosaston johtaja tai päällikkö

Mikäli palokunnan rakenne on muodostunut niin, että hälytystoimintaan osallistuvalla henkilöstöllä on oma toiminnallinen osasto yhdistyksessä, on osastolla usein erillinen johtaja. Palokunnan sisäisestä järjestyksestä riippuen hälytysosaston johtaja voi rinnastua varapäällikön tehtäviin tai hälytysosaston johtajana voi toimia palokunnan varapäällikkö. Osastonjohtajalla on kuitenkin usein osaston toimintaa ja budjettia koskevia vastuutehtäviä. Hälytysosaston johtajan toimiessa palokunnan varapäällikköä vastaavissa tehtävissä voivat tehtävän kelpoisuusvaatimukset olla samankaltaisia kuin varapäälliköllä.

4.5.3. Koulutuspäällikkö

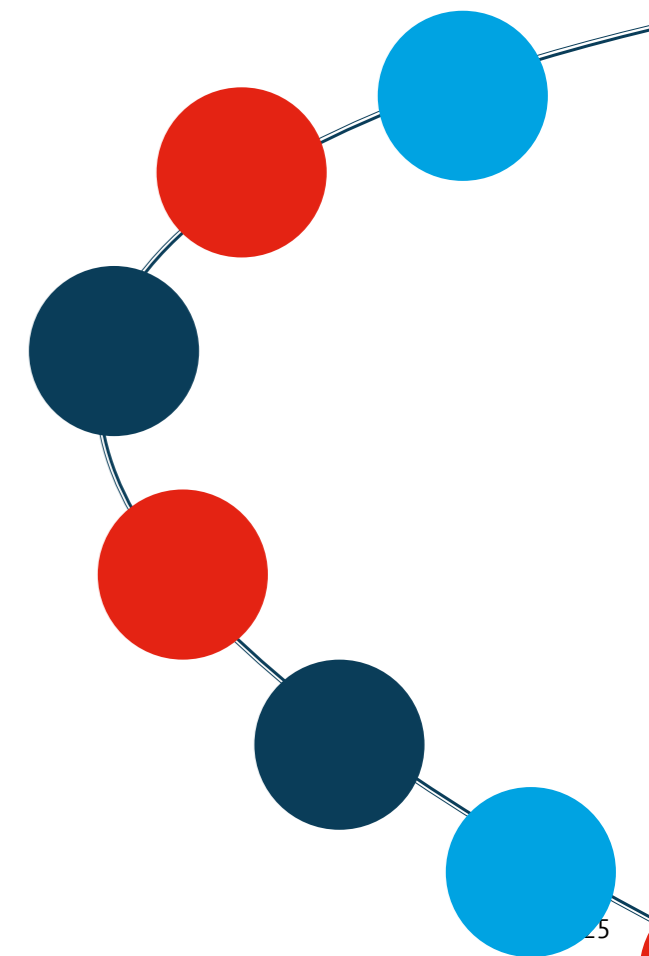
Palokunnan rakenteesta ja toiminnasta riippuen palokunnalla saattaa olla erillinen koulutuspäällikkö. Paikallisten tarpeiden ja käytäntöjen mukaan koulu-

tuspäällikön tehtävät voivat muodostua yksinomaan hälytyshenkilöstön koulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta, tai siihen voi sisältyä laajemmin koko palokuntayhdistyksen koulutuksen tukemista (muut osastot) tai ulkoista koulutusta (turvallisuusviestintä, turvallisuuskoulutukset).

Koulutuspäällikön tehtäviin on hyvä valita henkilö, joka on kiinnostunut henkilöstön osaamisen hallinnasta ja kehittämisestä, omaa hyvät vuorovaikutustaidot ja tuntee pelastustoimen osaamisvaatimukset. Palokunnissa, joissa koulutuspäällikön tehtävät on annettu varapäällikölle, on hyvä noudattaa sen tehtävän mukaisia pätevyystavoitteita. Koulutuspäällikkö voi kuitenkin olla jopa pelastustoiminnan kannalta miehistötason koulutuksen saanut henkilö, mikäli hän on perehtynyt koulustoittoalan kokonaisuuteen. Koulutuspäällikön tehtävä on kuitenkin hyvä mieltää palokunnan päällystötehtäväksi.

4.5.4. Mestarit

Palokuntaan voi olla tarkoituksenmukaista nimetä myös muita päällystötason vastuutehtäviä, kuten kalusto-, ajoneuvo tai harjoitusmestareita. Nämä selkeästi tiettyyn erikoisalaan suuntaavat vastuutehtävät ovat luonteeltaan enemmän alipäällystötehtäviä, mutta eivät välttämättä siinä mielessä kuin operatiivinen ryhmänjohtajan alipäällystötehtävä. Mainittuja vastuutehtäviä voidaan jakaa ryhmänjohtajien kesken tai suoraan sellaisille palokuntalaisille, joilla on haluttua osaamista ja kiinnostusta – myös henkilöille, jotka eivät osallistu pelastustoimintaan.

5. Hallinnolliset ongelmatilanteet palokunnassa

5.1. Pelisäännöt on tarkoitettu noudettavaksi

Rekisteröidyn yhdistyksen ja sen luottamushenkilöiden tulee toiminnassaan noudattaa lakeja ja määräyksiä sekä yhdistyksen omia johto- yms. sääntöjä tai ohjeita. Huolellisella toiminnalla ja asioihin etukäteen perehtymällä vältetään yleensä ongelmatilanteet kaikkein tehokkaimmin.

5.2. Henkilökohtainen vastuu

Lain tai sääntöjen vastainen toiminta saattaa äärimmilleen vietyä johtaa siihen, että virheelliseen toimintaan tai laiminlyöntiin syylistynyt henkilö – ja viime kädessä yhdistyksen hallituksen puheenjohtaja sekä jäsenet – joutuvat henkilökohtaiseen vahingonkorvausvastuuseen.

5.3. Henkilösuhteiden ongelmat

Henkilösuhteet voivat aiheuttaa haastavia tilanteita myös palokuntayhdistyksissä. Joskus tilanne voi kärjistyä niin, että jäsen joko eroaa itse tai hänet erotetaan yhdistyksestä. Erottamistilanteissa on tärkeää varmistaa, että erottamisen perusteet, kuten yhdistyksen sääntöjen vakava rikkominen tai toiminta yhdistyksen etuja vastaan, ovat selkeästi olemassa ja kirjattu. Samalla on huolehdittava, että erottamispäätös ja mahdollinen valitusprosessi hoidetaan tarkasti yhdistyslain ja yhdistyksen sääntöjen mukaisesti. Oikeuskäytännössä erottamiselle on asetettu korkeat vaatimukset, ja usein edellytetään, että jäsenelle on ensin annettu kirjallinen varoitus sääntöjen vastaisesta toiminnasta.

Erottaminen on käytännön syistä yleensä viimesijainen vaihtoehto, mutta edellytysten täytyessä siihen tulee myös ryhtyä, jotta vastaisuudessa samanlaisissa tilanteissa näin voidaan tasapuolisuusperiaatte huomioiden toimia.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty että, erottamista lievemmat kurinpitotoimet olisivat mahdollisia, sillä perusteella, mikäli erottamisen mahdollisuus on yhdistyksen säännöissä myös mainittu. Tällöin puhutaan siis erilaisista toiminnan ja osallistumisen rajoittamisista yleensä määrääjäksi (Yhdistysoikeus, Heikki Halila, Lauri Tarasti, 2017). Palokunnan toiminnan jakaminen erilaisiin osastoihin ja osastojen omat johtosäännöt helpottavat monesti ongelmien ratkaisua, kun voidaan rajata ihmisten toimintaa yhdistyksen sisällä puuttumatta vielä varsinaiseen jäsenyyteen ja jäsenen oikeuksiin yhdistyksessä. Kuitenkin, kaikessa toiminnassa täytyy noudattaa tasapuolisuutta ja

kohdella samassa tilanteessa jokaista jäsentä saman kaltaisesti keskenään. Yhdistyksen sääntöihin kannattaa myös lisätä eri jäsenlajit, kuten koejäsen ja näin mahdollistaa rauhallinen tutustuminen uusiin palokuntalaisiin, mutta myös samalla turvata mahdollisuus jättää hyväksymättä koejäsen varsinaiseksi jäseneksi.

5.4. Riskien minimointi

Palokuntayhdistyksen toiminnassa tietyt tilanteet vaativat erityisen tarkkaa etukäteissuunnittelua. Tällaisia ovat tyypillisesti suuret investoinnit kuten kiinteistöprojektit, ajoneuvojen ja muun arvokkaamman kaluston hankinnat ja omaisuuden myyntihankkeet. Vastuullinen hallitus mitoittaa etenkin investoinnit vastaamaan yhdistyksen taloudellista kantokykyä siten, että yhdistyksen toiminnan jatkuminen ei vaarannu.

Kun kaikki päätökset tehdään yhdistyksen sääntöjen edellyttämällä tavalla jäsenkokouksissa, hallituksen kokouksissa ja valtuutuksin, minimoidaan riidan riski. Näin vältetään myös palokunnan päällikön, hallituksen puheenjohtajan tai jäsenten mahdollinen joutuminen henkilökohtaiseen vastuuseen virheistä.

5.5. Asiantuntija-apua hallinnollisiin ongelmatilanteisiin

Lain ja sen tulkinnan sekä sääntöjen ja parhaiden käytäntöjen ymmärtäminen ja tarvittavien asiakirjojen laatiminen edellyttää toisinaan asiantuntija-apua. Tällaista konsultaatiota on saatavissa asianajo- ja lakiasiantuntijatoimistoista korvausta vastaan, mutta usein yhdistyksen taloudelliset resurssit asettavat rajoitteita tällaisten toimijoiden käytölle.

On kuitenkin viisaampaa käyttää asiantuntijaa ja maksaa tästä palvelusta kuin toimia epävarmassa tilanteessa omalla riskillä.

Mikäli palokuntayhdistyksen jäsenistössä tai lähipiirissä on oikeudellisen tai hallinnollisen koulutuksen omaavia henkilöitä, kannattaa heidän osaamistaan pyrkiä hyödyntämään mahdollisuuksien mukaan.

Alan järjestötoimijoilla, kuten SPEK, alueelliset pelastusliitot, Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ja Suomen Palopäällystöliitto, on runsaasti käytännön kokemusta erilaisten ongelmatilanteiden ratkaisusta.

Patentti- ja rekisterihallituksen alaisella yhdistysrekisterillä on asiantuntijoita, joiden puoleen voi kääntyä yhdistysoikeudellisissa tai hallinnollisissa kysymyksissä. Verotukseen liittyvissä kysymyksissä voi hyödyntää Verohallinnon maksutonta neuvontapalvelua tai Veronmaksajain Keskusliiton maksullista neuvontaa.

6. Taloudenhoidon perusteet

6.1. Taloudenhoito – suunnitelmallista toimintaa

Yhdistyksen hallituksen jäsenten ja muiden vastuuhenkilöiden tulee olla selvillä yhdistyksen taloudenpidon periaatteista. Yhdistyksen on pystyttävä suoriutumaan niistä maksuista ja velvoitteista, joihin se on toiminnallaan sitoutunut.

Yhdistyksen talouden suunnittelu perustuu toimintasuunnitelmaan.

6.2. Talousarvio on tärkeä dokumentti

Rahaa vaativia päätöksiä ei voi tehdä, ellei vaadittava rahoitus ole kunnossa. Talousarvioesityksellä valmistaudutaan tulevaan toimintaan. Esityksen mahdollisine muutoksineen hyväksyy yhdistyksen jäsenistön kokous. Hyväksytty talousarvio määrittää toiminnan taloudelliset puitteet.

6.3. Toiminnan tarkastus

Yksinkertaisimmissa tapauksissa talouden ja hallinnon jälkikäteisarviointi hoituu palokunnan omin voimin. Tällöin toiminnantarkastajaksi on hyvä valita talkoohengessä toimiva asiantuntija, jos sellainen palokunnasta tai paikkakunnalta löytyy.

Yhdistykseen on kuitenkin valittava joko hyväksytty tilintarkastaja (HT)- tai tilintarkastusyhteisö (KHT-yhteisö), jos vähintään kaksi seuraavista raja-arvosta täyttyy päättyneellä ja sitä edeltäneellä tilikaudella:

- taseen loppusumma yli 100.000 euroa
- kokonaistuotot yli 200.000 euroa
- palveluksessa keskimäärin enemmän kuin kolme henkilöä

Kokonaistuottoihin ei lasketa yhdistyksen saamia yleisavustuksia.

Mikäli kyseiset rajat eivät ylity, voidaan yhdistykseen valita vain toiminnantarkastaja tai toiminnantarkastajat.

Joissakin tapauksissa tilintarkastajan valinta toiminnantarkastajan sijasta on uskottavuuskysymys. Varsinkin ulkopuolisten rahoittajien suuntaan on joskus tarkoituksenmukaista osoittaa ulkopuolisen asiantuntijan avulla, että kirjanpito ja päätöksenteko on kaikin puolin oikein hoidettu.

6.4. Apua ulkoa

Jos palokunnan taloushallinnon järjestäminen osoittautuu yhdistyksen omin voimin ylivoimaiseksi, avuksi kannattaa palkata ulkopuolinen asiantuntija, esimerkiksi tilitoimisto.

Järjestämistavasta huolimatta yhdistyksen hallituksen tulee olla selvillä taloushallinnon pääperiaatteista. Siihen tarkoitukseen suositellaan esimerkiksi kansalaisopistojen tai vastaavien järjestämiä kursseja.

<https://www.ksl.fi/app/uploads/2022/10/Taloushallinnon-opas-yhdistyksille-ja-pienosuuskunnille-2022.pdf>

6.5. Kirjanpito ja kirjanpitolaki

Yhdistyslaki (26.5.1989/503), kirjanpitolaki, kirjanpitoasetus ja tilintarkastuslaki antavat puitteet yhdistyksen taloudellisten asioiden lainmukaiseen hoitamiseen. Yhdistyksen on pidettävä kirjanpitoa tilikausien taloudellisesta toiminnasta. Kirjanpidon perusteella tehdään tilikauden päättyessä tilinpäätös.

Tilin- tai toiminnantarkastaja tai -tarkastajat suorittavat tilikauden kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen sekä hallinnon tarkastuksen. Tilintarkastajan on annettava päivätty ja allekirjoitettu tilintarkastuskertomus.

Yhdistyksen tilinpäätös ja toimintakertomus on laadittava kirjanpitolain mukaisesti. Jos yhdistyksen säännöissä on asiasta määräys, saa yhdistys noudattaa kirjanpitolain mukaista pienyhdistyksen yksinkertaistettua tilinpäätösmallia (YhdL 37a §).

Tällöin yhdistyksen saamien avustusten ja muiden tulojen yhteenlaskettu määrä tilikaudella on enintään 30 000 euroa sekä päättyneellä, että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella eikä yhdistys harjoita liiketoimintaa. (Yhdistyslain 37a §)

Yhdistyksen jäsenistö hyväksyy edellisen tilikauden tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen ja myöntää vastuuvapauden yhdistyksen vastuuhenkilöille. Se voi jättää epäselvissä tapauksissa tilinpäätöksen hyväksymättä ja vastuuvapauden myöntämättä.

Kirjanpitolaki:
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>

Kirjanpitoasetus:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971339>

Tilintarkastuslaki:
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20151141>

Yhdistyslaki:
https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1989/503#chp_6__sec_37a

6.6. Verotus

6.6.1. Yleishyödyllisyys – superyleishyödyllisyys

Palokuntayhdistykset lasketaan lähes poikkeuksetta yleishyödyllisiksi yhdistyksiksi. Jossain tapauksessa kyseeseen saattaa tulla myös niin sanottu superyleishyödyllisyys, jolloin yhdistys voi saada anomuksen perusteella verohuojennusta muutoin veronalaisesta tulostaan.

Superyleishyödyllisyys ((Verohallinnon termi erittäin laajasti verovapaasta yleishyödyllisyydestä) on status, jota palokuntayhdistys voi hakea. Superyleishyödyll-

liseksi katsotulla yhdistyksellä saattaa olla varsin mittavakin veroton toiminta. Vapautus verovelvollisuudesta anotaan takautuvasti tilikauden jälkeen ja neljäksi vuodeksi kerrallaan. Asian käsittely on maksullinen, joten hakemuksen laatuun kannattaa panostaa.

6.6.2. Tuloverotus

On tärkeää huomata, että myös yleishyödyllinen yhteisö on verovelvollinen elinkeinotulostaan ja kiinteistön tuottamasta tulosta (Tuloverolaki, TVL 23 §). Lakiin on säädetty joitakin poikkeuksia muutoin elinkeinotoimintana pidettävien toimintojen verollisuudesta (TVL 23.3 §). Muun muassa kiinteistön tuottama tulo on veronalaista vain siltä osin kuin se on vuokrattu muuhun kuin yleiseen tai yleishyödylliseen tarkoitukseen.

VPK:t ja palomiesyhdistykset ovat olleet verovelvollisia esimerkiksi tulityökoulutuksesta, sukelluskoulutuksesta, kaluston vuokrauksesta, veden kuljetuksesta, pesupalvelusta, palovartiointipalvelusta, muutoista, kioski- ja ravintolatoiminnasta ja kiinteistön vuokrauksesta. Tästä verotettavasta toiminnasta on käytetty tapauskohtaista harkintaa.

Vähäiseksi tulkittava ja ei-elinkeinoiminnan omainen toiminta voidaan hyväksyä verottomaksi.

Verollisuudesta on käyty keskustelua, kun on harjoitettu palovartiointia, öljyntorjuntaa ja varsinaisen pelastustoiminnan myyntiä, kuten esimerkiksi ensiapupalvelut erilaisissa juhlatilaisuuksissa tai konserteissa. Verolliseksi toiminta voidaan tulkita esimerkiksi silloin, jos tätä palvelua voi tuottaa myös jokin muu taho kuin palokuntayhdistys. Pääsääntönä on, että palokuntayhteisön verovapaus tai muut poikkeamat yhteiskunnan yleisistä pelisäännöistä (vrt. esim. kuljettajan ammattipätevyysvaatimukset) eivät saa aiheuttaa todellisen kilpailutilanteen vääristymistä. Poikkeukset ja palokunnan erioikeudet eivät saa haitata muiden ammatinharjoittajien toimintaa.

Tuloverolaki:

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535#O2L3P23>

Yleishyödyllisen yhteisön tuloverotus:

<https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/yhdistys-ja-saatio/yleishyodyllisen-yhteison-tuloverotus/>

6.6.3. Veroilmoitus

Palokuntayhdistyksen on tehtävä veroilmoitus silloin, kun sillä on verotettavaa tuloa.

Veroilmoitus on jätettävä aina, kun verotoimistolta saadaan esitötetty veroilmoituslomake tai veroilmoitusta muutoin erikseen pyydetään. Yhdistysten ja säätiöiden veroilmoituslomakkeet perustuvat pitkälti kirjanpitolain mukaiseen tuloslaskelmaan ja taseeseen. Yhdistysten tulee itse tehdä erittelyt verotettavista tuloistaan ja eräistä muista eristä. Oikein täyttäminen ja lomakkeiden palauttaminen määräaikaan mennessä on ensiarvoisen tärkeää – laki velvoittaa yhdistykset antamaan verottajalle riittävät tiedot. Puutteellisten tietojen selvittelystä verottaja on oikeutettu veloittamaan.

Jos verottaja yhdistyksen tekemässä veroilmoituksessa esitetyn toiminnan valossa katsoo veroilmoituksen tarpeettomaksi, tulee siitä ilmoitus.

6.6.4. Verohuojennus

Palokuntayhdistys voi saada verohuojennusta anomuksesta. Tällöin tuloverolain mukaan veronalainen tulo voidaan katsoa verovapaaksi. Palokuntayhdistykset ovat olleet yleensä superyleishyödyllisiä, kun oman toiminnan sisällön on katsottu olevan riittävää. Superyleishyödyllisyyden ehtona on kuuluminen valtakunnalliseen järjestörakenteeseen. Erilaisia yhteisöjen tukiyhdistyksiä ei ole pidetty superyleishyödyllisinä.

Päätöstä verohuojennuksesta tehtäessä on tärkeää, että huojennuksesta kertyvää varallisuutta käytetään riittävässä määrin yleishyödylliseen toimintaan, ei elinkeinotoimintaan.

Tuloverolain mukaisesta verotettavasta tulosta voi saada huojennuksen silloin, kun tästä tulonhankinnasta ei ole kilpailuhaittaa. Kiinteistön tuottaman tulon osalta huojennuksen voi saada, jos kiinteistöä käytetään pääasiallisesti yleiseen tai yleishyödylliseen tarkoitukseen.

Verohuojennus:

<https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/yhdistys-ja-saatio/yleishyodyllisen-yhteison-tuloverotus/veronhuojennus/>

Tuloverolaki:

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535>

Laki verotusmenettelystä:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19951558>

www.vero.fi

6.6.5. Arvonlisävero

Aivan kuten muutkin yhteisöt, on palokuntakin oikeutettu harjoittamaan elinkeinotoimintaa omien sääntöjensä ja mahdollisuuksiensa puitteissa. On kuitenkin huomattava, että muiden, kuten esimerkiksi pelastuslaitoksen omistaman, samoin kuin muuten verovapaan kaluston käyttö tällaiseen tarkoitukseen saattaa olla erilaisten rajoitusten piirissä. Tällaisesta elinkeinotoiminnasta, esimerkiksi erilaisten palveluiden tuottamisesta maksullisesti, palokunta voi joutua maksamaan arvonlisäveroa. Tavarain tai palvelun myyjä on velvollinen kantamaan arvonlisäveroa, kun arvonlisäverolaisissa tarkoitettu liikevaihto tilikaudelta on yli 15000

euroa. Tällöin palokuntayhdistyksen tulee hakeutua arvonlisäverorekisteriin ja tilittää ohjeen mukaisesti verot. Vastaavasti verovelvollisella on vähennysoikeus. Alkutuotantoon, kuten esimerkiksi palvelun myyntiin, kohdistuviin hankintoihin sisältyvät arvonlisäverot ovat vähennyskelpoisia arvonlisäverolain yleisten säännösten perusteella. Alkutuottaja saa vähentää toiselta verovelvolliselta verollista toimintaa varten ostettuun tavarahan tai palveluun sisältyvän veron.

Arvonlisäverolaki:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931501>

6.6.6. Kiinteistövero

Kiinteistövero on kiinteistön arvon perusteella kunnalle vuosittain suoritettava vero. Kiinteistövero koskee kaikkia kiinteistöjä lukuun ottamatta metsiä ja maatalousmaita. Verottomia ovat myös eräät yleiset alueet, kuten kadut ja torit. Kiinteistövero menee kiinteistön sijaintikunnalle.

Vuokratontilla olevasta rakennuksesta ja rakennelmasta vero määrätään rakennuksen omistajalle ja tontista vuokranantajalle.

Kiinteistövero pannaan maksuun kiinteistölle määrätyn verotusarvon perusteella. Vero on kunnanvaltuuston vahvistaman prosentin mukainen määrä kiinteistön edellisen vuoden verotusarvosta. Kunta päättää veroprosentit vuosittain. Useimmissa kunnissa on palokuntayhteisöjen kiinteistöjen kiinteistöveroprosentiksi määritetty 0,00 kiinteistöverolain 13 a §:n perusteella.

On myös kuntia, joissa palokuntayhdistys joutuu esimerkiksi tasavertaisuussyistä maksamaan kiinteistövero, mutta saattaakin hakemuksesta saada kiinteistövero vastavain summan erillisavustuksena takaisin.

Kiinteistöverolaki:

<http://data.finlex.fi/eli/sd/1992/654/ajantasa/2023-11-24/fin>

6.6.7. Verotusongelmat

Erityisesti omaa kiinteistöä hallinnoivat ja erilaista oheistulohankintaa harrastavat palokunnat saattavat kohdata veroteknisiä ongelmia. Ne liittyvät useimmiten tuloverotukseen, arvonlisäveroon, kiinteistöverotukseen tai verovapauteen. Näihin löytyy usein ratkaisu verohallinnon verkkosivuilta (www.vero.fi).

Jos palokunnassa ei kaikki ole verosäädösten mukaisella mallilla, on syytä ryhtyä toimenpiteisiin puutteiden poistamiseksi. Monessa palokunnassa laiminlyöty asia on veroilmoituksen jättäminen. Veroilmoitus on syytä jättää, kunnes verottaja kirjallisesti ilmoittaa, ettei se ole tarpeen. Näin kukaan ei pääse takautuvasti esittämään, että olisi menetelty virheellisesti.

6.7. Palokuntayhdistyksen rahoitus

6.7.1. Rahoitustarpeissa suuria eroja

Palokuntayhdistyksen rahoitustarpeet riippuvat yhdistyksen toiminnan muodoista ja laajuudesta. Operatiiviseen ydintoimintaan keskittynyt palokuntayhdistys, joka toimii pelastuslaitoksen tiloissa ja käyttää sen ajoneuvoja, kalustoa ja varusteita, selviää pienellä vuosibudjetilla. Se pystyy yleensä ylläpitämään toimintaansa sopimuskorvauksella, jäsen- ja kannatusmaksuilla sekä pienimuotoisella varainhankinnalla ilman muuta ulkopuolista rahoitusta.

Palokuntayhdistys, joka omistaa kiinteistönsä, kalustonsa ja varusteensa sekä harjoittaa liiketoimintaa ja on lukuisine osastoineen muutenkin aktiivinen, tarvitsee toimintojensa rahoittamiseen usein myös ulkopuolista rahoitusta.

Suomen palokuntayhdistykset ovatkin rahoituksen kannalta hyvin monimuotoisia. Yksiselitteistä ohjetta rahoituksen hoitamiseksi ei ole.

6.7.2. Jäsen- ja kannatusmaksut

Yhdistys voi periä jäseniltään vuosittaista jäsenmaksua sääntöjensä mukaan. Sekä jäsen- että kannatusjäsenmaksun tason yhdistys voi määrittellä vapaasti. Jäsenmaksutulot ovat yleensä vaatimaton osa palokunnan tuloista.

Jäsenmaksu voi olla selvä varainhankintamuoto tai tarkoitettu lähinnä mittaamaan jäsenen kiinnostusta palokuntatoimintaa kohtaan.

6.7.3. Sopimuskorvaus

Pelastuslaitoksen maksama sopimuskorvaus muodostaa yleensä merkittävän osan sopimuspalokunnan tulorahoituksesta. Korvauksen taso vaihtelee alueittain. Sopimuskorvausta maksetaan sopimuksessa määritellyistä palveluista, joita palokuntayhdistys tarjoaa. Sopimuskorvaus jakautuu yleensä kiinteään osaan (perus- tai yhdistyskorvaus), joka on tarkoitettu yhdistystoiminnan ylläpitoon, ja muuttuvaan osaan, joka on sidottu esimerkiksi hälytyskelpoisten tai hälytysten määrään.

Jotkut pelastuslaitokset maksavat myös toimenpidepalkkaisten ylläpitämille palomiesyhdistyksille yhdistyskorvausta. Tämä korvaus ei ole muodollisesti rinnastettavissa vpk-sopimuksen korvauksiin, vaikka korvauksen määräytymisperuste voi olla osittain esimerkiksi operatiivisen toiminnan aktiivisuuteen perustuvaa. Tässä tapauksessa yhdistyskorvaus on tarkoitettu lähinnä työhyvinvoinnin ylläpitämiseksi.

6.7.4. Kiinteistökorvaus

Kiinteistökorvaus on erillinen, vuokraan verrattava, korvaus niille palokuntayhdistyksille, jotka itse omistavat kiinteistönsä. Kiinteistökorvauksen pitämistä erillisenä muusta sopimuskorvauksesta puoltaa se, että erillisenä on helpompi ottaa paloasemakohtaiset eroavaisuudet huomioon. Sopivana korvaustasona voidaan pitää paikallista vuokratason vastaavanlaisista tiloista, jolloin se käyttökustannusten ohella kattaa myös peruskorjausten investointitarpeet.

6.7.5. Avustukset

Useat palokunnat hakevat toimintansa rahoittamiseen myös erilaisia avustuksia, joita esimerkiksi kunnat myöntävät alueellaan toimiville yhdistyksille. Yleisin näistä avustuksista on kunnan nuorisotoimen myöntämä avustus nuorisotyölle.

6.7.6. Palosuojelurahaston avustukset sopimuspalokunnille

Sopimuspalokuntien pienavustukset myönnetään sopimuspalokunnille, joilla on voimassa oleva palokuntasopimus. Avustuksilla tuetaan hälytysvalmiuden tehostamista tai työturvallisuuden parantamista tukevia kalustohankkeita. Avustusta myönnetään myös sellaisiin hankintoihin, joilla turvataan VPK-toiminnan jatkuvuutta ja toimintaedellytyksiä. Pienavustusten prosentti nuorisotoimintaan on 75% ja muuhun hyväksyttävään hankintaan 50%.

Hakemukset toimitetaan suoraan Palosuojelurahastoon ilman erillistä hakuaikaa (jatkuva haku).

Sopimuspalokunnille myönnettävien erityisavustusten osalta noudatetaan hankinnan tai hankkeen 20 000 euron (sis. alv) hintarajaa. Samalla hakemuksella voi hakea avustusta useisiin alle 20 000 euron hankintoihin tai hankkeisiin.

Hintaraja tarkoittaa kaluston yksikköhintaa (arvonlisäverollinen hinta), kiinteän omaisuuden, rakennuksen tai rakennuksessa olevan huoneiston hankintaan tai perusparannukseen kohdistuvissa hakemuksissa hankkeen yhteenlaskettuja kuluja.

Hintarajan alittaviin hankkeisiin on jatkuva avustushaku vuoden sisällä hankinnan maksamisesta. Hintarajan ylittäviin hankkeisiin haetaan avustusta kalusto- tai rakennushankeavustushaun yhteydessä kerran vuodessa.

Kalustohankeavustusta voidaan myöntää pelastuslaitoksille ja sopimuspalokunnille. Pelastuslaitoksille avustusta myönnetään kaluston tai järjestelmän hankinnasta aiheutuneisiin kustannuksiin. Kaluston osalta yksikköhinnan tulee olla vähintään 30 500 euroa (sis. alv). Pelastuslaitoksille voidaan myöntää erityisavustusta myös pelastustoimen kenttäjohtamisjärjestelmän päätelaitteiden hankintoihin. Sopimuspalokunnille voidaan myöntää erityisavustusta yksikköhinnaltaan yli 20 000 euron (sis. alv) kaluston hankinnasta aiheutuneisiin kustannuksiin. Alle 20 000 euron kalustohankintoihin sopimuspalokunnat voivat hakea sopimuspalokuntien pienavustusta. Ajoneuvo-tyyppi-kohtaiset enimmäishinnat sekä muut avustu-

sehdot on määritelty hakuohjeissa.

Rakennusavustusta voidaan myöntää kunnille sekä sopimuspalokunnille, jotka ovat tehneet pelastuslain (379/2011) 2 a §:ssä tarkoitetun palokuntasopimuksen hyvinvointialueen kanssa. Avustusta voidaan myöntää myös palokuntayhdistyksille sekä muille pelastus- alalla toimiville yhteisöille, jotka ovat tehneet hyvinvointialueen kanssa sopimuksen pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta tuettavan toiminnon osalta.

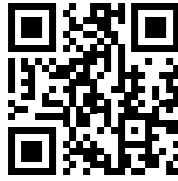
Sopimuspalokunnille rakennusavustusta voidaan myöntää uusien paloasemien rakentamiseen, kiinteistön hankintaan (kiinteän omaisuuden, rakennuksen tai rakennuksessa olevan huoneiston hankintaan) sekä vanhojen paloasemien merkittävään peruskorjaukseen tai laajentamiseen.

Kunnille rakennushankeavustusta voidaan myöntää nykyisten paloasemien tai harjoitusalueiden merkittävään peruskorjaukseen vielä vuonna 2026. Avustusta ei myönnetä kunnille uusien paloasemien rakentamiseen 1.1.2023 alkaen. Uudistus ei koske Ahvenanmaata eikä Palosuojelurahaston avustuskäytäntöihin ole tullut muutoksia Ahvenanmaan osalta.

Rakennushankkeeseen myönnettävän avustuksen määrä voi olla enintään 50 % hyväksyttävistä kustannuksista, ja avustus voi olla kerralla enintään 220 000 euroa.

Rakennushankeavustusten hakuehdot on määritelty rakennushankkeiden hakuilmoituksessa. Hakuilmoitus hakuehtoineen hyväksytään rahaston hallituksen kokouksessa. Hakijoiden tulee tutustua aina uusimpaan hakuilmoitukseen.

www.psr.fi

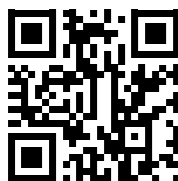

6.7.7. Leader-rahoitus

Leader-toiminnan ytimessä on ajatus oman paikkakunnan kehittämistä yhdessä asukkaiden voimin. Tätä toteutetaan rahoittamalla alueen asukkaiden kehittämishankkeita ja neuvomalla niiden toteutuksessa. Leader-ryhmä aktivoi, innostaa, tiedottaa, kouluttaa ja toimii hankkeiden toteuttajien apuna. Kaikki neuvonpalvelut ovat maksuttomia.

Suomessa on 52 Leader-ryhmää, näiden lisäksi Ahvenanmaalla toimii Leader Åland. Leader-ryhmät myöntävät rahoitusta maaseutumaisen alueensa yrittäjien, yhdistysten ja muiden yhteisöjen hankkeille. Tarkoituksena on hyödyntää paikallista asiantuntemusta ja osaamista oman alueen parhaaksi.

<https://leadersuomi.fi/>

6.7.8. Seurantaloiden korjausavustukset

Palokuntayhdistysten omistamien talojen kunnostamiseen on mahdollista saada seurantaloiden korjausavustusta. Suomen Kotiseutuliitto julistaa vuosittain korjausavustukset haettavaksi. Hakemukset on toimitettava ohjeen mukaisesti Suomen Kotiseutuliittoon. Avustuksien myöntämisen edellytyksenä on, että eduskunta osoittaa talousarviossa tarvittavat määrärahat seurojen talojen korjausavustuksiin. Hakulomake ja hakuohjeet ovat tulostettavissa Suomen Kotiseutuliiton sivuilta.

<https://kotiseutuliitto.fi/seurantalot/seurantaloiden-korjausavustus/>

6.7.9. Palvelujen myynti

Palokunta voi tehdä varainhankintaa mitä monimuotoisimmin keinoin. Erilaisten palvelujen myynti voi kuulua verottomuuden piiriin silloin, kun se ei kilpaile muiden mahdollisten yrittäjien kanssa. Pienimuotoinen varainhankinta ei yleensä muodosta pääasiallista tai arvonnäkökohtaa (15 000) ylittävää tuloa palokunnalle. Pienimuotoista varainhankintaa voi olla muun muassa perinteiset henkilötyövoimaa vaativat talkooluonteiset ja yksittäiset palvelutehtävät. Palokuntalaisia näkyy hoitamassa yleisötilaisuuksien avustus- ja ohjaustehtäviä. Myös pienimuotoinen, ei liiketoiminnan kaltainen karjasuojien ja pihojen pesu ovat yleisiä varainhankintamuotoja. Kulutuksissa nähdään usein palokuntalaisia avustajina.

6.7.10. Liiketoiminta

Palokuntayhdistyksen liiketoiminnaksi lasketaan kaikki sellainen kaupallinen toiminta, jota tarjoaa tai voi tarjota myös muu taho. Liiketoiminta on yleensä arvonnäkökohtaa ylittävä. Palokunta voi harjoittaa mitä tahansa liiketoimintaa, kunhan se on sopusoinnussa yhdistyslain ja yhdistyksen sääntöjen sekä ao. toimintaa mahdollisesti säätelevän muun säädösten kanssa. Esimerkiksi veden kuljettaminen sellaisenaan ilman kuljetuksen kytkentää muuhun palveluun voi joutua liikennelupa- ja kuljettajan ammattipätevyyslainsäädännön piiriin. Liiketoiminnassa ei voi käyttää pelastuslaitosten kalustoa verotuksellista syistä.

Pienimuotoinen liiketoiminta on mahdollista yhdistyksen harjoittamana, mutta laajempaa toimintaa varten on syytä harkita oman juridisen henkilön, esimerkiksi osakeyhtiön perustamista. Tällöin perustettu yhtiö toimii aivan normaalin yrityksen tavoin ja siitä on mahdollista tulouttaa tuottoa palokuntayhdistykselle esimerkiksi osinkoina. Kannattaa tiedustella verottajan kantaa ennen kuin ryhtyy kehittämään uutta varainhankintamuotoa. Erilaiset julkaisut ja kalenterit kuuluvat myös palokuntien varainhankintamuotoihin. Useilla palokuntayhdistyksillä on säännöllisesti niiden toimintaa tukevia sponsoreita.

6.7.11. Keräykset ja tavara-arpajaiset

Rahankeräysten ja arpajaisten järjestäminen on muodostunut joidenkin palokuntien säännölliseksi varainhankintamuodoksi. Tällaisten tulonhankkimiskeinojen juridisena edellytyksenä on, että yhteisön säännöissä on niistä maininta.

Rahankeräys vaatii poliisin myöntämän rahankeräyslupaa. Tietyissä tapauksissa rahankeräyksen (pienkeräys) voi järjestää ilmoitusmenettelyllä ilman varsinaista lupaa.

Yleishyödyllinen rekisteröity yhdistys voi kerätä varoja enintään 10 000 euroa vuodessa, kyseinen pienkeräys voi kestää enintään kolme kuukautta ja niitä saa järjestää enintään kaksi kertaa kalenterivuodessa.

Pienkeräyksen järjestäminen edellyttää ilmoituksen tekemistä poliisilaitokselle ja rahankeräyslaissa säädettyjen edellytysten täyttymistä.

Lahjoittajille on ilmoitettava, mihin tarkoitukseen rahat käytetään ja kerätyt varat tulee kirjata kirjanpitoon ja tarvittaessa raportoida viranomaisille.

Yhdistyksen saamat lahjoitukset eivät yleensä ole veronalaista tuloa, mutta ne tulee silti merkitä kirjanpitoon.

<https://poliisi.fi/rahankeraysluvut>

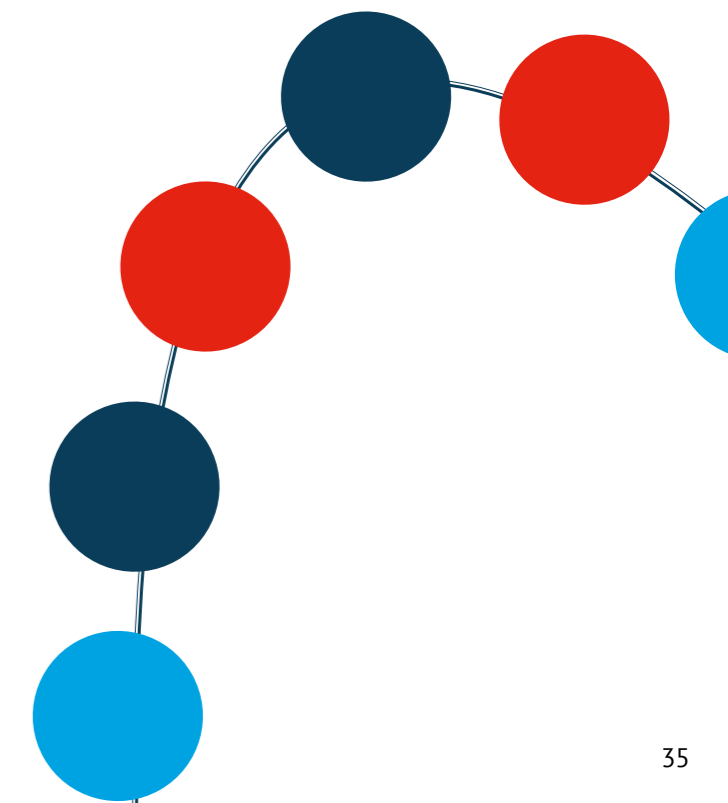
Tavara-arpajaisten järjestäminen vaatii luvan. Tavara-arpajaislupa voidaan myöntää yhteisölle tai säätiölle, jolla on yleishyödyllinen tarkoitus. Tavara-arpajaisten tuotto on käytettävä yleishyödylliseen toimintaan. Tavara-arpajaislupahakemusten käsittelyaika Poliisihallituksessa on noin 2–3 kuukautta.

<https://poliisi.fi/tavara-arpajaisluvut>

Pienarpajaiset voi järjestää ilman lupaa, jos ehdot täyttyvät:

- Arpajaisten tuotto korkeintaan 3 000 €.
- **Järjestäjänä yleishyödyllinen yhteisö.**
- Arvonta tapahtuu tilaisuudessa, jossa myydään arpoja (esim. palokunnan juhla).
- Arpajaisia ei markkinoida yleisölle.

6.8.1. Tilapäinen rahoitus

Palokunta voi käyttää toimintansa ja hankintojensa tilapäiseen rahoittamiseen ulkopuolisia tahoja. Hyvin yleistä on palokunnan oman ajoneuvokaluston hankinta lainarahalla tai leasingillä.

Huom! Palosuojelurahasto ei avusta leasing-rahoitteisia hankintoja.

Pankkilainan vaihtoehtoina on nykyään useita erilaisia rahoitusinstrumentteja, joita eri rahoituslaitokset tarjoavat. Rahan hintaan eli korkoon vaikuttavat olennaisesti yhdistyksen kyky hoitaa velvoitteensa sekä yhdistyksen antamat vakuudet lainanantajalle. Mikäli yhdistys joutuu turvautumaan lainarahaan, lainanantajat kannattaa kilpailuttaa.

Tee arvio hankkeen rahoitustarpeesta ja selvitys siitä, mikä on edullisin rahoitustapa - laina, leasing, osamaksu tai vuokraus.

- Selvitä, miten ja milloin mahdollinen laina pystytään maksamaan takaisin.
- Selvitä vakuuksien tarve ja saatavuus.
- Kilpailuta pankit ja muut rahoittajat.
- Neuvottele mahdollisimman kokonaistaloudellinen sopimus rahoituksesta.
- Tutki mahdollisuuksia saada hankkeelle sponsorointia.

6.9. Sähköinen valtuutus

Yhdistykseltä edellytetään nykyään melkein poikkeuksetta sähköistä valtuutusta ja allekirjoitusta erilaisiin, erityisesti rahoitukseen liittyviin anomuksiin.

Sähköinen valtuuttaminen lähtee siitä, että toinen nimenkirjoittaja hakee osoitteesta www.suomi.fi/valtuudet valtuutuksen toimia yksityishenkilönä yhdistyksen puolesta. Ensimmäinen nimenkirjoittaja tunnustautuu vahvalla tunnustautumisella, ilmoittaa mihin yhteisöön hän haluaa valtuudet tehdä sekä ilmoittaa toisen nimenkirjoittajan henkilötunnuksen, jolloin tälle toiselle nimenkirjoittajalle avautuu mahdollisuus hyväksyä tai hylätä ensimmäisen nimenkirjoittajan hakemusta.

Tästä järjestelmä ei kuitenkaan viestitä toiselle nimenkirjoittajalle, vaan viestintävastuu on ensimmäisen hakemuksen jättäneellä ensimmäisellä nimenkirjoittajalla.

Kun toinen nimenkirjoittaja sitten omalla vahvalla tunnustautumisella kirjautuu samaan kohtaan hän voi hyväksyä tai hylätä ensimmäisen valtuutuksen, samoin kuin määrittää joitakin muitakin ehtoja kuten valtuutuksen voimassaolon (normaalisti viisi vuotta, enintään 20 vuotta). Patentti- ja rekisterihallitukselle vertailee hakemuksessa esitettyjen henkilöiden tiedot yhdistysrekisteriin ilmoitettujen nimenkirjoittajien tietoihin. Tämä saattaa kestää viikon, minkä jälkeen ensimmäiselle hakijalle tulee ilmoitus valtuutuksen hyväksymisestä. Nyt ensimmäinen eli valtuutettu hakija voi toimia yhdistyksen edustajana sähköisesti siten kuin hakemuksessa ja yhdistyksen säännöissä on nimenkirjoittajista säädetty.

Koska prosessi vie oman aikansa on hyvä hoitaa valtuutusasiat kuntoon aikaisessa vaiheessa, eikä vasta silloin kun jonkun hakemuksen määräaika jo häämöttää.

7. Jäsenistö

7.1. Jäsen kaiken keskiössä

Yhdistyksellä tulee olla sellainen jäsenistö, että se pystyy toimimaan sääntöjen mukaan ja vastaamaan sovitusta velvoitteista. Koska vapaaehtoisia ei voida kärkeä muutoin kuin hälytystilanteessa, ja silloinkin rajoitetusti, henkilöstön hallinnan tulee perustua seikkoihin, joista motivointi on keskeisessä asemassa. Jäsenet tulee saada itse haluamaan tehdä työtä yhteisön eteen.

Eri yksilöillä on erilaisia motiiveja. ”Vilpitön halu auttaa hädässä olevia kanssaihmiä” on yleisesti kuultu motiivi, mutta usein motiivit ovat paljon raadollisempia.

Yhdistyksessä pitää löytää ne keinot, joilla erilaisia jäseniä saadaan toimimaan yhdistyksen yhteisesti haluamaan suuntaan. Kaikista ei välttämättä tule koskaan pelastustoimintaan osallistuvia, hälytyskelpoisia palokuntalaisia. Tämä ei kuitenkaan estä heitä tulemasta erinomaisiksi järjestöihmisiksi ja vapauttamaan muita palokunnan perustehtävään.

Henkilöstön hallinta kiteytyy osastojen toiminnassa. Henkilöstöhallinto on erityisesti palokunnan päällikön vastuulla. Tehtävässään hän tarvitsee henkilöstöhallinnon erilaisia työkaluja.

Palokunnassa pysytään juuri niin kauan kuin jäsen itse sitä haluaa – ei yhtään kauemmin. Usein riveistä poistutaan vähitellen ilman ovien paukuttelua. Erityisesti silloin yhdistyksen johdon tulee katsoa peiliin ja kysyä: miksi? Karannutta lammasta ei yleensä pystytä palauttamaan, mutta jo pelkän puhelinkeskustelun avulla voidaan saada selville asioita, jotka ovat kaikkien tiedossa, mutta joista kukaan ei ole uskaltanut kertoa. Viimeistään silloin on tarkistettava, onko toiminnan suunta oikea.

Palokuntayhteisön johdon arvo mitataan vuosittain vaalien kautta. Jos vaihtoehtoja ei ole tarjolla, tilanne saattaa vuodesta toiseen säilyä muuttumattomana, vaikka muutokseen olisi aihetta. Ainoa, joka silloin saattaa muuttua on jäsenistö. Jokainen menetetty henkilöresurssi on vakava isku yhdistykselle ja yleisellä tasolla koko pelastusalalle.

7.2. Rekrytointi

Rekrytoinnin tehtävänä on riittävän henkilöstön varmistaminen ja luontaisen poistuman paikkaaminen.

Jatkuvuuden turvaaminen on jokaisen organisaation velvollisuus tulevien sukupolvien kannalta.

Toimenpidepalkkaisissa palokunnissa henkilöstö on suorassa työsuhteessa pelastuslaitokseen, joka silloin ensisijaisesti vastaa rekrytoinnista. Siinäkin palomiesyhdistys voi yhteistyössä työantajan kanssa tukea rekrytointia monella eri tavalla.

Rekrytointi ei tarkoita pelkästään yksittäistä aktiivista kampanjaa, vaan se on sisällytettävä palokunnan päivittäiseen työhön. Nuorisotyö on rekrytointia, turvallisuusviestintä on rekrytointia ja yleinen näkyvyys on rekrytointia. Suusta suuhun -viesti kavereiden kesken on mitä tehokkainta rekrytointia. Aktiiviseen rekrytointikampanjaan on syytä turvautua, jos palokuntaa uhkaa keski-ikäisen nouseminen, koulutetun väen väheneminen, muuttotappio tai muu sellainen kehitys, joka pitkällä tähtäyksellä uhkaa palokunnan toimintaa. Keitä toimintaan halutaan mukaan, riippuu palokunnan perinteistä, toimintavoista ja ympäristöstä.

Toisiin palokuntiin kaikki ovat tervetulleita ja jokaiselle löytyy mielekäästä tehtävää. Toisissa on tulijoille tietyt kriteerit. Jotkut palokunnat ovat mielestään vahvoja ilman uusia tulokkaitakin, jos esimerkiksi oma nuoriso-osasto tuottaa riittävästi jäseniä riviin. **On kuitenkin tärkeää korostaa, että palokuntatoiminta on avointa kaikille – etnisestä taustasta, kulttuurisista juurista tai muista henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta. Monimuotoinen jäsenistö vahvistaa palokunnan osaamista, yhteisöllisyyttä ja palvelukykyä.** Pääasia on, että tilanne on koko ajan valvonnassa ja hallinnassa. Jos palokunnan työkykyinen väki loppuu, niin samalla vähenee palokunnan vetovoima, ja silloin rekrytointi saattaa olla jo myöhäistä.

<https://www.palokuntaan.fi/rekrytointiapua>

<https://spek.kuvat.fi/palokuntatoiminta/2.+Apu+-rekrytointiin/>

7.3. Perehdyttämisen kautta sitouttamiseen

Rekrytoinnin yhteydessä on muistettava, että palokuntaan hakeutuvalla on tiettyjä odotuksia, joiden on toteuduttava, jotta hän pysyisi mukana. Aktiivisen jäsenhankintakampanjan yhteydessä on erityisen tärkeitä, että palokunta on valmistautunut ottamaan tulijat asianmukaisesti vastaan, pystyy järjestämään varusteet ja perehdytyksen sekä parhaimmassa tapauksessa myös henkilökohtaisen tukihenkilön, joka valmentaa palokuntauralla eteenpäin. Perehdyttäminen on ensiarvoisen tärkeää kestävän jäsenyyden saavuttamiseksi.

Samalla kun valmistautuu ottamaan uusia tulokkaita vastaan, on mietittävä, miten tulokas saadaan henkisesti sopeutumaan. Monella palokunnalla on omaa sisäpiirin huumoria, tabuja ja nokkimisjärjestys. Joitakin asioita saa sanoa, joitakin ei, ja eräitä asioita ei saa asettaa kyseenalaiseksi. Tämä onkin yksi syy siihen, että siirtyminen uuteen palokuntaan on usein haasteellista. Jos paikallisella palokunnalla on suljettun sisäpiirin maine, sinne ei tulla. Jos se sen lisäksi kohtelee potentiaalisia tulokkaita huonosti, sinne ei jäädä. **Uusien jäsenten vastaanottamisen yhteydessä on myös huolehdittava yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Avoin ja turvallinen ilmapiiri tukee kaikkien sopeutumista ja vahvistaa palokunnan yhteishenkeä.**

<https://spek.kuvat.fi/palokuntatoiminta/2.+Apua+rekrytointiin/Uuden+palokuntalaisen+perehdytysmateriaali/Uuden+palokuntalaisen+perehdytysmateriaali.pptx>

7.4. Palokuntien erilaisuus on huomioitava rekrytoinnissa

Palokunnat ovat toimintatavoiltaan ja toiminnan laajuudeltaan erilaisia. Jos on tottunut pariin sataan hälytykseen vuodessa ja kohtuulliseen korvaukseen niistä, uusi tulokas ei välttämättä viihdy kymmenen keikan palokunnassa, jossa ei makseta mitään. Ja päinvastoin.

Eryteisesti opiskelun vuoksi paikkakuntaa vaihtavat palokuntalaiset joutuvat usein kohtaamaan palokuntien erilaisuudesta aiheutuvia sopeutumisongelmia.

Palokunnan rekrytointi on kaikkien jäsenten yhteinen asia. Uusien jäsenten mukaantulosta tulee käydä keskustelua vanhojen jäsenten kesken, jotta rekrytointi ja perehdyttäminen tuottaisivat pitkällä tähtäyksellä hyviä tuloksia ja tyytyväisiä uusia jäseniä.

7.5. Henkilöstösuunnitelmat

Sovitusta valmiudesta huolehtiminen on palokunnan keskeinen tehtävä. Koska valmius muodostuu sekä lähtövalmiina olevasta kalustosta ja varustuksesta että lähtövalmiudessa olevasta, riittävän osaamisen omaavasta henkilöstöstä, on henkilöstön koulutus keskeinen tehtävä.

Henkilökohtainen lähtövalmius perustuu tekniikkaan eli toimiviin hälytysjärjestelyihin ja ennen kaikkea henkilökohtaiseen motivointiin. Kun hälytys tulee, pitää löytyä ne henkilöt, jotka todella lähtevät suorittamaan vaadittavat toimenpiteet!

Henkilöstösuunnitelman tarkoituksena on varmistaa, että tulevaisuudessa löytyy sopivassa iässä olevat, sopivan koulutuksen saaneet, yksittäiseen tehtävään soveltuvat ja motivoituneet henkilöt.

Henkilöstösuunnitelmassa on hahmoteltu kunkin jäsenen ajateltu uraputki siten, että suunnitelma huomioi myös luonnollisen poistuman ikääntymisen tai paikkakunnalta muuton seurauksena.

Parhaassa tapauksessa henkilöstösuunnitelma muodostaa oheistuotteena koulutussuunnitelman rungon. Kun on suunniteltu, mitä kunkin henkilön tulisi ajantanaan oppia, on yksinkertaista suunnitella, missä vaiheessa oppia tulisi saada tai antaa.

Joissain palokunnissa löytyy kursseille runsaasti halukkaita, toisissa on käytävä aina henkilökohtaiset keskustelut kurssipaikan täyttämiseksi. Hyvä keino on silloin suunnittelun ankkurointi suoraan koulutettaviin ottamalla heidät mukaan suunnitteluprosessiin.

7.6. Sukupolvenvaihdokset

Yhdistyksissä sukupolvenvaihdos eli vastuun luovuttaminen nuoremmille tulee olla hallittu prosessi. Jälkipolville on tarjottava kehittymisen, kehittämisen ja organisaatiossa etenemisen mahdollisuudet.

Sukupolvenvaihdos voi vaatia kipeitä ratkaisuja. Yhteisön kannalta on eduksi, että asiaan on valmistauduttu. Vapaaehtoispalokuntien historia tuntee useita tapauksia, joissa yhteisön toiminta on lamaantunut puuhahenkilön poistuttua rivistä.

Tunnetaan myös tapauksia, joissa nuorempi sukupolvi on joutunut astumaan kertaheitolla liian suuriin saappaisiin. Joskus henkilövaihdoksiin on liittynyt ovien paukuttelua.

Sukupolvenvaihdoksen onnistuminen vaatii sekä tietoa, taitoa että jäljelle jäävien tukea vastuutehtäviin astuville.

Vapaaehtoinen palokunta on monin tavoin hyvin tunnepitoinen yhteisö, jossa pieniltäkin tuntuvista asioista saatetaan tehdä elämää suurempia.

7.7. Henkilörekisterit

Yhdistyslain mukaan yhdistyksen tulee pitää jäsenistään luetteloa, mutta Tietosuojalaki (1050/2018) kieltää näiden tietojen luovuttamista sivulliselle siten, että niistä voidaan muodostaa henkilörekisteri, ellei tietojen luovutukseen ole saatu asianomaisen henkilön yksiselitteistä lupaa. Tämä koskee myös kortistotietoja tai sellaisia muun muassa taulukkolaskentaohjelmien käsiteltäviä tiedostoja, joita esimerkiksi alueen pelastustoimi saattaa palokunnalta pyytää.

Pelastuslaitos saa pitää henkilörekisteriä sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvista pelastustoimintaan osallistuvista henkilöistä pelastustoiminnan toimintavalmiuden varmistamiseksi ja pelastustoimen resurssien käytön suunnittelua varten. Rekisteriin saadaan tallentaa henkilön nimi, syntymäaika, henkilötunnus, pelastusalan koulutus, osoite ja muut yhteystiedot. Henkilörekisterissä olevat tiedot on vähintään viiden vuoden väliajoin tarkistettava tai poistettava. (PeL. 379/2011)

Palokunnan henkilötietohallintaan on olemassa joitakin erikseen kehitettyjä ohjelmistoja, joiden käyttämisessä pätee yleissääntö, että ainoastaan palokuntayhdistyksellä on oikeus käsitellä henkilötasolla yksilöitäviä tietoja.

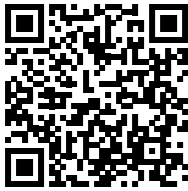
Yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta on syytä painottaa, että myös aktiiviuransa jättävä palokuntalainen saattaa kriisitilanteessa olla arvokas resurssi, mutta vain silloin, kun hänestä säilyy päivitetty tieto palokunnan rekisterissä.

Tietosuojalaki:
<http://data.finlex.fi/eli/sd/2018/1050/ajantasa/2025-06-27/fin>

Tietosuojaseloste:

<https://lakihelppi.com/mika-on-tietosuojaseloste/>

Mitä ovat henkilötiedot:

<https://tietosuoja.fi/mika-on-henkilotieto>

7.8. Palkanmaksu palokunnassa

7.8.1. Korvauskäytännöt vaihtelevat

VPK-muotoisissa sopimuspalokunnissa tehdystä työstä saatava henkilökohtainen hyöty vaihtelee täydestä vapaaehtoisuudesta siihen, että kaikesta toimintaan osallistumisesta maksetaan korvaus.

Työsopimuksella toimiville sopimushenkilöille maksetaan pelastuslaitoksen puolesta korvaus yleensä harjoitus- ja hälytystoiminnasta.

Kun palokunnan toimintakulttuuriin kuulu palkkion tai palkan maksu, asia voidaan järjestää käyttämällä esimerkiksi ulkopuolista palveluntarjoajaa, kuten tilitoimistoa.

Joissakin tapauksissa hyvinvointialue huolehtii teknisesti palkanmaksusta palokunnan puolesta sen ilmoittamien kriteerien mukaan.

7.8.2. Kulukorvaus, palkka, velvoitteet

Kulukorvaus, joka maksetaan kuittia tai muutoin luotettavaa selvitystä vastaan, ei ole palkkaa, kuten ei myöskään korvaus tavarain ostosta tai maksu ennakoperintärekisteriin merkitylle yritykselle tai elinkeinonharjoittajalle. Nämä vastaavat itse velvoitteistaan ja niiden tulee pystyä esittämään Y-tunnus. Muut korvaukset tehdystä työstä ovat palkkaa.

Palkanmaksuun liittyy paitsi työn tekijälle suoritettava rahakorvaus, myös joukko muita velvoitteita. Palkasta on tehtävä ennakonpidätys, jonka määrä ilmenee

henkilökohtaisesta verokortista, joka on esitettävä maksajalle. Myös ilmoitus tulorekisteriin on tehtävä.

Palkkaan verrattavissa oleviin etuuksiin pätee yleissääntönä se, että jos etuus on vapaasti valittavissa, kuten esimerkiksi lahjaksi annettu avoin lahjakortti tai sillä on käypä arvo, kuten puhelin- ja autoedulla, se on verrattavissa palkkaan ja siitä on suoritettava samantyyppiset vähennykset ja oheismaksut kuin palkastakin.

VPK-SOPIMUSPALOKUNTIEN HÄLYTYSOSASTOJEN HENKILÖSTÖN TYÖKORVAUSMUODOT

Palokuntalaiset eivät saa korvausta harjoituksista eivätkä hälytyksistä.

Palokuntayhdistys maksaa korvauksen harjoituksista ja hälytyksistä.

Palokuntayhdistys maksaa korvauksen hälytyksistä, ei harjoituksista.

Hyvinvointialue maksaa korvauksen hälytyksistä ja harjoituksista (VPK:n hälytysosaston jäsenillä suora työsopimus hyvinvointialueen kanssa).

Hyvinvointialue maksaa korvauksen hälytyksistä, mutta ei harjoituksista (VPK:n hälytysosaston jäsenillä suora työsopimus hyvinvointialueen kanssa).

Hyvinvointialue maksaa korvauksen palokuntayhdistyksen puolesta hälytyksistä ja harjoituksista (VPK toimii työnantajana ja hyvinvointialue hoitaa palkanlaskennan ja maksatuksen).

Hyvinvointialue maksaa korvauksen palokuntayhdistyksen puolesta hälytyksistä, ei harjoituksista (VPK toimii työnantajana ja hyvinvointialue hoitaa palkanlaskennan ja maksatuksen).

Henkilökohtaisessa työsuhteessa hyvinvointialueeseen oleva henkilöstö saa työkorvauksen, ja hyvinvointialue vastaa palkanmaksusta.

Tutustu hyvinvointialan yleiseen virka- ja työehtosopimukseen (HYVTES)

<https://www.kt.fi/sopimukset/hyvtes/2025-2028>

7.8.3. Työnantajuus

Työnantajuuden määrittäminen on monin paikoin haasteellista. Vastuut määrittyvät tapauskohtaisesti. Sopimuspalokuntien ja pelastuslaitosten välisen palokuntasopimuksen merkitys korostuu. Selkeimmin työnantajuuden määrittäminen näyttäisi luonnistuvan suorassa työsopimussuhteessa pelastuslaitokseen oleviin.

Sisäministeriöm muistio on sopimuspalokuntatoiminnan kansallinen yhteistoiminnaryhmän (jäljempänä YTR) laatima ja sen muotoilussa on tukeuduttu työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijoihin. Muistion tarkoitus on osaltaan avata työnantajuuden määrittämiseen liittyvää problematiikkaa eikä sinällään toimi ohjeena.

Työnantajasuhteen määrittäminen sopimuspalokuntatoiminnassa:

https://www.palokunta.fi/resources/public/Tiedot/Yhdistystoiminta/Muistio_ty%C3%B6nantajuuden%20m%C3%A4%C3%A4rittely%20sopimuspalokuntatoiminnassa%2020210611%20jakelu.pdf

7.9. Ansiomerkit

7.9.1. Ansiotuneiden palkitseminen

Mahdollisten palkkioiden lisäksi palokuntakulttuuriin kuuluvat palkitsemiset ulkoisesti näkyvillä tunnuksilla. Nämä ovat joko palokuntapuvun tai joskus myös muiden asujen kanssa kannettavia tai palkintokaapissa tai kirjahyllyllä pidettäviä tunnuksia.

Ansiomerkki kuten ansiomitali, ansioristi tai muu

harkinnan mukaan myönnettävä tunnustus perustuu siihen, että saaja on katsottu ansiotuneeksi siten kuin kyseisen ansiomerkin säännöissä on määritelty.

Pitkä palokuntaura on yleensä sekä ansio että tunnustuksen saamisen edellytyskin, kunhan palokuntalaisuus on sisältänyt aktiivista toimintaa eikä pelkästään jäsenyyttä. Sen lisäksi saatetaan edellyttää tiettyjen muiden kriteerien täyttymistä. Useimmiten ansiomerkin myöntäjällä on lisäksi oikeus erityistapauksissa harkita muita ansioita ja tapauskohtaisesti poiketa yleissäännöistä.

7.9.2. Ansio

Ansiomerkki voi olla esimerkiksi palokunnan oma ansiomitali, palokuntayhteisön myöntämä ansiomerkki, pelastus- tai muun alan valtakunnan tason järjestön myöntämä ansiomerkki tai jonkin ritarikunnan myöntämä valtakunnallinen kunniamerkki. Ansiomerkit kannetaan tietyssä asussa tietyllä paikalla ja niillä on keskinäinen arvojärjestys.

Valtakunnallisten kunniamerkkien ja muiden isämaallisesta toiminnasta myönnettyjen ansiomerkkien keskinäinen järjestys on vahvistettu ja löytyy muun muassa ritarikuntien julkaisusta Kunniamerkiopas 3. painos, joka sisältää arvokasta tietoa merkeistä ja niiden kantamisesta.

Palokuntayhteisöjen myöntämien ansiomerkkien osalta noudatetaan pääsääntöisesti seuraavaa keskinäistä järjestyslogiikkaa (alenevassa arvoasteikossa):

- myöntäjän taso valtakunnallinen-alueellinen-paikallinen
- saman tason myöntäjät ao. yhteisöjen perustamisvuosien mukaisessa järjestyksessä (vanhin korkeammalla),
- kunkin myöntäjän ansiomerkit niiden omassa keskinäisessä järjestyksessä.

Kun palokuntapukua käytetään vähemmän juhlavissa tilaisuuksissa, käytetään ansiomerkkien sijasta ansiomerkkinauhoja, jollainen on ansiomerkin nauhasta valmistettu 10 mm korkea pala, joka on kiinnitetty kannakkeeseen. Jos ansiomerkkejä on useita, kiinnitetään niiden nauhat vastaavasti arvojärjestyksessä.

Esimerkki joidenkin ansiomerkkien keskinäisestä järjestyksestä löytyy ruotsiksi alla olevasta linkistä (FSBR). Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön SPEK sarjassa Oppaita palokuntalaisille löytyy muun muassa opas nro 2: Palokuntien merkit, jossa on ansiomerkkejä koskeva osuus sekä opas nro 3: Palokuntalaisen pukuohje. Useimpiin ansiomerkkeihin liittyy myös kunniakirja,

jonka saaja halutessaan asettaa nähtäville. Joissakin tapauksissa kunniakirjoja annetaan myös ilman pu-kuun kiinnitettävää ansiomerkkiä.

Pääsääntöisesti pelastusalan omia ansiomerkkejä kan-netaan ainoastaan palokuntapuvussa, kun sen sijaan ritarikuntien myöntämiä valtakunnallisia kunniamer-kejä käytetään myös siviiliasussa.

<https://ritarikunnat.fi/kunniamerkkiopas-3-painos>

https://fsbr.fi/sv/forbundet/bekladnad/medaljer_pa_uniformen/olika_medaljer/

<https://www.palokuntaan.fi/oppaat>

7.9.3. Muut tunnustus- ja palkitsemisvälineet

Palokuntien palkitsemisrepertoariin kuuluu perinteisesti muitakin tunnustuksia kuin palokuntapuvussa kannettavat ansiomerkit. Tällaisia ovat erilaiset plake-tit, alan työvälineistä valmistetut lahjaesineet kuten suihkuputki-kirves-kypärä-asetelmat, pienoissammu-tusvälineet ja pienoispalautot ynnä muut sellaiset. Yleensä lahjaesineisiin kiinnitetään kaiverrettu laatta osoittamaan tunnustuksen saajaa, sen antajaa sekä päivämäärää.

Useimpien yhteisöjen ylimpänä tunnustuksena on yhteisön pienoisiiri tai arvoasteikolla ylempänä pie-noislippu. Varsinkin sellaisille henkilöille, jotka eivät pääsääntöisesti käytä palokuntapukua, tällaiset alaan viittaavat kotona tai työpaikalla pidettävät esineet muistuttavat myös ulkopuolisia siitä, että henkilö on mukana palokuntatoiminnassa tai on siinä ansioitu-nut.

Tähän ryhmään kuuluvat myös sellaiset tunnustus-välineet kuten pokaalit ja riipukset. Pokaali voi olla yksittäinen tai kiertopalkinto. Kiertopalkinto voi olla pokaali tai lahjaesine. Pokaali tai sen kaltainen tunnustus voi liittyä kilpailusuoritukseen tai olla esi-merkiksi osallistumiskertojen perusteella myönnetty. Usein kiertopalkintoon liittyy omaksi jäävä pienempi muistoesine.

Riipuksiakin on erilaisia: on pienoiskirveitä, joita kan-netaan missä tahansa kaulakoruna sekä esimerkiksi kilpailujoukkueen saavutuksien perusteella annettuja palkintojenjakotilaisuudessa kaulaan ripustettavia palkintomitaleja.

7.9.4. Muut muistamiset

Konkreettisten lahjojen antamisen lisäksi palokuntien palkitsemiseen kuuluvat erilaiset delegaatiot, ajelut ja muut riennot samoin kuin viimeisenä tervehdyksenä palokuntahautajaisetkin tai hautausmuistomerkit. Näi-tä käsitellään tarkemmin esimerkiksi Jouko Allinnie-men kirjassa Toimi varmasti (1996) ja Mervi Parviaisen kirjassa Pidetään etiketistä kiinni (2015) Molemmat kirjat on julkaissut Suomen Palopäällystöliitto.

7.9.5. Mitä, missä, milloin?

Viime kädessä vastuu jäsenistön palkitsemisista ja an-siomerkeistä sekä niiden käytöstä jäsenistölle tiedot-tamisesta kuuluu palokunnan päällikölle.

Hallituksen puheenjohtajalle kuuluu vastuu siitä, että järjestetään riittävästi sellaisia tilaisuuksia, joissa tun-nustuksia voidaan jakaa ja niiden käyttöä luontevasti harjoitella, kuten esimerkiksi palokunnan vuosipäivä.

Palokunnalla tulisi olla järjestelmällinen palkitse-misstrategia, jonka ei kuitenkaan tarvitse olla kaik-kien jäsenen tiedossa. Mieluisana yllätyksenä saatu tunnustus on yleensä tehokkaampi kannuste kuin odotettu sellainen. Toisaalta saajan tulisi olla tietoi-nen tunnustuksen saamisesta, jotta hän osaa tulla palkitsemistilaisuuteen ja pukeutua oikein tilaisuuden edellyttämällä tavalla.

Tunnustuksien saaminen, samoin kuin myös saamatta jääminen, voivat olla yllättävän merkityksellisiä moti-vaation kannalta.

7.9.6. Ansiot keskinäiseen järjestykseen

Yleisperiaate on se, että ansiomerkki myönnetään ansioista, jolloin nuhteeton palvelu luetaan ansioksi.

Lisäänsioita ovat esimerkiksi osallistumisen aktiivi-suus ja pitkäaikaisuus, poikkeuksellisen rohkea tai ansiokas toiminta, toiminta eri yhteisöissä, alueellinen ja valtakunnallinen toiminta, alan kehittäminen. Sen sijaan saajan omaa ikää ei yleensä katsota sellaise-naan ansioksi, eikä siten myöskään henkilön tasavuo-tissyntymäpäivä ole ansiomerkkin asiallinen myöntä-misperuste.

Mitä suuremmat ovat ansiot, sitä arvokkaampi merkki yleensä anotaan tai myönnetään. Saman myöntäjäta-hon myöntämä korkea-arvoisempi ansiomerkki pää-sääntöisesti edellyttää, että alempiarvoinen merkki on saatu jo aikaisemmin. Saman tahon myöntämistä ansiomerkeistä saaja kantaa ainoastaan arvoltaan korkeinta.

Edellä olevasta seuraa ainakin kaksi asiaa:

- Jokaisen palokunnan pitäisi harjoittaa jokseen-kin systemaattista ansiomerkkipolitiikkaa, jotta ansiomerkit eivät jää saamatta silloin, kun ne pitäisi saada, eivätkä ne "lopu kesken" ansiok-kaan henkilön edetessä urallaan.
- Palokunnan pitäisi pyrkiä jakamaan useiden myöntävien tahojen ansiomerkkejä, jotta ansioi-tuneimmat palokuntalaiset voivat käyttää useita ansiomerkkejä samanaikaisesti.
- Jos kyseessä on yksittäinen ansiomerkkin saaja, voi anoja, joka yleensä myös kustantaa an-siomerkin, varsin vapaasti harkita mielestään sopivan ansiomerkin anomista.
- Jos kyseessä sen sijaan on suurempi palkit-semistilaisuus, kuten esimerkiksi palokunnan tasavuotisjuhla, jossa saajia on useita, on syytä jo aikaisessa vaiheessa miettiä eri saajien keskinäistä järjestykseen siten, että mitalisateen jakautuminen tuntuu kaikille oikealta ja oikeu-denmukaiselta.

Yleensä suunnittelu aloitetaan asettamalla saajien ansiot keskinäiseen järjestykseen ja sitten vielä tar-kistetaan, ettei joku ansioitunut ole jäänyt vahingossa huomioimatta (mikä saattaa tapahtua etenkin vete-raanien kohdalla, jos palokunnan hallinto on kyseisen henkilön aktiiviuran jälkeen vaihtunut). Tämän jälkeen katsotaan, onko olemassa erityisiä syitä anoa loogi-sesta järjestyksestä poikkeava ansiomerkki jollekin esimerkiksi vähän aikaa toiminnassa mukana olleel-le palokunnan puheenjohtajalle tai jo toiminnasta vetäytyneelle palokuntaveteraanille. Lisäksi kannattaa miettiä, onko joukossa sellaisia, jotka saadaan ansio-merkin avulla uudelleen innostumaan.

7.9.7. Mistä ansiomerkkejä?

Valtakunnan virallisia kunniamerkkejä myöntää ritarikuntien lisäksi muun muassa sisäasiainminis-teriö. Pelastusalan omia ansiomerkkejä myöntäviä tahoja ovat muun muassa Suomen Palopäällystöliitto, jolla on viiden luokan (eli tason) ansiomerkkejä, jotka myönnetään lähinnä päällystö-/esimiestehtävissä olleille tai oleville.

Suomen Pelastusalan Keskusliitto SPEK myöntää kuuden luokan ansiomerkkejä, joista ansiomitaleiden samoin kuin suoraan harrastustuntien perusteella myönnettävien harrastusmerkkien myöntäminen on delegoitu pelastusliitoille.

Suomen Sopimuspalokuntien Liitolla on ei-anotta-van Sopimuspalokuntaristin lisäksi kuusi anottavissa olevaa ansiomerkkiluokkaa, sekä vielä erillinen solki erityisesti järjestötyöhön ja edunvalvontaan liittyvistä ansioista myönnettäväksi.

Pelastusliittojen ansiomerkkirjo vaihtelee. Lisäksi ansiomerkkejä myöntävät muut alueelliset palokuntayhteisöt sekä yksittäiset palokunnat itse.

Myös ritarikuntien myöntämät valtakunnalliset kunniamerkit ovat palokuntalaiselle haettavia. Ne myönnetään pääsääntöisesti puolustusvoimien lippujuhlaan tai itsenäisyyspäivään liittyen.

Ennen hakemista on syytä varsin tarkkaan tutustua eri myöntäjätahojen ansiomerkkiohjeisiin, koska pääsääntöisesti ansiomerkit myönnetään nimenomaan niiden perusteella! Myöntäjätahojen asettamat vaatimukset ansiomerkkien jakamiselle vaihtelevat ”viiden vuoden toimintaan osallistumisesta erittäin ansiokkaaseen valtakunnalliseen alan kehittämiseen”.

Mahdollisten ansiomerkkien joukosta valitaan anovan yhteisön omasta mielestä sopivat tunnustukset siten, että yleensä ainoastaan yksi ansiomerkki annetaan samassa tilaisuudessa samalle henkilölle. Saman ansiomerkkin myöntämistä toistamiseen on ehdottomasti vältettävä.

Myöntävälle taholle lähetetään asianomaiselle lomakkeelle kirjoitettu luettelo niistä ansioista, joiden perusteella palokunta tai muu yhteisö katsoo, että ansiomerkki olisi myönnettävä.

SSPL:n ansiomerkkien kuvaukset, ansiomerkkiohje ja hakemislomake löytyy alla olevasta osoitteesta.

Myöntävällä taholla on aina valta harkita asiaa. Joskus myöntävä taho edellyttää jonkin muun organisaation antamaa puoltavaa lausumaa anomuksesta. Joskus myöntävä taho taas ehdottaa jotain muuta ratkaisua, jota voidaan ja on syytäkin ennakoita jo hakemusvaiheessa, jotta muutos ei sotkisi suunniteltua kokonaisuutta. Hakemus- ja myöntämismenettely kestää oman aikansa, joten kannattaa olla ajoissa liikkeellä. Esimerkiksi SPEK myöntää ansiomerkkejä pääsääntöisesti vain kaksi kertaa vuodessa.

<https://sspl.fi/ansiomitalit/>

7.9.8. Luovutustilaisuus

Luovutustilaisuus pyritään järjestämään tavanomaista juhlavammaksi, jolloin usein pyydetään ansiomerkkin myöntäjän edustajaa tai muuta tunnettua henkilöä suorittamaan ansiomerkkien jako oman yhdistyksen puheenjohtajan tai puheenjohtajan ja palokunnan päällikön avustuksella.

Palokunnan tasavuotisjuhlat ovat yleensä erinomaisia luovutusajankohtia. Luovutustilaisuudessa jakajat kutsuvat kunkin saajan esille yleensä ansiomerkkien arvojärjestyksessä, lukevat ansiomerkkiin liittyvää kunniakirjasta myöntämisen perusteet, antavat ansiomerkkin tai kiinnittävät sen saajan puvun rintaan, ojentavat hänelle kunniakirjan ja lopuksi kättelevät. Luovutustapahtumassa ansiomerkkin saaja esiintyy kääntyneenä yleisöön päin. Jos saaja jo ennestään kantaa ansiomerkkejä, kiinnitetään uusi ansiomerkki näiden yläpuolelle siihen kohtaan, johon uusi merkki eri merkkien keskinäisessä arvojärjestyksessä asettuu. Yleensä saajat jäävät paikalle, ja luovutustilaisuus päättyy siihen, että arvoltaan korkeimman ansiomerkkin saaja kiittää kaikkien saajien puolesta.

7.9.9. Ansiomerkkien käyttö

Ansiomerkki on annettu saajalle ja tarkoitettu käytettäväksi. Ennen kello 18 alkavaa juhlatilaisuutta varten palokuntalainen pukeutuu paraatipukuun ja myöhemmin alkavaan tilaisuuteen juhlapukuun.

Nauhassa kannettavia ansiomerkkejä käytetään aina hautajaisissa ja juhlavien tilaisuuksien yhteydessä, mistä kohtelias kutsuja mainitsee kutsussa. Muissa tapauksissa kannetaan palokuntapuvussa harkinnan mukaan ansiomerkkinauhoja.

Nauhassa kannettavat ansiomerkit kiinnitetään takin vasemman puoliskon keskelle rintataskun kohdalle tai sen yläpuolelle.

Jos ansiomerkkejä on useampia, ne sijoitetaan arvojärjestyksessä siten, että arvoltaan korkein merkki sijaitsee lähimpänä takin napitusta ja nauhojen yläreunat asetetaan samalla tasolle. Jos ansiomerkkejä on niin monta, etteivät ne mahdu vierekkäin takin rintaan, ne voidaan asettaa limittäin siten, että arvoltaan korkeampi osittain peittää arvoltaan alemman.

Vaikka ansiomerkit usein toimitetaan pidemmällä nauhalla, on ansiomerkkikokonaisuuden korkeus aina 100 mm. Jos ansiomerkkejä on useita, muodostuu paras kokonaisuus siten, että merkit kiinnitetään yhteiseen kannakkeeseen. Asiantuntevaa kiinnityspalvelua on saatavissa muun muassa Tammenlehvän Kunniamerkkipalvelu Oy:ltä.

Vähemmän juhlavissa tilaisuuksissa vierailupuvussa harkinnan mukaan kannettavat ansiomerkkinauhat asetetaan nekin arvojärjestyksessä sopivasti kannakkeeseen siten, etteivät nauhat peitä toisiaan, vaan yli neljä nauhaa sijoitetaan päällekkäisiin kiskoihin.

<https://sotiemmeperinne.fi/kunniamerkkipalvelu/>

8. Palokuntayhteisön hyvinvointi

8.1. Työympäristö kuntoon

Kun harrastaminen lähenee luonteeltaan työsopimussuhteista toimintaa, on hyvä tutustua työnantajavelvoitteisiin, jotka ohjaavat myös henkisesti terveelliseen ja turvalliseen toimintaan. Työntekijän turvallisuudesta ja terveydestä on tarpeellisin toimenpitein huolehdittava ja työolosuhteiden parantamiseksi tarvittavat toimenpiteet on suunniteltava, valittava, mitoitettava ja toteutettava. Työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta on tarkkailtava jatkuvasti ja järjestelmällisesti sekä arvioitava tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia turvallisuuteen ja terveellisyteen. Tarkkailuvelvoite ulottuu työntekijän fyysiseen ja psyykkiseen turvallisuuteen ja terveyteen sekä työyhteisön sosiaaliseen toimivuuteen.

8.2. Työterveyshuolto

Työnantajan pitää järjestää ehkäisevä työterveyshuolto, jos sillä on yksikin työntekijä työsopimus- tai virkasuhteessa. Sairaanhoidon järjestäminen on vapaaehtoista.

Ehkäisevään työterveyshuoltoon kuuluu muun muassa työpaikalla tehtävä työpaikkaselvitys, terveystarkastukset, ohjaus ja neuvonta sekä ensiapuvalmiuden ylläpito.

Pelastuslalla on todettu paljon sellaisia terveysvaaroja, joita ei esiinny tavanomaisessa työelämässä. Yleisenä sääntönä on, että työntekijällä ei voida teettää sellaista työtä, jonka vaarat ovat tekijän kykyjen kannalta kohtuuttomat.

Työnantaja saa työterveyshuollolta työpaikkaselvityksiin ja terveystarkastuksiin pohjautuvia toimenpiteiden ehdotuksia

- työn terveellisyden ja turvallisuuden parantamiseen työpaikalla.
- työntekijöiden työ- ja toimintakyvyn edistämiseen
- työn sopeuttamiseen vastaamaan työntekijän edellytyksiä.
- työterveyshuollon ja työnantajan yhteiseen ehdotusten toteutumisen seurantaan muun muassa työpaikkakäyntien yhteydessä.

Hyvin toteutettu työterveyshuolto on systemaattista toimintaa, joka alkaa riskien analysoinnista ja ulottuu aina suojainten kunnossapitoon saakka. Väliin mahtuu huolehtimista henkilöstön fyysisestä ja psyykkisestä kunnosta, erilaiset testit ja lääkärintarkastukset sekä tietenkin riskien tiedostaminen. Usein vastuukysymys kiteytyy siihen, kenen katsotaan olevan työnantaja. Varsinkin sellaisissa palokunnissa, joissa palkkaa ei makseta, on työnantajuus varsin epämääräistä.

Työnantajavelvoitteita ei välttämättä tule soveltaa sellaisinaan, paitsi työsuojelun osalta esimiesvastuun puitteissa. Tämä epämääräisyys ei kuitenkaan vapauta palokuntaa vastuusta huolehtia siitä, että asianmukaisen työterveyshuollon minimikriteerit täyttyvät tavalla tai toisella. Palokunnan tulee selvittää työterveyshuollon järjestämiseen liittyvät kysymykset viimeistään sopimusneuvotteluissa, jos asia ei ole nykyisen sopimuksen perusteella hallinnassa.

Työterveyshuoltolain nojalla työnantajan on kustannuksellaan järjestettävä työterveyshuolto työstä ja työolosuhteista johtuvien terveysvaarojen ja -haittojen ehkäisemiseksi sekä työntekijöiden turvallisuuden, työkyvyn ja terveyden suojelemiseksi ja edistämiseksi. Työterveyshuolto tulee toteuttaa niin laajasti kuin työstä, työjärjestelyistä, henkilöstöstä, työpaikan olosuhteista ja niiden muutoksista johtuva tarve edellyttää.

Työnantaja ja palvelujen tuottaja tekevät kirjallisen työterveyshuoltosopimuksen, josta ilmenevät yleiset järjestelyt sekä palvelujen sisältö ja laajuus. Tämä sopimus on pidettävä työntekijöiden nähtävillä työpaikalla. Kela korvaa osan työterveyshuollon kustannuksista työnantajalle, mikäli työstä maksetaan palkkaa. Palokuntayhdistys ei yleensä ole oikeutettu KELA:n korvauksiin, ellei se maksa palokuntatoiminnasta palkkaa palokuntalaisille.

<https://www.kela.fi/tyonantajat-tyoterveyshuolto>

Lait työhyvinvoinnin edistämisen taustalla:

Työterveyshuoltolaki 2001/1388
Työsopimuslaki 2001/55
Työaikalaki 2019/872
Työturvallisuuslaki 2002/738

Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 2006/44
Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella 2007/449
Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa Tapaturma- ja ammattitaitulaki 2015/395
Julkisten alojen eläkelaki 2016/81
Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325
Tasa-arvolaki 2005/232
Pelastuslaki 53 § (23.3.2023/436)

8.3. Terve palokuntayhteisö

Palokuntayhteisön hyvinvointi ei synny sattumalta, vaan vaatii jatkuvaa huolenpitoa ja yhteistä sitoutumista. Toimiva palokuntayhteisö tukee jäsentensä terveyttä ja hyvinvointia. Innostuneelle ilmapiirille pohjan muodostavat palokunnan selkeä perustehtävä ja tietoisuus tavoitteista, toimintaa palveleva johtaminen, selkeät toiminnan järjestelyt, avoin vuorovaikutus, luottamus ja yhteistyö jäsenistön kesken sekä yhteiset pelisäännöt. Tärkeää on myös sopia, miten pelisääntöjen rikkomiseen puututaan. Palokuntayhteisön toimintaa on syytä arvioida aika ajoin, sillä hyväkään tilanne ei ole pysyvä.

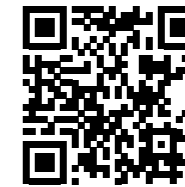
8.4. Palokuntayhteisön kehittäminen

Järjestelmällinen palokuntayhteisön kehittäminen tarkoittaa tilanteen selvittämiseen pohjautuvaa tavoitteiden asettamista, kehittämisprosessin osa-alueiden vaiheistamista tai aikataulutusta ja sopivien menetelmien valintaa sekä hankkeen loppuarviointia. Kehittämishankkeesta voi olla vastuussa organisaation sisäinen kehittäjä tai ulkoinen konsultti. Hanketta ei kuitenkaan voi toteuttaa ilman organisaation johdon vahvaa sitoutumista kehittämistoimintaan. Kehittämisen tavoitteet voidaan sitoa esimerkiksi jäsenistön hyvinvointiin ja terveyteen, harjoitteluaktiivisuuteen tai vaikkapa jäsenmäärän lisäämiseen. Kun yhteisön tilannetta halutaan kartoittaa kehittämispöytäalaksi tai lopuksi jollakin mittarilla, on mietittävä, mittaako valittu mittari sitä, mitä on tarkoitus mitata, onko se mittarina luotettava ja onko mitattava asia olennainen organisaatiossa. Myös käytännöllisyys ja kustannukset on syytä ottaa huomioon. Monesti alkuun pääsee kahdella hyvin yksinkertaisella kysymykselläkin: "Mikä toimii hyvin?" ja "Mitä pitäisi kehittää?" esimerkiksi palaverissa, harjoituksissa,

johtamisessa, yhteistyössä tai muussa sellaisessa? Kartoitus voidaan toteuttaa haastatteleamalla tai kirjallisesti, yksilöinä tai ryhmätyönä. Vastaukset ohjaavat nopeasti ajankohtaisiin kehittämistarpeisiin, joita voidaan lähteä yhdessä työstämään.

Palokunnan laadullista toimintaa mittaava "Liekki-työkalu" antaa mahdollisuuden kuulla jäsenistön mielipidettä palokunnan tilasta.

<https://www.palokuntaan.fi/liekki-tyokalu>

8.5. Ongelmat yhteistyössä

Henkilöriitiriitojen taustalta löytyy usein puutteita tiedonkulussa tai muissa olennaisesti tehtävien hoitamiseen liittyvissä prosesseissa, epäselvyyksiä tehtävien jaossa tai muissa pelisäännöissä. Tämän vuoksi ongelmien ilmetessä on aina hyvä etsiä näitä toimintaan liittyviä pulmakohdita heti aluksi. Jos huomio kiinnittyy liiaksi niin sanottuihin henkilökemioihin, palokunnan toimintaan liittyvät juurisyyt voivat jäädä huomaamatta. Hyvä esimies uskalttaa reagoida ongelmatilanteisiin ja pyrkii ottamaan kiperätkin kysymykset nopeasti ja avoimesti työn alle. Kun asioita käsitellään, tärkeää on, että paikalla ovat ne, joita asia koskee. Muunlaiset keskustelut harvoin tuottavat toivottua tulosta.

18 § Työntekijän yleiset velvollisuudet

Työntekijän on noudatettava työnantajan toimivaltansa mukaisesti antamia määräyksiä ja ohjeita. Työntekijän on muutoinkin noudatettava työnsä ja työolosuhteiden edellyttämää turvallisuuden ja terveellisyuden ylläpitämiseksi tarvittavaa järjestystä ja siisteyttä sekä huolellisuutta ja varovaisuutta.

Työntekijän on myös kokemuksensa, työnantajalta saamansa opetuksen ja ohjauksen sekä ammattitaitonsa mukaisesti työssään huolehdittava käytävissään olevin keinoin niin omasta kuin muiden työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä.

Työntekijän on työpaikalla vältettävä sellaista muihin työntekijöihin kohdistuvaa häirintää ja muuta epäasiallista kohtelua, joka aiheuttaa heidän turvallisuudelleen tai terveydelleen haittaa tai vaaraa.

28 §

Kiusaamista, seksuaalista häirintää tai muuta epäasiallista käytöstä esiintyy myös palokunnissa. Raja epäasiallisen käytöksen ja normaalin toiminnan välillä on kuin veteen piirretty viiva. Ihmiset kokevat ja tulkitsevat tilanteita eri tavoin eikä kenenkään kokemusta voi mitätöidä. Huumori on tästä hyvä esimerkki: Se, mikä toisen mielestä on hyvä viitsi tai arkea piristävä käytännön pikku pila, saattaa toiselle olla kipeä pilkan ja häpeän kokemus.

Epäasiallinen käytös on yleisen hyvän tavan, velvollisuuksien tai lain vastaista käyttäytymistä

toista kohtaan. Sellaista on esimerkiksi henkilön ominaisuuksien, luonteenpiirteiden tai yksityiselämän mustamaalaus, yhteisöön kuuluvan henkilön torjunta, syrjintä tai porukasta eristäminen, toistuva ja perusteeton arvostelu tai puuttuminen toimintatapoihin, nöyryyttäminen, uhkailu tai suoranainen väkivalta. Arjen ohimenevä huono kohtelu muuttuu kiusaamiseksi selkeästi silloin, kun negatiivinen toiminta jatkuu tietoisesti ja systemaattisesti, vaikka kohteeksi joutunut on ilmaissut kärsivänsä siitä. Epäasiallisuus ja häirintä voi olla luonteeltaan myös sukupuolista tai seksuaalista. Sellaista voi olla esimerkiksi sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyvä vihjailu, karkeat puheet, ilmeily, elehtiminen tai koskettelu.

Epäasiallisen kohtelun lopettamiseksi on toimittava ripeästi ja tehokkaasti. Tilanteen selvittämisessä on kaikkia osapuolia kuultava ja kohdeltava oikeudenmukaisesti, toimintavelvollisuus on työnantajalla. Palokunnissa tämä tarkoittaa ensisijaisesti palokunnan päällikköä tai yhdistyksen puheenjohtajaa tai hallitusta. Epäasiallisuutta työyhteisössä voi ehkäistä luomalla avointa ja turvallista keskustelukulttuuria, jolloin asioita uskalletaan ottaa puheeksi jo ennen tilanteen kärjistymistä.

www.tyosuojelu.fi

www.tyoterveyslaitos.fi

Palokuntanuorten kouluttajien rikostaustaote

Ote on tarkoitettu esitettäväksi vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle, kun henkilö ryhtyy toimimaan alaikäisten kanssa. Vapaaehtoistoimintaa varten tarvittavan rikostaustaotteen tilaa vapaaehtoistoiminnan järjestäjä vapaaehtoisen suostumuksella.

Ote on tarkoitettu ainoastaan esitettäväksi vapaaehtoistoiminnan järjestäjän nähtäväksi. Rikostaustaotteen vastaanottaja ei saa kerätä tai tallentaa rikostaustaotteesta ilmeneviä tietoja.

Otteen tilaaminen onnistuu helposti täyttämällä ja lähettämällä sähköinen hakemus Oikeushallinnon asiointipalvelun kautta. Otteen tilaamista varten pitää olla perusteltu suunnitelma.

<https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/palvelut/rikosrekisteriote/rikostaustaotelastenkansatoimimiseen.html>

<https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2021/05/2014-SOSTE-julkaisu-Lasten-turvallisuutta-lisaavat-toimintatavat-ja-vapaaehtoisen-rikostaustan-selvittaminen.pdf>

8.6. Epäasiallinen kohtelu, kiusaaminen ja häirintä

Työturvallisuuslaki kieltää kiusaamisen, syrjinnän, häirinnän ja muun epäasiallisen kohtelun, joka voi vaarantaa terveyden. Laki velvoittaa sekä työntekijää että työnantajan. Jokainen on vastuussa työyhteisönsä ilmapiiristä ja hyvinvoinnista.

Jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi.

8.7. Yksilön hyvinvointi

Palokuntatehtävissä on tärkeää pitää huolta omasta jaksamisestaan. Esimiehen velvollisuus on tarkkailla hälytysosaston jäsenistön toimintakykyä sekä puuttua havaittuihin ongelmiin ajoissa. Testit mittaavat fyysistä kyvykkyyttä, mutta turvallinen toiminta vaatii myös hyvää henkistä toimintakykyä. Henkistä jaksamista voivat yhteisöllisten ongelmien lisäksi verottaa toistuva altistuminen järkyttävillä tilanteilla, liiallinen fyysinen tai psyykinen kuormittuminen erilaisissa työ- ja vastuutehtävissä, terveysongelmat, murheet henkilökohtaisessa elämässä tai unen puute. Myös riippuvuusongelmat tai taloudelliset murheet voivat aiheuttaa voimakasta lisäkuormitusta.

Pitkäaikainen ylikuormittuminen altistaa uupumukselle. Uupumisen tunnusmerkkejä ovat selvästi muuttunut käyttäytyminen, eristäytyminen, negatiivisuus, muisti-, keskittymis- ja motivaatio-ongelmat sekä erilainen fyysinen oireilu.

Havaitut ongelmat kannattaa ottaa henkilön kanssa kahden kesken puheeksi mahdollisimman pian ja tarjota tukea avun saamiseksi työterveyshuollon välityksellä. Apua ja ohjausta löytyy myös useilta verkkosivuilta.

www.mielenterveystalo.fi

www.mtkl.fi

www.a-klinikka.fi

www.paihdelinkki.fi

<https://kantamo.fi/myllyhoito/>

www.pelirajaton.fi

www.peluuri.fi

8.8. Järkyttävät tilanteet

Harjoittelun myötä palokuntalainen oppii etäännyttämään kohtaamansa kriisitilanteet omasta tunnemaailmastaan. Toisaalta varsinkin maaseudulla autetaan tuttavien ja sukulaisia, jolloin tapahtumat koskettavat. Poikkeuksellisen traagiset tilanteet voivat aiheuttaa myös auttajalle voimakkaita stressireaktioita.

Pelastustyön aikana tavoitteellinen toiminta auttaa yleensä pysymään rauhallisena ja keskittymään tehtävään. Järkytyksen tunteet tulevat vasta, kun tilanne on ohi. Olo voi tuntua epätodelliselta tai unenomaiselta. Tyypillisiä järkytyksen aiheuttamia fyysisiä reaktioita ovat vapina, pahoinvointi, sydämen hakkaaminen, viluttaminen tai hikoilu.

Tapahtuma ja siihen liittyvät yksittäiset muistikuvat saattavat palata jatkuvasti mieleen. Univaikeudet, painajaiset sekä muisti- ja keskittymisvaikeudet ja muun muassa ärtyneisyys ovat yleisiä. Syyllisyyden tunteet ja pelkojen tilapäinen lisääntyminen on tavallista. Myöhemmin voi esiintyä esimerkiksi motivaation heikentymistä tai vaikeutta suuntautua tulevaisuuteen.

Traumaattisen tapahtuman jälkivaikutukset ihmisen mielessä ja kehossa saattavat kestää muutamasta päivästä muutamaan viikkoon ja lievittyvät vähitellen. Yksilön toipumisen kannalta on tärkeää järjestää tarvittavat purku- ja jälkipuintikeskustelut sekä ylläpitää yhteisössä avointa, luottamuksellista ja tukea-antavaa keskusteluympäristöä, joka mahdollistaa vaikeittenkin asioiden jakamisen.

Jokainen voi myös auttaa itse itseään. On syytä etsiä ihminen, jolle voi asioistaan puhua. Perheen ja ystävien tuki on tärkeää. Läheisistä ihmissuhteista huolehtiminen "normaaliaikana" antaa turvaa myös tiukkojen tilanteiden varalle. Tunteet eivät purkaudu

piilottamalla vaan antamalla niiden tulla esille: itkemällä, puhumalla tai kirjoittamalla tapahtuneesta. Jos jokin asia jää erityisesti kaivelemaan, kannattaa ottaa selvää siitä, mitä todella tapahtui. Samalla kun tätä psyykkistä selviytymistyötä tehdään, pyritään jatkamaan normaaleja rutiineja mahdollisuuksien mukaan.

Jos edellä kuvailut reaktiot jatkuvat voimakkaina vielä kuukauden kuluttua, ote normaaliin elämään ei palaa tai elämänhalu on kadoksissa, on syytä hankkia ammattiapua itselleen. Apua saadakseen voi ottaa yhteyttä omaan työterveyshuoltoon, terveyskeskukseen, mielenterveystoimistoon, psykiatriseen poliklinikkaan tai kirkon työntekijöihin.

www.traumaterapiakeskus.com

8.9. Parisuhde koetuksella palokunnan vuoksi

Palokuntatoiminta voi olla sekä parisuhdetta että perhettä lujittava yhteinen tekijä, mutta usein myös ajankäyttöisiä kiistoja aiheuttava ja perhesuhteita kuormittava taakka. Järkyttävät tilanteet, valvominen tai kiire aiheuttavat stressiä, joka kuormittaa myös läheistä suhdetta. Jos parisuhdeongelmat tai erotilanne heijastuvat palokunnan toimintaan tai työskentelyyn, on tärkeää ohjata henkilö oikeiden tukikanavien piiriin.

Väestöliitolla on monipuoliset ja laajat sivustot, joilta löytyy apua ja tukea myös parisuhdeasioissa.

Kataja – Parisuhdekeskus ry:n sivustolta löytyy tapahtumakalenteri, jota selaamalla voi löytyä mielenkiintoinen parisuhdekurssi tai luento läheltä kotipaikkakuntaa.

Mennään eteenpäin ry järjestää suosittuja parisuhdeviikonloppukursseja, joihin voi tutustua netissä.

Suomessa parisuhdetyö on ollut perinteisesti kirkon työtä. Kirkon perheasiainneuvottelukeskusten palvelut ovat maksuttomia. Perheneuvojan vastaanotolle voi mennä yksin tai yhdessä puolison kanssa. Perheneuvolat auttavat erityisesti lapsiperheiden asioissa. Niidenkin palvelut ovat käyttäjilleen maksuttomia.

www.ev.fi

www.mennaaneteenpain.fi

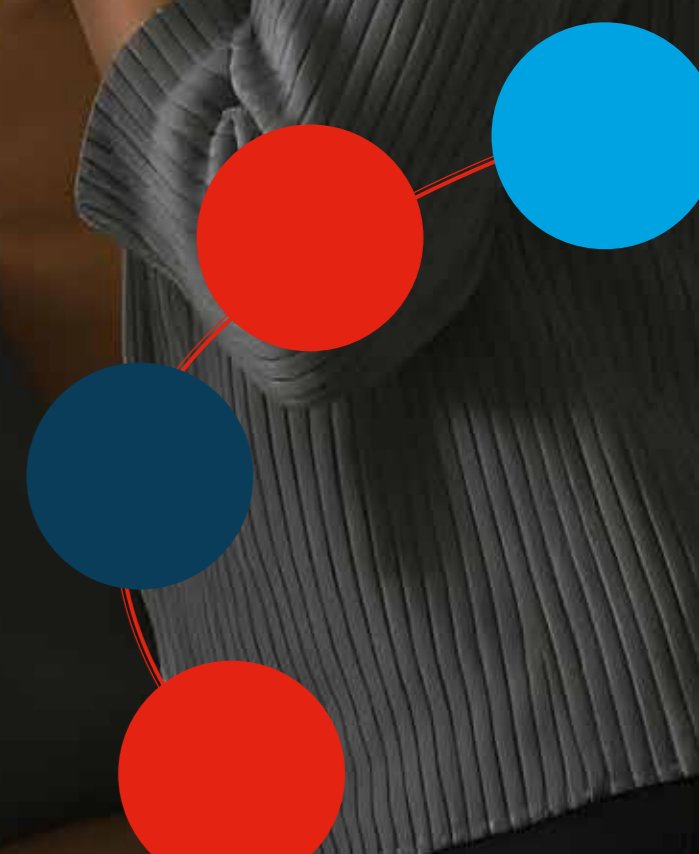
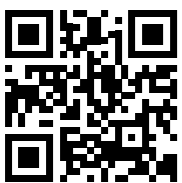
www.parisuhdekeskus.fi

www.eroneuvo.fi

www.vaestoliitto.fi

9. Kelpoisuudet palokunnan tehtäviin

9.1. Kelpoisuus hälytystehtäviin

Palokuntalaisen kelpoisuudesta osallistua hälytystehtäviin säädetään pelastuslaissa ja asetuksessa pelastustoimesta. Lisäksi sisäministeriön ja hyvinvointialueiden pelastuslaitosten omat ohjeet voivat antaa tarkempia määräyksiä eri tehtävien kelpoisuuksista. Palokunnilla saattaa olla myös sisäisiä ohjeita.

9.2. Vaatimukset pääpiirteittäin

Sammutus- ja pelastustyöhön osallistuvan henkilön on oltava vähintään pelastustoiminnan peruskurssin (asetuksessa sammutustyökurssi) suorittanut. Asetuksen mukaan yksikön johtajalla tulee olla suoritettu vähintään ryhmäjohtajakurssi tai pelastusalan ammatillinen tutkinto.

7§ Pelastustoimintaan osallistuvan sivutoimisen henkilöstön ja sopimuspalokunnan henkilöstön kelpoisuus

- 1) sammutus- ja pelastustyöhön osallistuva on suorittanut vähintään Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen sammutustyökurssin;
- 2) sammutus- ja pelastustyöhön osallistuva päällystö ja alipäällystö on suorittanut vähintään Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen yksikönjohtajakurssin tai pelastusalan ammatillisen tutkinnon;
- 3) palokunnan päällikkö on suorittanut pelastuslain 55 §:ssä tarkoitettua oppilaitoksessa vähintään sopimuspalokunnan päällikkökurssin, sivutoimisen teollisuuspalopäällikön peruskurssin taikka tämän asetuksen 6 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua tutkinnon.

Pelastussukellustehtävään osallistuvalla vaaditaan lisäksi, että hän on suorittanut tehtävän edellyttämän Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen kurssin.

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta:
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110407>

9.3. Nuoret 16–17-vuotiaat palokunnan hälytystehtävissä

Lakia nuorista työntekijöistä sovelletaan alle 18-vuotiaisiin sopimuspalokuntalaisiin. Nuoret 16 vuotta täyttäneet ja alle 18-vuotiaat voivat tietyin lain mukaisin ehdoin osallistua sopimuspalokunnan hälytystoimintaan.

Lain 9 §:ssä todetaan, että työnantajan on huolehdittava siitä, ettei työ ole nuoren työntekijän ruumiilliselle tai henkiselle kehitykselle vahingoksi ja ettei se vaadi suurempaa ponnistusta tai vastuuta kuin hänen ikänsä ja voimiinsa nähden on kohtuullista. Palokunnan on huolehdittava lain noudattamisesta myös silloin, kun työnantajavastuu on epäselvä. Nuori voi osallistua hälytystehtäviin kello 06.00 ja 22.00 välisenä aikana. Lähtökohtana on, että nuoret osallistuvat hälytystehtäviin vain avustavissa ja heille turvallisissa tehtävissä. Palokunnan sopimuksen mukaista lähtöä ei voi perustaa nuorten varaan. Nuoret lähtevät hälytyksiin lisähenkilöstöksi.

Ennen tällaisen toiminnan aloittamista nuori pitää perehdyttää palokunnan toimintaan ja hänen pitää osallistua riittävästi palokunnan harjoituksiin. Pelastustoiminnan peruskurssi pitää olla suoritettuna, kuten pelastusasetuksen 13 § määrää. On suositeltavaa, että tällaisesta nuoren osallistumisesta hälytystoimintaan tehdään palokunnassa virallinen päätös. Ennen päätöksen tekemistä on varmistettava huoltajan suostumus ja tehtävä asiasta ilmoitus työsuojeluviranomaisille. Työsuojeluviranomaiselle on tehtävä ilmoitus myös näiden 16–17-vuotiaiden nuorten osallistumisesta pelastustoimen harjoitus- ja kurssitoimintaan.

Aluehallintovirastolta voi hakea lupaa myös nuorten työskentelyyn yöaikana.

Laki nuorista työntekijöistä:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930998>

Valtioneuvoston asetus nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060475>

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille vaarallisten töiden esimerkkiluettelosta:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120188>

Esimerkki ilmoituksesta nuorten osallistumisesta hälytystehtäviin oppisopimusluonteisesti:
https://sspl.fi/wp-content/uploads/2017/10/5_ilmoitus-nuoret.pdf

9.4. Pelastusajoneuvon kuljettaminen

Lähtökohtana on, että pelastustoiminnassa käytettävää paloautoa voidaan ajaa C-luokan kortilla ilman ammattipätevyyttä. Pelastusauton kuljettaja, jolla on C-luokan ajo-oikeus, saa tässä tehtävässä toimiessaan kuljettaa D- ja D1-luokan ajoneuvoa sekä E-luokan

ajoneuvoyhdistelmää hälytystehtävän hoitamiseen sekä pelastustoimen tehtävien harjoitteluun ja koulutukseen liittyvässä ajossa ja E-luokan ajoneuvoyhdistelmää tehtävään liittyvän kaluston huoltoon ja korjaukseen liittyvässä siirtoajossa.

C-luokan ajokortin voi suorittaa jo 18-vuotiaana, jos sen tarve liittyy pelastustehtäviin.

Ajokorttilaki (386/2011):
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110386>

Valtioneuvoston asetus ajokorteista (423/2011):
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110423>

Selvitys C-ajokorttia varten:
https://sspl.fi/wp-content/uploads/2022/11/C_ajokortti_C_krkort_tytetty.pdf

9.4.1. Ajotaidon varmistaminen käytännössä

Suosittelavaa on, että palokunnassa on oma ohjeistus ja koulutus hälytysajoneuvon ajamiseen. Vain koulutuksen suorittaneet voivat ajaa palokunnan hälytysajoneuvoa hälytysajossa. Suositeltavaa on myös, että jokaisessa palokunnassa olisi kokenut ammatti- tai kuorma-auton kuljettaja ajovastuuhenkilönä. Hän varmistaa ajoharjoittelulla ja ajokokeen avulla kunkin uuden kuljettajan ajotaidon asteittain. Jokaisella autoa ajavalla henkilöllä tulee olla ajoneuvoluokan mukainen kortti, mutta erityisajoneuvon ajotaito ja -kyky pitää vielä erikseen testata. Koulutuksessa on varmistettava, että kuljettajat tuntevat hälytysajon erityisohjeet ja osaavat toimia turvallisesti, vaaratilanteita välttäen.

10.1. Työturvallisuus on yhteinen asia

Työturvallisuus tarkoittaa työpaikan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden varmistamista, jotta työntekijät voivat tehdä työnsä ilman vaaraa terveydelleen tai hyvinvoinnilleen. Se kattaa esimerkiksi

- Fyysisen turvallisuuden – tapaturmien ja työtapaturmien ehkäisy (esim. suojavarusteet, ergonomia, paloturvallisuus).
- Psyykkisen turvallisuuden – työperäisen stressin, kuormituksen ja henkisen väkivallan ehkäisy.
- Sosiaalisen turvallisuuden – hyvän työilmapiirin ja reilun kohtelun varmistaminen.

Työturvallisuutta säädelään työturvallisuuslailla ja työpaikan omilla ohjeilla. Työnantajan vastuulla on varmistaa turvalliset työolot ja työntekijöillä on velvollisuus noudattaa turvallisuusohjeita.

”Työturvallisuuslaissa (738/2002) 8 §:n 4 momentissa säädetään, että lakia sovelletaan myös sopimuspalokuntatoimintaan. Laissa on siis erikseen mainittu tietyt soveltamisaloja lain piiriin kuuluviksi. Laki ei kuitenkaan selkeästi määritä, kuka vastaa työnantajalle kuuluvista velvoitteista, sillä siinä viitataan yleisesti työnantajaan. Sopimuspalokuntalaisen työnantajan määrittely on edelleen osin epäselvä (VaaHo S16/792).

10.2. Työturvalliset varusteet

Henkilösuojainten on täytettävä valtioneuvoston päätöksen 1406/1993 vaatimukset ja niiden on oltava CE-merkittyjä. Käytettävät oikeat suojaimet määräytyvät työn vaarojen arvion mukaisesti. Pelastuslalla on useita Euroopan unionin taseisia varustestandardeja, jotka on ratifioitu myös Suomessa sovellettaviksi. Osa standardeista on saatavilla vain englanniksi. Pelastustoimessa käytettäviin varusteisiin liittyviä standardeja ovat ainakin:

- Sammutusasu savusukellukseen SFS-EN 469:2020 - Sammutustehtäviin tarkoitettu suojavaatetus. Palopukuja koskevat suojausvaatimukset
- Savusukellukseen soveltuva palokypärä SFS-EN 443 - Kypärät palontorjuntatehtäviin taloissa ja muissa rakennelmissa
- Kypäräanalushappu savusukellukseen SFS-EN 13911:2017 - Palomiesten suojavaatetus. Palohuppuja koskevat vaatimukset ja testausmenetelmät
- Sammutuskäsineet SFS-EN 659 + A1 - Palomiesten suojakäsineet
- Sammutusjalkine SFS-EN 15090 - Palomiesten turvajalkineet

- Tekniseen pelastustyöhön sopiva asu SFS-EN 16689:2017 - Palomiesten suojavaatetus. Pelastustehtävissä käytettävää suojavaatetusta koskevat suojausvaatimukset
- Tekniseen pelastustyöhön sopiva kypärä SFS-EN 16473:en - Firefighters helmets. Helmets for technical rescue
- Maastopaloasu SFS-EN ISO 15384:2020:en - Protective clothing for firefighters. Laboratory test methods and performance requirements for wildland firefighting clothing
- Maastopaloihin soveltuva kypärä SFS-EN 16471:en - Firefighters helmets. Helmets for wildland fire fighting
- Näkyvävaatetus, heijastinliivit SFS-EN ISO 20471 - Erittäin näkyvä vaatetus. Testausmenetelmät ja vaatimukset
- Turvapaineellinen paineilmahengityslaitte SFS-EN 136 + AC:en - Respiratory protective devices. Full face masks. Requirements, testing, marking
- Kaasu-, neste- ja pölytiivis suojapuku SFS-EN 943-1:2015 + A1:2019:en - Protective clothing against dangerous solid, liquid and gaseous chemicals, including liquid and solid aerosols. Part 1: Performance requirements for Type 1 (gas-tight) chemical protective suits / FS-EN 943-2:2019:en - Protective clothing against dangerous solid, liquid and gaseous chemicals, including liquid and solid aerosols. Part 2: Performance requirements for Type 1 (gas-tight) chemical protective suits for emergency teams (ET)
- Nestetiivis (tyyppi 3) ja roisketiivis (tyyppi 4) suojapuku SFS-EN 14605 + A1:en - Protective clothing against liquid chemicals. performance requirements for clothing with liquid-tight (Type 3) or spray-tight (Type 4) connections, including items providing protection to parts of the body only (Types PB [3] and PB [4])
- Pölytiivis suojapuku SFS-EN ISO 13982-1:en - Protective clothing for use against solid particulates. Part 1: Performance requirements for chemical protective clothing providing protection to the full body against airborne solid particulates (type 5 clothing) (ISO 13982-1:2004)
- Pintapelastuspuku SFS-EN 14225-2:2017:en - Diving suits. Part 2: Dry suits. Requirements and test methods
- Kypärä vesipelastukseen SFS-EN 1385:en - Helmets for canoeing and white water sports
- Putoamissuojaimet, kokovaljas SFS-EN 361 - Putoamissuojaimet. Kokovaljaat
- Putoamissuojaimet, puolivaljas SFS-EN 813:2024:en - Personal fall protection equipment. Sit harnesses
- Putoamissuojaimet, köysi SFS-EN 1891:en - Personal protective equipment for the prevention of

- falls from a height. Low stretch kernmantel ropes
- Putoamissuojaimet, säätölaite SFS-EN 12841:2024:en - Personal fall protection equipment. Rope access systems. Rope adjustment devices
- Putoamissuojaimet, laskeutumislaitte SFS-EN 341:en - Personal fall protection equipment. Descender devices for rescue
- Könsityöskentelyyn ja kiipeilyyn soveltuva kypärä SFS-EN 12492:en - Mountaineering equipment. Helmets for mountaineers. Safety requirements and test methods
- Moottorisahankäyttäjän jalkojen suojaus SFS-EN ISO 11393-2:2019:en - Protective clothing for users of hand-held chainsaws. Part 2: Performance requirements and test methods for leg protectors (ISO 11393-2:2018)
- Moottorisahankäyttäjän käsineet SFS-EN ISO 11393-4:2019:en - Protective clothing for users of hand-held chainsaws. Part 4: Performance requirements and test methods for protective gloves (ISO 11393-4:2018)
- Moottorisahankäyttäjän ylävartalon suojaus SFS-EN ISO 11393-6:2019:en - Protective clothing for users of hand-held chainsaws. Part 6: Performance requirements and test methods for upper body protectors (ISO 11393-6:2018, Corrected version 2019-11)
- Pelastusliivit ja niiden valinta (jokaiselle liivin kantoluokalle oma standardinsa, Esitettäväksi valittu välinenvalintaa koskeva standardi) SFS-EN ISO 12402-10:2020:en - Personal flotation devices. Part 10: Selection and application of personal flotation devices and other relevant devices (ISO 12402-10:2020)

10.3. Työturvalliset laitteet

Yleisohjeena voidaan pitää sitä, että sopimuspalokuntalainen ei käytä laitetta tai konetta, jolle hän ole saanut koulutusta laitteen käyttöön. Koulutusta palokunnissa annettaessa on otettava huomioon laitteista annetut valmistajan ja muiden tahojen ohjeet. Jokaisen käyttäjän on ilmoitettava laitteen huoltotarpeesta tai sen soveltumattomuudesta käyttöön Laitteen omistajan on huolehdittava, että laite on toimintakunnossa ja täyttää sitä koskevat turvallisuusvaatimukset.

10.4. Tapaturmasta ilmoittaminen

Palokuntatoiminnassa sattunut tapaturma korvataan pelastuslain ja tapaturmavakuutuslain perusteella. Työntekijän on ilmoitettava viipymättä hänelle sattuneesta tapaturmasta työnantajalle tai tämän edus-

tajalle. Työnantajan on tehtävä viipymättä vakuutuslaitokselle ilmoitus tietoonsa tulleesta tapaturmasta, jonka johdosta vakuutuslaitos voi olla tämän lain mukaan korvausvelvollinen. Ilmoitus tehdään Tapaturmavakuutuskeskuksen (TVK) hyväksymällä lomakkeella tai sähköisesti.

Tapaturmailmoituksen merkittävät asiat:

1. Tapaturmassa vahingoittuneen nimi, henkilötunnus ja muut korvauskäsittelyä varten välttämättömät yksilöinti- ja yhteystiedot
2. Työnantajan nimi ja yhteystiedot
3. Tiedot tapaturman laadusta. Sattumispaikasta ja -ajasta, sattumisolosuhteista ja syistä
4. Tiedot vahingoittuneen työstä ja siitä maksetusta vastikkeesta.
5. Työnantajan tiedossa oleva vahingoittuneen muu työsuhde- ja yrittäjätyö
6. Muut edellä mainittuihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä korvausasian käsittelyssä, 64 §:ssä mainittua tilastointia ja tutkimusta sekä muutoin tämän lain toimeenpanoa varten (Tapaturmavakuutuslaki 39 §).

On suositeltavaa tehdä tapaturmailmoitus pelastuslaitoksen puolesta, kun tapaturman kohteena on sellainen sopimuspalokuntalainen, jolla ei ole työsuhdetta pelastuslaitokseen.

Vakavasta työtapaturmasta on työnantajan tehtävä ilmoitus aluehallintovirastolle osoitteessa: <https://tyosuojelu.fi/asiointi-ja-yhteystiedot/luvat-ja-ilmoitukset/vakavasta-tyotapaturmasta-ilmoittaminen>

10.5. Korvaus työtapaturmasta pelastuslain perusteella

103 § (28.12.2018/1353)

Pelastustoiminnassa sattuneen tapaturman ja ammattitautin korvaaminen
Pelastustoiminnassa tai väestönsuojelutehtävissä sattuneesta tapaturmasta tai siinä saadusta ammattitautista suoritetaan korvausta valtion varoista samojen perusteiden mukaan kuin työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015) säädetään työtapaturmasta ja ammattitautista. Korvaus suoritetaan vain siltä osin kuin vahingoittuneella ei ole oikeutta vähintään saman suuruiseen korvaukseen muun lain mukaan. Korvausta suoritetaan niille, jotka:

- 1) ovat 3 §:ssä säädetyn toimintavelvollisuuden perusteella ryhtyneet omatoimisiin pelastustoimenpiteisiin
- 2) kuuluvat sopimuspalokuntaan tai muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön mutta eivät ole oikeutettuja korvauksiin työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan
- 3) on 37 §:n 1 momentin mukaisesti määrätty avustamaan pelastustoiminnassa
- 4) ovat vapaaehtoisesti osallistuneet pelastustoimintaan 51 §:ssä tarkoitettulla tavalla
- 5) on 67 §:n perusteella määrätty väestönsuojelukoulutukseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu korvaus maksetaan kuitenkin aina, jos tapaturma on sattunut tai ammattitauti aiheutunut käytettäessä teollisuus- tai laitospalokuntaa pelastustoimintaan laitoksen ulkopuolella.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sopimuspalokunnan ja muun sopimuksen tehneen yhteisön tämän lain mukaista koulutustoimintaa ja sopimuksen mukaisiin tehtäviin liittyvää kiinteistön ja kaluston hoitoa sekä ensivastetoimintaa.

Asian, joka koskee korvauksen suorittamista tämän pykälän nojalla valtion varoista, käsittelee Valtiokonttori. Korvausasian käsittelyyn ja muutoksenhakuun korvausasiassa annettuun päätökseen sovelletaan työtapaturma- ja ammattitautilain säännöksiä.

Pelastuslain 103 §:n suoja koskee ainoastaan sellaisia tapaturmia, jotka ovat sattuneet pelastuslaissa määritetyssä pelastustoiminnassa tai väestönsuojelutehtävissä.

10.6. Lakisääteinen työnantajan tapaturmavakuutus

Silloin kun sopimuspalokuntalainen saa vastiketta, siis tekee työtä sopimuksen mukaan ja saa siitä palkkaa, on työnantajan hankittava hänelle lakisääteinen tapaturmavakuutus.

Sopimuksella voidaan sopia vakuutuksen hankkijaksi pelastuslaitos. Henkilökohtaisen työsuhteen pelastuslaitoksen kanssa tehneelle tulee pelastuslaitoksen hankkia lakisääteinen tapaturmavakuutus. Tässä tapauksessa tapaturmailmoitus lähetetään siihen vakuutusyhtiöön, mistä lakisääteinen tapaturmavakuutus on hankittu.

Korvaus sopimuspalokuntatoiminnassa sattuneesta tapaturmasta maksetaan samoilla perusteilla riippumatta siitä, onko sopimuspalokuntalainen pelastuslain mukaisen Valtiokonttorin turvan tai lakisääteisen

työnantajan tapaturmavakuutuksen piirissä.

10.7. Vapaaehtoinen tapaturmavakuutus

On huomattava, että edellä kirjoitettu koskee vain pelastuslaissa määritetyssä pelastus- tai väestönsuojelutoiminnassa tapahtuneiden tapaturmien korvaamista. Joissakin tapauksissa voi olla epäselvää, onko tapaturma sattunut sopimuspalokuntatoiminnassa vai esimerkiksi yhdistyksen muussa toiminnassa. Muun toiminnan vakuuttamisesta on tehtävä tarvittaessa vapaaehtoiset tapaturmavakuutukset. Huomioida kannattaa myös ne yhdistyksen jäsenet, jotka eivät osallistu sopimuspalokuntatoimintaan. Ensivastetoiminta ei välttämättä kuulu pelastuslaissa määritellyn pelastustoiminnan piiriin.

Tapaturmavakuutuskeskus:
<https://www.tvk.fi/>

www.valtiokonttori.fi

Ilmoitus työtapaturmasta-lomake:
<https://www.tvk.fi/document/84781/22512D4A0D7174C58E-00221428D71145E-5244C76A4FDAD2AF-59FE87C454432B4>

www.tyosuojelu.fi/tyosuojelu-tyopaikalla

11. Tila- ja tietoturvallisuus palokunnassa

11.1. Turvallisuus palokunnassa on muuta kuin työturvallisuutta

Turvallisuus käsitteenä kattaa paitsi työturvallisuuden myös tietoturvallisuuden, henkilötietojen turvallisen käsittelyn ja paloaseman tilaturvallisuuden.

Henkilörekisterin pidosta on olemassa tarkat säädökset ja hyväsi todettuja käytäntöjä.

Tietoturvallisuudesta huolehtiminen perustuu pitkälti hyvien käytäntöjen noudattamiseen, samoin kuin paloasematilojen turvallisuuden varmistaminen.

11.2. Paloaseman tilaturvallisuuden perusteet

- Paloasemilla ja ajoneuvoissa on usein viestijärjestelmien kaiuttimia. Palokunnan tulee huolehtia, ettei viestiliikenne ole kuunneltavissa ulkopuolisten korvin.
- Paloasemalla saattaa olla erilaisia ohjeita ja muita asiakirjoja tulostettuna näkyville. Tällöin tulee huolehtia, ettei niiden sisältämää tietoa ole luettavissa esimerkiksi ikkunasta tähyttämällä.
- Sähköiset ilmoitustaulut tulee sijoittaa niin, että niiden sisältämä informaatio ei ole ulkopuolisten nähtävissä.
- Pelastustoimen johtamis- ja viestintälaitteita ei tule jättää valvomatta ulkopuolisten vieraillessa paloasemilla.
- Laitteet tulee kerätä käyttäjille kantaan erilaisissa yleisötilaisuuksissa. Ne tulee sammuttaa tai rajata ihmisten pääsy sellaisiin tiloihin joissa ko. laitteita on.
- Tapahtumien jälkeen laitteet tulee tarkastaa.
- Puhelimeissa, tietokoneissa ja muissa laitteissa on oltava näytön ja SIM-kortin lukituskoodi. Koodia ei tule säilyttää näkyvissä tai helposti saatavilla.
- Paloautoissa olevien viestintä- ja johtamisjärjestelmien osalta tulee huomioida tietoturvallisuus myös tehtävillä ollessa ja muuten ajoneuvoilla liikuttaessa,
- Tietokoneiden näytöt tulee pimentää tai sulkea, kun ajoneuvo pysäköidään valvomattomasti.
- Samoin kuin avainhallintarekisteri, tulisi sähköisten palveluiden ja käyttöjärjestelmien käyttöoikeuksista pitää kirjaa. Pidä kirjaa siitä, kenelle eri järjestelmien käyttäjätunnuksia on luovutettu. Tämä helpottaa käyttöoikeuksien tarkistamista ja salasanojen vaihtoa myös tilanteita, joissa henkilöt vaihtuvat.
- Kun tietoteknisiä laitteita poistetaan käytöstä, varmistetaan, että tietosisällöt on tuhottu tai ylikirjoitettu ennen kierrätystä.
- Palauta puhelimet tehdasasetuksille ja muista poistaa sim- ja sd-kortit.

11.3. Ohje henkilötietojen käsittelystä palokuntayhdistyksissä

- Pidä jäsenrekisteri yhteystietoineen ajan tasalla.
- Huomioi jäsenrekisterin ylläpidossa EU:n yleinen tietosuojasetus (GDPR).
- Suunnittele etukäteen, mitä tietoja kerätään, mihin niitä tarvitaan ja kuka niitä saa käsitellä.
- Luo selkeät käytännöt eri jäsenyyslajeille (esimerkiksi koejäsenet ja nuorisojäsenet), jotta kulkuoikeudet ja muut jäsenten oikeudet ja velvollisuudet voidaan määrittellä selkeästi.
- Huolehdi siitä, että on olemassa jäsenhakemusten tarkistus- ja rekisteröintiprosessi.
- Varmista ja tarkista, kuka yhdistykseen hakee jäseneksi (vaikka ette kirjaisi henkilötunnuksia ylös, pyytäkää uusilta jäseniltä henkilöllisyystodistus nähtäväksi, myös ajokortti on perusteltua tarkistaa ennen kuin pelastuslaitoksen tai palokunnan ajoneuvoja pääsee ajamaan)
- Kirjaa tarkistus, päivämäärä ja sen tekijä ylös, jos mahdollista.
- Selvitä hakijan tausta ja aiempi palokuntatoiminta. Kysy tarvittaessa entisen palokunnan tai koulutuksen järjestäjän yhteystietoja.
- Tarkasta ja varmista sähköiseen koulutusrekisteriin kirjatut tiedot.
- Huomioi, että erilaisissa sosiaalisen median palveluissa olevat kontaktit eivät vielä osoita, että henkilö olisi oikeasti tunnettu.
- Perehdytä henkilöt turvallisuusasioihin.
- Nuorten kanssa toimivilta on mahdollisuus tarkistaa asiaan liittyvä rikostaustaote.
- Katso ohje rikostaustaotteen tarkistamisesta Opetushallituksen verkkosivuilta.
- Luo omat käytännöt, joita on helppoa ja hyväksyttyä noudattaa ja noudattakaa niitä kaikessa palokunnan toiminnassa, ei pelkästään hälytysosastossa. Luo omat käytännöt, joita on helppoa ja hyväksyttyä noudattaa ja noudattakaa niitä kaikessa palokunnan toiminnassa, ei pelkästään hälytysosastossa.
- Muista päivittää myös hälytyskelpoisuuden ja/tai aktiivijäsenyyden jättäneiden henkilötietoja, poikkeustilanteiden resurssitarpeen varalta

Yhdistyksen on pystyttävä osoittamaan, että se noudattaa tietosuojaperiaatteita (ns. osoitusvelvollisuus). Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi pitämällä tietosuojaselostetta ja dokumentoimalla rekisterin käsittelyprosessi.

Yleinen tietosuojasetus (GDPR) | EUR-Lex:

<https://eur-lex.europa.eu/eli/legal-content/summary/general-data-protection-regulation-gdpr.html>

11.4. Tietoturvallisuuden perusteet paloasemalla ja paloautoissa

- Luo käytäntö avainhallinnalle ja pidä siitä kiinni.
- Määrittele, kuka luovuttaa ja vastaanottaa avaimet.
- Pidä kirjaa kaikista avaimista ja kulkuoikeuksista.
- Määrittele luovutuksen perusteet ja vastuut.
- Kerää avaimet takaisin, kun jäsenyys tai käyttöoikeus päättyy.
- Laadi ohje kadonneiden avainten varalle. Selvitä, keillä ulkopuolisilla on pääsy tiloihin (kunnossapito, sidosryhmät).
- Jos paloasemalla on putkilukkojen avaimia, varmista, että niitä säilytetään avainturvallisuusohjeen mukaisesti.
- Onko paloasemalla mahdollisuus rajata kulkuoikeuksia ja tiloja?
- Määrittele ketkä ja millä perusteella pääsevät mihinkin tiloihin.
- Määrittele, mitä tietoa näissä tiloissa käsitellään ja mitä materiaalia säilytetään.
- Toimivatko lukitukset, ovatko ovet (myös nosto-ovet) vaatimuksen mukaisia, entä muut rakennuksen aukot?
- Valvotaanko ovien lukituksia, vai voivatko ne jäädä vahingossa auki?
- Mitä tapahtuu hälytystilanteessa?
- Riittävä ja toimiva ulkovalaistus on tehokas keino ennaltaehkäistä ja helpottaa luvattoman toiminnan havaitsemista ja se on osa rakennuksen kuoren suojausta.
- Paloasemakiinteistön ja tontin rajaaminen aidalla. Vaikka aitarajaus ei olisi tunkeutumista estävä, voidaan selkeällä rajaamisella osoittaa, julkisen, puolijulkisen ja yksityisen alueen rajat, jolloin niitä on myös helpompi valvoa ja noudattaa.
- Miten paloasemarakennuksen valvonta on järjestetty?
- Avainsäilöjen avainten säilyttäminen ei jatkuvasti miehityksessä tilassa edellyttää jatkuvan teknisen valvonnan.
- Paloasemaa voidaan valvoa rikosilmoittimella, jonka hälytykset ovat jatkuvassa valvonnassa (Huom! Kulunvalvonnan käyttöönotto työpaikalla on yt-menettelyn alainen toimenpide.)
- Kameravalvonta, johon on kyky reagoida välittömästi esimerkiksi tilannekeskuksessa (Huom! Kameravalvonnan käyttöönotto työpaikalla on yt-menettelyn alainen toimenpide)
- Tekninen valvonta voidaan rajata tarvittaessa vain osaan rakennusta.
- Huomioitava teknisten ratkaisujen asennuksessa, että kaikki valvontajärjestelmän kriittiset komponentit sijaitsevat valvotuissa tiloissa.

12. Palokunnan yhteiskuntasuhteet

12.1. Sopimuspalokunta ja sen toimintaympäristö

Sopimuspalokunta on osa ympäröivää yhteiskuntaa, palvelee sitä ja saa siltä sekä missiona, jatkuvuutensa että pääosin resurssinsa. Yhteiskuntasuhteiden vaaliminen on keskeinen asia palokunnan päivittäisessä toiminnassa. Se tarkoittaa aktiivista vuorovaikutusta eri vaikuttajatahojen kanssa.

Yhteiskuntasuhteiden vaaliminen on ensisijaisesti palokunnan päällikön ja hallituksen puheenjohtajan vastuulla. Käytännössä tehtävää voi hoitaa myös erikseen siihen valittu PR- tai viestintävastaava. Kaikki mitä palokunnan puitteissa näkyvästi tehdään, heijastuu myös muiden palokuntien ja palokuntamuotojen saamaan arvostukseen. Vapaaehtoispalokunnassa on pidettävä huolta siitä, että koko palokunnassa tiedostetaan yhteiskuntasuhteiden merkitys ja osataan toimia siten, että vapaaehtoispalokunta ja sen myötä yhteiskunta kokonaisuudessaan hyötyy.

12.2. Suhteet eri sidos- ja intressiryhmiin

Hyvien yhteiskuntasuhteiden ja verkostojen luomiseksi palokunnan puheenjohtajan ja päällikön on hyvä mieltää edustaminen ja erilaisiin tilaisuuksiin osallistuminen osaksi toimintaansa. Palokunnan ympärillä ja sisällä vaikuttaa monenlaisia sidosryhmiä, ja suhteet niihin ovat keskeisessä asemassa etenkin toiminnan vakauden, rahoituksen ja hyväksyttävyyden kannalta. Tässä on esitelty muutama esimerkki, mutta lista voisi olla huomattavasti pitempikin.

12.2.1. Kotijoukot ja työnantaja

Palokunta muodostuu jäsenistään henkilöinä. Ilman kotiväen tukea jäsen ei pysty tehokkaasti osallistumaan toimintaan. Siksi suhteet nimenomaan oman kotiväen suuntaan ovat keskeisessä asemassa. Palokuntayhdistyksen olisi toiminnassaan hyvä jotenkin huomioida myös ne kotiin jäävät henkilöt, jotka eivät ole yhdistyksen jäseniä, mutta mahdollistavat jäsenien toiminnan. Huomioiminen voi olla jokin symbolinen ele, mutta sen on tarkoitus osoittaa kiitollisuutta hiljaisesta panostuksesta toimintaan.

Paikalliset työnantajat takaavat päivittäisen leivän ainakin osalle vapaaehtoispalokunnan jäsenistöstä, heidän työntekijöistään rekrytoidaan hälytyksiin lähittäjiä. Kaikki osapuolet hyötyvät hyvistä keskinäisistä suhteista. Paikallinen vapaaehtoispalokunta pystyy tarjoamaan paikallista apua myös kiireettömiin ongel-

miin. Se toimii myös turvallisuusvaikuttajana.

Mitä kauempana pelastuslaitoksen ensimmäinen ammattiyksikkö sijaitsee, sitä tärkeämpi on paikallinen toimija kansalaisten turvallisuuden kannalta.

12.2.2. Hyvinvointialueen pelastustoimi (pelastuslaitos)

Hyvinvointialueen pelastustoimi palokuntasopimuksen toisena osapuolena eli palokuntapalvelujen tilaajana on toinen tärkeä sidosryhmä. Kun kotijoukkojen osalta on kyse yhteisistä intresseistä, pelastuslaitoksella ei välttämättä ole ehdotonta intressiä jonkin yksittäisen palokunnan olemassaolosta.

Pelastuslaitos toimii erittäin itsenäisesti, mutta yhteiskunnan myöntämän rahoituksen turvin, ja vaikka rahoitus on tiukalla, saattavat muutkin vaikutteet kuin puhtaasti taloudelliset seikat vaikuttaa sen päätöksentekoon.

Pelastuslaitoksen toimintatavat heijastavat usein yksittäisten henkilöiden näkemyksiä yhdistettyinä suuren kaupungin pelastuslaitoksen perinteeseen. Nämä saattavat olla varsin kaukana pienen maaseutukunnan palokunnan toimintatavoista. Suhteiden vaaliminen on tässä tilanteessa usein valistustyötä molempipuolisen ymmärryksen kohentamiseksi.

Yksi vaikuttamiskanava alueen palokunnille on osallistua hyvinvointialueen järjestöneuvottelukunnan toimintaan.

12.3. Päätäjät

Hyvinvointialueiden yksittäiset päätäjät ovat alueellisesti merkittävä intressiryhmä vapaaehtoispalokunnan kannalta. Nämä muodostavat sen tahon, joka viime kädessä päättää pelastustoimen resursseista. Mitä valistuneempi päätöksentekijä on, sen paremmin hän ymmärtää ja osaa huomioida myös vapaaehtoistoiminnan tehokkuuden. Palokunnan johdon henkilöresursseja kannattaa yhteiskuntasuhteiden osalta erityisesti kohdistaa keskeisiin päättäjiin vaikuttamiseen.

12.3.1. Kunta ja kansalaiset, liikemaailma ja teollisuus

Sopimuspalokunnalle tärkeä kohdeyhmä on erityisesti kunta ja palokunnan toimialueella tai sen välittömäs-

sä vaikutuspiirissä asuvat kuntalaiset. Onnettomuuden sattuessa tai muun avuntarpeen ilmetessä kuntalainen on samalla palokunnan keskeisin asiakas, joten häntä tulee sellaisena kohdella. Palokunta toimii myös paikallisena turvallisuusviestijänä. Viime kädessä kansalainen tavalla tai toisella rahoittaa palokunnan toiminnan.

Palokunnan lähinaapurit ovat erityisasemassa, koska niihin vapaaehtoispalokunnan toiminta saattaa vaikuttaa konkreettisesti häiriönä etenkin, kun pidetään harjoituksia ja lähdetään yöhälytyksiin.

Hyvien naapurisuhteiden ylläpitämiseksi on helppo ja tehokas keino: kutsutaan naapurit kylään, selitetään, miten vapaaehtoispalokunta toimii ja pyydetään häiriötä anteeksi. Harva naapuri moittii sen jälkeen palokunnan toimintaa.

12.3.2. Pelastusalan järjestöt

Alan järjestöt ovat palokunnan vaikutuskanavia. Hyvien suhteiden ylläpitäminen niiden suuntaan on helppoa, koska puhutaan samaa kieltä ja ollaan riippuvaisia toinen toisistaan. Pelastusalan järjestöjä on muutamia, sopimuspalokuntia on satoja. Näin ollen yhteydenpito yksittäisen palokunnan osalta toimii järjestöihin päin parhaiten palokuntalähtöisesti tai erillisten alueellisten yhteistyörakenteiden kautta. Järjestöistä käsin ei aina oma-aloitteisesti huomata jokaisen yksittäisen palokunnan tarpeita.

12.3.3. Muut järjestöt

Paikkakunnan muiden yhdistyksien kanssa voidaan tehdä rakentavaa yhteistyötä paikallisella tasolla siitakin huolimatta, että jäsenpohja saattaa olla jopa olennaisesti sama. Usein jokin muu yhdistys haluaa omaan toimintaansa höysteeksi palokunnan esittelyn, joka on erinomainen keino suhteiden rakentamiseksi ja tietämyksen levittämiseksi.

12.3.4. Media

Tiedotusvälineiden merkitys palokunnan yhteiskuntasuhteisiin on suuri.

Suunnitelmallinen ja aktiivinen tiedottaminen onkin jokaisen palokunnan perustehtäviä. Palokunnat voivat olla nykyisessä sosiaalisen median ja sähköistyneen informaation maailmassa myös itse aktiivisia sisällön tuottajia.

12.3.5. Muut palokunnat

Yhteistyö paikkakunnan ja alueen sopimuspalokuntien välillä on vaihtelevaa. Perinteitä on sekä omillaan toimeen tulemisesta että resursseista taistelusta naapuripalokuntien kanssa. Kuitenkin yhteistyön avulla useimmiten saadaan resurssit riittämään paremmin. Vapaaehtoispalokuntien välinen yhteistyö kaikilla tasoilla on kokonaisuuden kannalta huomattavasti tuottavampaa kuin keskinäinen kinastelu.

Yhteisiin elimiin sijoitetut vapaaehtoispalokuntien edustajat edustavat kaikkia palokuntia, eivät ainoastaan omaa taustapalokuntaansa.

12.4. Palokunta ja politiikka

Politiikka on yhteisten asioiden hoitamista. Puoluepolitiikka on yksi niistä tavoista, joilla nimenomaan yhteiskunnalliset asiat hoidetaan demokraattisesti yhdessä. Vapaaehtoispalokuntaliikkeen perinteisiin kuuluu, ettei puoluepolitiikkaa harrasteta palokunnan sisällä, ei myöskään syrjintää tai muuta tarpeettomaan vastakkainasetteluun johtavaa toimintaa jäsenistön keskuudessa.

Palokunnan epäpoliittisuus on yhteiskunnallisesti hyväksytty. Tämän hyväksynnän varjossa on helppo toimia palokunnan eduksi puoluerajojen yliin. Epäpoliittisuus ei tarkoita sitä, ettei palokunta itse saisi harrastaa politiikkaa silloin, kun se on tarkoituksenmukaista. Poliittisten kanavien käyttäminen yhteiskunnallisesti hyväksyttävään tavoitteeseen pääsemiseksi on mitä toivottavinta, koska sillä tavalla demokraattinen yhteiskuntamme on suunniteltu toimivan. Sopimuspalokuntien keskuudesta löytyy jopa vahvoja poliitikkoja. Heidät on syytä pitää ajan tasalla, kunhan varotaan, ettei mikään taho pysty tekemään palokunnasta omaa monopoliaan. Palokunnan on syytä varoa joutumasta leimatuksi jonkin tietyn puolueen reviiiriksi.

12.4.1. Palokunnan osallistuminen poliittiseen prosessiin

Politiikka on kompromissien tekemistä kansalaisia edustavien päättäjien ja sidosryhmien muodostaman verkoston välisenä yhteistoimintana. Poliitiikan tehokas hyödyntäminen palokunnan tavoitteiden saavuttamiseksi edellyttää näiden mekanismien tuntemusta. Ei ole palokunta-aatteen vastaista, että palokuntalaiset osallistuvat poliittiseen keskusteluun, asettuvat vaaleissa ehdokkaiksi ja pääsevät vaikkapa palokunnan

jäsentenkin äänin päätöksentekijöiden joukkoon eli osaksi mainittua verkostoa.

Palokunnassa voi olla syytä miettiä omaa poliittista strategiaa siten, että määrätietoisesti pyritään olemaan yhteiskunnan päätöksentekijöiden joukossa mukana vaikuttamassa palokuntaa koskeviin asioihin. Itse päättäjän rooliin liittyy moraalinen velvollisuus olla asioista selvillä ja osallistua keskusteluun, eikä sellainen ole palokuntatoiminnassakaan haitaksi.

12.4.2. Jääviys

Palokuntayhdistyksen toiminnasta päätettäessä tulee arvioida asiaan liittyvien henkilöiden jääviys. Yleinen periaate on se, että omista asioista ei saa olla mukana päättämässä. Omiksi asioiksi katsotaan paitsi sellaiset asiat, joista päättäjä itse tai hänen lähisukulaisensa suoraan tai epäsuorasti hyötyvät, myös sellaiset asiat, joista hänen osittaisessakin määräysvallassaan oleva sidosryhmä suoranaisesti hyötyy.

Palokuntayhdistyksen hallituksen jäsen katsotaan jääviksi, kun päätetään palokunnalle myönnettävästä määrärahasta. Itsensä jääväminen on päätöksentekijän oikeus ja velvollisuus, mutta jälkepäin todettu jääviys saattaa myös olla päätöksen kumoamisen peruste, jopa kauan päätöksenteon jälkeenkin.

Jääviyssäännösten takia kannattaa pelastustoimesta päättävään luottamushenkilöelimeen pyrkiä asettamaan sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole palokunnan hallituksessa. Jäsenet voivat osallistua asiantuntijoina myös palokunnan hallituksen työskentelyyn, kunhan eivät osallistu päätöksentekoon. Ja vaikka jossain asiassa jäävi henkilö ei saa esimerkiksi päätöksentekokoelimesta osallistua itse päätöksentekoon, hänen asiantuntemustaan yleensä arvostetaan asian valmistelun yhteydessä.

13.1. Viestintäympäristö

Palokuntayhdistyksen viestintäympäristö on vuosittain vaihteen jälkeen muuttunut perinpohjaisesti – ja muuttuu edelleen Suunnitelmallinen ja tehokas eri viestintävälineiden käyttö on yhdistyksen toiminnan tärkeä kulmakivi.

Viestintä eli vuorovaikutus voidaan ymmärtää sekä sanomien vaihdannaksi että merkitysten tuottamiseksi. Viestintä on määritelty myös yhteisen todellisuuden rakentamiseksi, jolloin olennaista ei ole tiedon tai informaation välittäminen, vaan yhteisen ymmärryksen tuottaminen.

Palokuntayhdistyksessä painottuu erityisesti yhteisöviestintä, joka käsittää palokuntayhdistyksen sisäisen ja ulkoisen viestinnän. Samalla viestillä voi olla yhtäaikaista useita eri tarkoituksia, tai viestintämateriaali on voitu tuottaa samalla kertaa useita tarkoituksia palvelemaan. Tästä esimerkkinä on koulutusmateriaali, jota voidaan eri yhteyksissä ja eri tavoin käytettynä käyttää sekä sisäiseen että ulkoiseen viestintään ja saman aikaisesti sekä kouluttamaan, että viihdyttämään. Tällaista materiaali voi olla, vaikka harjoituksissa kuvattu pelastustekniikan materiaali, jota voidaan käyttää opetustarkoitukseen, mutta josta saadaan myös näyttävää ja viihdyttävää sisältöä ulkoiseen viestintään sosiaalisen median alustoille.

Sisäisellä viestinnällä pidetään jäsenkunta vuorovaihteisesti ajan tasalla heille tärkeistä asioista.

Ulkoisella viestinnällä palokunnalle tärkeät sidosryhmät ja suuri yleisö pysyvät tietoisena yhdistyksen toiminnasta. Ulkoinen viestintä on erityisen välttämätöntä yhteiskuntasuhteiden kannalta. Laajassa merkityksessä ulkoinen yhteisöviestintä käsittää kaiken sen, mitä palokuntayhdistys on, tekee ja miltä se näyttää.

13.2. Sisäinen yhteisöviestintä

Sisäisen viestinnän välineitä ovat muun muassa ilmoitustaulu, jäsentiedotteet, intranet, pikaviestimet (WhatsApp, Signal, ym.), resurssi- ja hälytysjärjestelmien viestintäominaisuudet (Secapp, MerlotACT, ym.), sähköposti, tekstiviestit sekä tiedotusosiot harjoitusten ja kokousten yhteydessä. Sosiaalisen median alustat eivät sellaisinaan välttämättä ole toimivia järjestelmiä kattavaan sisäiseen tiedottamiseen. Ihmiset käyttävät erilaisia palveluita eri tavoin, lisäksi palveluissa oleva informaatiomäärä ja algoritmien

valikoivuus vaikuttavat siihen, mitä yksittäiset käyttäjät näkevät.

13.3. Ulkoinen yhteisöviestintä

Ulkoisen viestinnän tavoitteena on vahvistaa palokunnan tunnettuutta, tukea rekrytointia ja ylläpitää myönteistä julkisuuskuva.

Kotisivut ja erilaiset sosiaalisen median palvelut (Facebook, Instagram, Youtube, ym.) soveltuvat ulkoiseen yhteisöviestintään. Myös tiedotustilaisuudet, näyttelyt, messut ja tapahtumat kuuluvat ulkoisen viestinnän keinovalikoimaan.

Keinot ja kanavat määrittyvät tiedotettavien asioiden ja kohderyhmien mukaan. Eri kohderyhmien tavoittaminen edellyttää erilaisten viestinnän muotojen yhdistelmiä.

Hallitus vastaa ulkoisen viestinnän kokonaisuudesta, mutta käytännön toteutus on syytä vastuuttaa selkeästi nimetyille henkilöille, joilla on tarvittaessa oikeus tehdä tiedottamista itsenäisesti.

13.4. Tiedottamisen periaatteita

- Varmista, että palokunnalla on vastuuhenkilöt sisäiseen ja ulkoiseen tiedottamiseen.
- Ole tasapuolinen ja hoida tieto jokaiselle kohderyhmään kuuluvalle tai ainakin jokaisen saataville.
- Tee tiedottamisesta säännöllistä. Esimerkiksi sähköisten foorumeiden tai ilmoitustaulun päivittäminen kerran viikossa on hyvä tapa. Ajan tasalla olevat sivustot, jäsentiedote sähköpostina tai muissa kanavissa säännöllisesti ovat osoituksia jätävästä tiedottamisesta.
- Tee valmiit tiedotepohjat eri tarkoituksia varten.
- Pidä kaikki tiedotusaineisto ajan tasalla. Vanhat ja päivittämättömät nettisivut antavat yhdistyksestä huonon kuvan.
- Pyri mahdollisimman lyhyeen, sujuvaan ja kieliopillisesti oikeaan ilmaisuun.
- Muista, että kaikki tarpeellinen tiedotettava tulee mahtua yhdelle A4-arkille.
- Sisällytä tarvittaessa ulkoiseen tiedotteeseen perustiedot yhdistyksestäsi ja tiedot, mistä saa lisätietoja.
- Tarkistuta ja hyväksytä tiedote ennen lähettämistä palokunnassa sovitulla tavalla.

	Verkkosivut	Intranet	Sosiaalisen median palvelu (Facebook, Instagram, TikTok, Youtube...)	Pikaviestin (WhatsApp, Signal...)	Sähköposti	Tekstiviesti	Kirje	Hälytys- tai resurssijärjestelmä (Secapp, MerlotACT...)	Ilmoitustaulu	Lehdistö
SISÄINEN										
Sisäiset tiedotteet		•		•	•			•	•	
Kokouskutsut		•		•	•	•	•	•	•	•
Kausiohjelma		•		•	•				•	
Ilmoittautuminen harjoituksiin		•		•				•	•	
Vapaamuotoinen sisäinen keskustelu		•		•						
Kiireeton hälyttäminen				•		•		•		
Ilmoittautuminen tehtävään				•				•		
Kiireellinen hälyttäminen						•		•		
ULKOINEN										
Yhdistyksen ulkoiset tiedotteet	•		•						•	•
Virallinen julkinen keskustelu			•		•					•
Vapaamuotoinen ulkoinen tiedotus	•		•							
Vieraiden kutsu tapahtumaan			•		•	•	•		•	
Kutsu yleisötapahtumaan	•		•		•				•	•
Rekrytointi	•		•						•	•

- Luo suhteet alueesi tiedotusvälineiden kanssa ja sovi, mitä tietoa, miten ja milloin heille toimitat.
- Kerää myös yhteiskuntasuhteiden kannalta tärkeiden tahojen osoitteet ja lähetä myös heille tiedotteet tarpeen mukaan.

13.5. Operatiivinen tilannetiedottaminen – viranomaiset hoitavat

Hälytystilanteiden tiedottaminen on viranomaisten vastuulla. Jokaisella pelastuslaitoksella on omat ohjeet tilanteenaikaisesta tiedottamisesta.

13.6. Kriisitiedottaminen

Palokuntayhdistys voi joutua tilanteeseen, jossa tarvitaan nopeaa tiedotusta vaikeassa ja yllättävässä tilanteessa. Siksi näihin ikäviin tilanteisiin tulee varautua.

Yhdistyksen hallituksen on syytä luoda toimintamalli, jossa on etukäteen päätetty äkillisiä tilanteita varten henkilöt, jotka voivat päättää, mitä tiedotetaan ja miten tiedotus käytännössä hoidetaan.

- Laadi valmiit pohjat myös näitä tilanteita varten.
- Pohjassa tulee olla ainakin seuraavat osiot:
- Mitä on tapahtunut? Kerrotaan lyhyesti faktat.
- Mikä on yhdistyksen alustava reaktio asiaan? Asiaa tutkitaan, selvitetään, pohoitellaan, tuomitaan.
- Milloin ja mistä asiassa saa lisätietoja? Perus- ja yhteystiedot yhdistyksestä mainitaan.

13.7. Operatiivinen tilannetiedottaminen – viranomaiset hoitavat

Hälytystilanteiden tiedottaminen on viranomaisten vastuulla. Jokaisella pelastuslaitoksella on omat ohjeet tilanteenaikaisesta tiedottamisesta.

13.8.Hyvä tiedote

Tiedotteen tarkoitus on kertoa olennainen asia selkeästi ja nopeasti – ei markkinoida tai viihdyttää. Hyvä tiedote on lyhyt, maksimissaan yksi A4, ja se on selkeä ja ytimekäs. Hyvä tiedote noudattaa uutisen rakennetta. Uutinen jäsennetään kärjellään seisovan kolmion mallin mukaan, jolloin tärkein asia kerrotaan aina ensimmäisenä ja vähiten tärkeimmät yksityiskohdat puolestaan viimeisenä.

Tiedotteen yleinen rakenne

- Päiväys ja aikaisin mahdollinen julkaisuajan kohta.
- Otsikko, jonka tulisi mielellään mahtua yhdelle riville.
- Ingressi eli otsikon jälkeinen lyhyt ja ytimekäs sisällönkuvaus, joka vastaa kysymyksiin mitä, missä, milloin, miksi ja kuka?
- Leipäteksti, joka taustoittaa asioita ja kertoo mahdollisista jatkotoimenpiteistä.
- Lähettäjätaho ja lisätietojen antaja sekä hänen yhteystietonsa; on oltava tavoitettavissa tiedotteen lähettämisen jälkeen ja mahdollisesti vielä myös seuraavan päivän ajan.
- Muut yhteystiedot, joita ovat esimerkiksi linkki www-sivuille, jos on kyse sähköpostitse lähetetystä tiedotteesta.
- Liitteet, joita ovat esimerkiksi tilastot tai valokuvat. Mainitse liitteiden määrä!
- Tärkeää on aina pysyä totuudessa. Kohderyhmälle ei saa jäädä mitään olennaista arvailujen. Mahdollisuutta saada lisätietoja henkilökohtaisesti tulee tarjota aktiivisesti.
- Kriisitiedottamisessa tulee aina ilmoittaa seuraavan tiedotteen ajankohta.

13.9.Sosiaalisen median käytön ohjeistus

Palokunnassa tulisi sopia ohjeistus sosiaalisen median käytöstä ainakin seuraavien osalta:

- mikä on sallittua/ei sallittua julkaista
- yksityisyyden ja salassapidon rajat
- miten toimitaan viranomaistilanteissa
- suositus sävyyn (“asiallinen, ystävällinen, avoin”)

14. Palokuntaelämän tallentaminen

14.1. Palokuntaelämän tallentaminen tuleville sukupolville

Palokuntakulttuurin ja -perinteiden jatkuvuuden edellytyksenä on palokuntaelämän ilmiöiden ja tapahtumien saattaminen myös tulevien sukupolvien tietoisuuteen. Keinoina ovat taltiointi, arkistointi, museointi ja historiankirjoitus. Kaikenlainen palokuntahistorian tallentaminen vaatii suunnitelmallisuutta ja harkintaa.

Perinteiden vaalimisessa veteraanitoiminnalla on tärkeä rooli.

Palokuntaa koskevan lehtileikekirjan ja/tai sähköisen arkiston kokoaminen sopii hyvin palokuntaveteraanien tehtäväksi. Lehtileikkeet säilyvät hyvin pahville kiinnitettynä ja niitä voidaan käyttää myös palokuntatoimintaa koskevissa näyttelyissä. Saksittuihin lehtileikkeisiin tulee merkitä lehden nimi ja päiväys. Painettua ja kuvamateriaalia digitoitaessa on lähteiden merkitseminen myös tärkeää.

Vapaaehtoispalokunnissa on tyypillisesti kaksi koulukuntaa, ne, joiden mielestä vanha aineisto vie ainoastaan tilaa, ja ne, joiden mielestä kaikki on säästettävä, ellei muuten, niin pahojen päivien varalle. Kohtuullinen tallentaminen on jatkuvaa tasapainottelua vastakkaisten näkemysten välissä.

Ellei palokunnassa ole omaa palosuojattua ja kuivaa säilytystilaa, on ainakin kirjallisen aineiston oikea säilytyspaikka esimerkiksi kunnan arkisto tai paikallinen kotiseutu- tai maakuntamuseo, joiden kanssa voi tehdä sopimuksen aineiston käytön ehdoista. Kirjallisella aineistolla tarkoitetaan tässä varsinaisen pöytäkirja-aineiston lisäksi myös muuta kirjallista aineistoa kuten ilmoituksia, kutsuja, kirjeitä ja valokuvia. Liian usein tällainen aineisto joutuu roskakoriin tai jää jonkun puuhahenkilön kotiarkistoon. Palokunnan historia on osa paikallisyhteisön historiaa. Sen tallentaminen on samalla palvelus tuleville jäsenille ja tutkijoille.

14.2. Materiaalin kerääminen

Keskeinen asia taltioinnissa on järjestelmällisyys ja huolellisuus. Tämä lähtee huolellisesti kirjoitetuista pöytäkirjoista, joista ilmenee, mitä on päätetty ja tehty. Myös päätöksenteon valmistelu ja perusteet tulisi tavalla tai toisella kirjata. Niistä historiikin kirjoittaja ammentaa aikanaan tietonsa. Pöytäkirjan pitäminen on sihteerin tehtävä, mutta puheenjohtajan tehtävänä on valvoa, että pöytäkirja todella syntyy.

14.3. Sähköisen tiedon säilyminen

Kuvien ottaminen on nykyään yksinkertaista ja halpaa, mutta se ei takaa sitä, että viidenkymmenen vuoden kuluttua löytyy muuta kuin ne raameihin laitetut valokuvat, jotka otettiin 1930-luvulla.

Avuksi löytyy sähköisiä tallennusjärjestelmiä ja -ohjelmia. Tallennusasiaa on syytä yhdistyksessä miettiä jo nyt, kun tietoa ja muistelijoina vielä löytyy. Palokunnassa saattaa olla syytä miettiä historioitsijan vakanssin perustamista, ellei sellaista ennestään ole.

Valokuvia kannattaa ottaa palokunnan kaikesta toiminnasta. Turhan usein kuvia on säilynyt vain juhlista, autokalustosta ja vastuuhenkilöistä. Tavallisen arjen ja rivijäsenten (harjoitusten, huoltotoiminnan, suunnittelupalaverien ja kerhoiltojen) kuvaaminen on myös tärkeää. Kuvien yhteyteen tulee tallentaa kuvatiedot: kuvaaja, ajankohta, paikka ja tapahtuma. Kuvassa näkyvät henkilöt kannattaa nimetä tuoreeltaan. Hälytys-tehtävien kuvaamiselle on omat ohjeensa.

Tallennuksessa kannattaa suosia avoimia tiedostomuotoja (esimerkiksi .pdf, .jpg, .txt), joiden lukeminen on todennäköisesti mahdollista myös tulevaisuuden ohjelmistoilla.

14.4. Museointi

Mikä on museoimisen arvoista? Kysymykseen ei ole yhtä ja oikeaa vastausta. Tavanomaisimmat käyttöesineet ovat tärkeimpiä, jotta oikea kuva menneestä välittyi. Jos taltioimme ainoastaan paikallisia harvinaisuuksia, kuva menneestä vääristyy. Palokuntaan liittyvän materiaalin säilyttämisessä on erityisenä ongelmana kaluston suuri koko ja sen monilukuisuus. Erityisesti autokaluston säilyttämisessä törmätään tilakysymykseen. Vapaata tallitilaa on turhan harvoin tarjolla. Palo- ja pelastuskaluston rinnalla tulee huomioida myös vaatetus. Palokuntapukujen rinnalla tulee säilyttää myös eri aikakausien suojavarustekokonaisuuksia.

Jos vanhaa materiaalia kuitenkin joudutaan poistamaan, on tärkeää varmistua, ettei samalla hävitetä jo kunnostettavaksi päätetyn auton kalustoa ja varusteita. Myös joku muu voi tarvita itselle tarpeetonta. Vanhojen rakennusten entisöinnissä hyödynnetään jo nyt "varaosapankkeja". Myös pelastuslalle voisi vastaavasta ideasta olla hyötyä.

Vanhan kaluston entisöinnissä ja kunnossapidossa kannattaa hyödyntää palokuntaveteraanien osaamista. Neuvoa vanhan materiaalin entisöintiin ja säilytykseen kannattaa kysyä myös paikalliselta maakuntamuseolta. Museoesineitä ei siis tule ylikunnostaa, vaan

taata niiden säilyminen tulevaisuudessa.

Säilytettävälle materiaalille tulee varata myös asianmukaiset säilytystilat, sillä muutoin taltiointi- ja kunnostustyö menevät hukkaan. Jos esineiden halutaan säilyvän tulevaisuuteen, niitä ei tulisi käyttää. Jos kalustoa kuitenkin halutaan käyttää esimerkiksi näytöksiin, tulisi varsinaisten museoesineiden rinnalle varata niin sanottu käyttökoelma.

Säilytettävän esineen arvoa lisää huomattavasti esineeseen liittyvä tieto: milloin ja mistä esine on hankittu, mihin se on ollut sijoitettuna, miten esinettä on käytetty ja millaisia käyttökokemuksia siihen liittyy ja milloin se jäi pois aktiivikäytöstä. Kaikki esineeseen ja sen käyttöön liittyvät dokumentit; ostokuitit, käyttöohjeet ja valokuvat ovat luonnollisesti arvokkaita.

Palokunnan vanhaa kalustoa voidaan omassa palokunnassa koota esille perinnevitriiniin, perinnehuoneeseen tai omaan ”palokuntamuseoon”. Jos palokunnan tilat tai säilynyt materiaali eivät mahdollista omaa näyttelyhuonetta, voisi edellisten sukupolvien palokuntatyötä kunnioittaa vähintään perinnevitriinin muodossa. Palokuntamuistoja sisältävä vitriini voidaan sijoittaa esimerkiksi aulatilaan tai palokunnan kokoushuoneeseen.

Palokunnan vanhaa kalustoa voidaan myös lahjoittaa kotiseutu- ja maakuntamuseoille. Parhaat säilytysolosuhteet ovat tarjolla ammatillisesti hoidetuissa maakuntamuseoissa. Toivottavasti lähitulevaisuudessa lahjoituksia voidaan osoittaa myös valtakunnalliselle palomuseolle.

14.5. Historiikki

Historiikkeja kannattaa tuottaa säännöllisesti, vaikka pa 10–25 vuoden välein. Historiikki voi olla kirjallinen mestariteos, mutta yhtä hyvin se voi olla varsin yksinkertainen kuvakavalkadi, jossa olemassa olevista tai eri kätköistä löydettyistä kuvista kootaan menneiden aikojen toimintaa kuvaava teos.

Palokunnan historiikin kirjoittamista helpottaa suuresti, jos palokunnan toimintakertomus liitteineen kootaan jo vuosittain huolellisesti. Jos toimintakertomukset laaditaan pääosin yhtenevällä tyylillä, on keskeisten asioiden löytyminen niistä helppoa ja varmaa. Historiikin arvoa lisää, kun palokunnan vaiheet kytetään osaksi paikkakunnan palo- ja pelastustoimen historiaa. Myös paikkakunnan historian keskeiset vaiheet kannattaa mainita, jos niillä on ollut vaikutusta palotoimen kehitykseen. Käytetyt lähteet on hyvä luetteloida teoksen loppuun.

14.6. Tiedon säilyttäminen

Tärkeää on tallennettavan aineiston rutiininomainen varmuuskopiointi. Kaikista magneettitalenteista tietoa häviää vähitellen. Tallennettu sähköinen dokumentti ei välttämättä ole huomispäivän laitteistoilla tai ohjelmistoilla lainkaan luettavissa, eikä naftaliiniin jätetty lukulaitekaan enää välttämättä käynnisty. Siinä onkin historioitsijalle haaste, joka vaatii valpautta ja mahdollisesti säännöllistä tiedon siirtoa mediasta toiseen.

Varmuuskopioinnin vastuu on hyvä nimetä selkeästi yhdistyksen sisällä, jotta tieto ei katoa henkilövaihdosten yhteydessä.

Sopimuspalokunnan tuottama materiaali—kuten dokumentit, valokuvat ja videoaineistot—tulee varmuuskopioida suunnitelmallisesti tietoturvasiiriin pilvipalveluihin, kuten OneDrive tai Google Drive. Käytössä olevat palvelut on nimettävä selkeästi, ja niiden käyttötavat tulee kirjata palokunnan omaan tietoturvaohjeistukseen.

Varmuuskopioinnissa on huomioitava, että erityisesti kuviin ja videoihin tallentuu automaattisesti metatieto (aikaleimat, kuvauspaikat, kuvaaja), joka voi sisältää henkilötietoja tai sijaintitietoja. Näiden tietojen käsittely ja jakaminen on sallittua vain niille henkilöille, joilla on siihen selkeä toiminnallinen tarve.

GDPR:n mukaan henkilötietojen pitkäaikais säilytys ei ole sallittua ilman perusteltua tarveharkintaa. Henkilötietoja sisältävät dokumentit ja tiedostot tulee poistaa, kun niiden säilyttämiselle ei enää ole lakisääteistä tai käytännön tarvetta. Sopimuspalokunnan on hyvä nimetä vastuuhenkilö, joka seuraa tiedostojen säilytys- ja poistokäytäntöjen toteutumista.

15. Pelastusalan järjestöt

15.1. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö on varautumisen, onnettomuuksien ehkäisyn ja palokuntatoiminnan asiantuntija. SPEK tekee tutkimustoimintaa ja turvallisuusviestintää, tarjoaa koulutusmahdollisuuksia, kehittää palokuntatoimintaa ja osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Järjestön tavoitteena on kriisinkestävä yhteiskunta, ja teemoja siinä ovat turvallinen asuminen, turvalliset työpaikat, varautumistaitoiset ihmiset ja pelastusalan elinvoimainen vapaaehtoistoiminta.

SPEK tukee palokuntalaisten osaamista ja palokuntatyön kehittämistä sekä edistää palokuntien toimintaohjelmallisia tavoitteita ja monimuotoisuutta. SPEK tarjoaa palokunnille erilaisia palveluita

SPEK tarjoaa palokunnille erilaisia palveluita

- Jäsenhankintatuki
- Palotarus-leirialue Padasjoella
- HAKA-hallinnointitietokanta jäsenistöstä, koulutuksista, hälytyksistä ja tapahtumista
- Materiaalit, esitteet ja sivustot
- Ohjeet ja oppaat
- Turvallisuusviestinnän materiaalit
- Tutkimustieto pelastusalasta
- Koulutuskonseptit, mm. nuorten koulutus, alkusammutus
- Sivis-koulutustuki pelastusliitoille ja seurantalosten korjausavustus palokunnille
- SPEKin palvelut pelastusliitoille
- Turvallisuusviestintäkonseptit
- Materiaalit ja esitteet
- Ohjeet ja oppaat

- Tutkimustieto pelastusalasta

Palokuntien harrastus- ja palvelutoimintojen valtakunnallisen koordinoinnin ja kehittämisen tukena SPEKillä on palokuntatoimikunta ja sen apuna harrastustoiminta- ja palvelutoimintatyöryhmät.

SPEKin jäsenenä ovat alueelliset pelastusliitot sekä valtakunnallisia organisaatioita.

Palokunnat ovat pelastusliittojen jäseniä ja pelastusliitot SPEKin jäseniä.

www.spek.fi

www.palokuntaan.fi

SUOMEN PALOPÄÄLYSTÖLIITTO
FINLANDS BRANDBEFÄLSFÖRBUND

15.2. Suomen Palopäälystöliitto ry

Suomen Palopäälystöliitto on pelastus- ja turvallisuusalan sekä pelastuspalvelun piirissä työskentelevän palopäälystön sekä johtavassa asemassa olevien muiden pelastus- ja turvallisuusalalla toimivien henkilöiden aatteellinen yhdistys. Jäseneksi voidaan ottaa myös varautumisen ja väestönsuojelun alalla johtavassa asemassa olevia henkilöitä.

Suomen Palopäälystöliitto kehittää jäsenistönsä osaamista ja ammatillista yhteisöllisyyttä sekä toimii asiantuntijana yhteiskunnan turvallisuuden edistämiseksi.

Palopäälystöliitossa on kuusi eri toimintasektoreihin suunnattua jaostoa, joista etenkin Vapaaehtoispalokuntatoiminta- jaosto keskittyy sopimuspalokuntien toimintaan. SPPL nimeää vuosittain Vuoden sopimuspalokunnan päällikön.

Vuoden 2024 lopussa Palopäälystöliitto muodostui noin 2000 henkilöjäsenestä ja noin kahdestakymmenestä yhteisöjäsenestä.

www.sppl.fi

15.3. Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry

Suomen Sopimuspalokuntien Liiton tarkoituksena on toimia valtakunnallisena sopimuspalokuntatoiminnan ja pelastustoimen edistäjänä. SSPL:lla on alueellisesti ja palokuntien erilaisiin toimintaolosuhteisiin nähden mahdollisimman kattavasti koottu liittohallitus, joka tarvittaessa asettaa työryhmiä. Liittohallituksessa on puheenjohtaja ja kahdeksan varsinaista jäsentä ja kahdeksan varajäsentä, jotka myös osallistuvat hallitustyöskentelyyn. Liitolla on kaksi päätoimista työntekijää, toiminnanjohtaja ja järjestöpäällikkö. Suomen Sopimuspalokuntien Liiton alueellinen toiminta hoidetaan liiton alueosastojen kautta.

SSPL:n keskeisintä toimintaa on **jäsenpalokuntien toiminnan tukeminen erilaisissa palokuntatoiminnan solmukohtissa ja yleisen yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitäminen pelastustoimen asioiden ympärillä. Liitto ei pelkää ottaa kantaa pelastusalan hankaliin kaan asioihin, tavoitteena on kuitenkin kansalaisille mahdollisimman tehokas, laadukas ja kaikissa olosuhteissa toimiva pelastustoimen järjestelmä, jossa sopimuspalokunnat ovat merkityksellinen osa kokonaisuutta.**

Liitolla on jäsenenä vpk- ja palomiesyhdistyksiä sekä muutama tehdaspalokunta. Jäseniä on yhteensä 485 palokuntayhdistystä (2024), joihin kuuluu yli 20 000 henkilöä.

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto nimeää vuosittain Vuoden sopimuspalokunnan. Suomen Sopimuspalokuntien Liitto on perustettu 4.2.2001.

www.sspl.fi

15.4. Alueelliset pelastusliitot

Alueellisia pelastusliittoja ovat Etelä-Savon Pelastusalan Liitto, Finlands svenska brand- och räddningsförbund, Helsingin Pelastusliitto, Hämeen Pelastusliitto, Kaakkois-Suomen Pelastusalanliitto, Keski-Suomen Pelastusalan Liitto, Lapin Pelastusliitto, Länsi-Suomen Pelastusalan Liitto, Pohjanmaan Pelastusalan Liitto, Pohjois-Karjalan Pelastusalanliitto, Pohjois-Savon Pelastusalan Liitto, Pohjois-Suomen Pelastusliitto ja Uudenmaan Pelastusliitto.

Alueellisten pelastusliittojen tarkoituksena on toimia kuntien, palokuntien, yhteisöjen ja yritysten järjestönä pelastustoimen ja väestönsuojelun kehittämisessä ja koulutuksessa. Liitot edistävät jäsenistönsä, kansalaisten, yhteisöjen ja laitosten valmiutta ihmisten, omaisuuden ja ympäristön turvaamiseen onnettomuuksien aiheuttamilta vaaroilta normaali- ja poikkeusoloissa. Pelastusliitto voi kuulua jäsenenä alan yhteisöihin ja yhdistyksiin.

Alueellisten pelastusliittojen jäsenenä voivat olla kunnat, yritykset, vapaaehtoispalokunnat ja muut yhteisöt.

<https://www.spek.fi/tietoa-spekista/toiminta-ja-organisaatio/jasenet-ja-pelastusliitot/>

15.5. Ammattijärjestöt

Pelastusalan ammattihenkilöstö on järjestäytynyt pääasiassa kolmeen eri ammattiliittoon. Näiden liittojen tehtävänä on huolehtia jäsenistönsä edunvalvonnasta.

Julkisten- ja hyvinvointialojen liitto ry (JHL) on julkisella ja yksityisellä hyvinvointipalvelualalla työskentelevien ammattiliitto.

www.jhl.fi

Jyty ry:n jäsenjärjestö Suomen pelastusalan ammattilaiset **SPAL ry:n** jäsenistö koostuu pelastustoimen, ensihoidon ja hätäkeskusten henkilöstöstä. SPAL edistää jäsentensä ammatillisia ja taloudellisia etuja, työhyvinvointia ja työturvallisuutta sekä vaikuttaa yhteiskunnassa ja päätöksenteossa.

www.spal.fi

15.6. Muut pelastusalalla toimivat järjestöt

15.6.1. Vapepa

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa) on 54 järjestön tai muun yhteistyötahon verkosto, jonka hälytysryhmät tukevat viranomaisia onnettomuuksissa ja muissa kriisitilanteissa. Useimmiten Vapepa hälytetään kadonneen ihmisen etsintään, mutta vapaaehtoisia tarvitaan myös esimerkiksi antamaan henkistä tukea, ohjaamaan liikennettä ja auttamaan evakuoineissa. Vapepa-verkoston toiminta on vapaaehtoista, viranomaista tukevaa, pyyteetöntä, organisoitua ja koulutettua kansalaistoimintaa.

Vapepan toimintaan voi osallistua jokainen, joka haluaa auttaa muita käytännönläheisellä tavalla. Vapepan jäsenjärjestöt järjestävät koulutuksen kaikille vapaaehtoisille. Järjestöt myös varustavat omat vapaaehtoisensa. Vuonna 1964 perustetussa Vapepassa toimii ympäri Suomen yhteensä noin 11 000 vapaaehtoista yli 1000 hälytysryhmässä.

Suomen Punainen Risti toimii Vapepan yhteysjärjestönä ja koordinoi Vapepan toimintaa yleisen pelastuspalvelutoiminnan osalta. Suomen Meripelastusseura koordinoi vapaaehtoista meripelastustoimintaa ja Suomen Lentopelastusseura vapaaehtoista lentopelastustoimintaa.

www.vapepa.fi

15.6.2. Suomen Punainen Risti

SPR on Kansainvälisen Punaisen Ristin kansallinen osasto Suomessa. Se toimii kansainvälisten säännösten mukaisesti hädässä olevien auttamiseksi. Monella vapaaehtoispalokunnalla on varsin kiinteät suhteet paikalliseen SPR-osastoon, ja usein SPR:n työ "alkaa siinä missä palokunnan tehtävät päättyvät".

www.spr.fi

15.6.3. Suomen Meripelastusseura

SMPS toimii vapaaehtoisten meri- ja järvipelastusyhdistysten valtakunnallisena keskusjärjestönä.

Monella meripelastusyhdistyksellä on merkittävä rooli myös meri- ja järviolueiden palo- ja pelastustoimessa, ja joillakin meripelastusyhdistyksillä on sopimus alueen pelastustoimen kanssa, eli ne toimivat sopimuspalokunnan tavoin tai niiden kanssa läheisessä yhteistyössä.

www.meripelastus.fi

16. Keskeiset sopimuspalokuntayhdistyksiä koskevat lait, asetukset ja ohjeet

HUOM! Tarkista säädösten ajantasaisuus Finlex / ajantasaistettu lainsäädäntö

16.1. Yhdistyslaki

Palokuntayhdistysten toiminnassa noudatetaan yhdistyslakia. Nykyisin voimassa oleva laki on ollut voimassa 1.1.1990 alkaen. Se käsittää yleisiä säännöksiä yhdistystoiminnasta, yhdistyksen perustamiseen ja jäsenyyteen liittyvät asiat, päätösvaltakysymykset, päätöksenteon, yhdistyksen hallintoon liittyvät määräykset, yhdistyksen purkautumisen, yhdistyksen lakkauttamisen, yhdistysrekisteriin merkitsemisen, rekisteröimättömät yhdistykset ja erinäisiä määräyksiä.

16.2. Laki pelastustoimen järjestämisestä

3 § Pelastustoimen palvelutaso

Hyvinvointialueen pelastustoimen palvelutason tulee vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia ja muita uhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta valmiuslain (1552/2011) 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa ja niihin varautuminen.

Pelastustoimen palvelut on suunniteltava ja toteutettava siten, että ne voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla ja että onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet voidaan suorittaa viivytystä ja tehokkaasti.

6 § Pelastustoimen palvelutasopäätös

Aluevaltuusto päättää pelastustoimen palvelutasosta. Palvelutasopäätöstä tehtäessä on otettava huomioon kansallisesti merkittävät riskit, selvittävät alueella esiintyvät uhkat ja arvioitava niistä aiheutuvat riskit sekä määriteltävä toiminnan tavoitteet, käytettävät voimavarat, tuotettavat palvelut ja niiden taso. Palvelutasopäätöstä tehtäessä on otettava huomioon myös 8 §:ssä tarkoitettujen valtioneuvoston vahvistamat valtakunnalliset strategiset tavoitteet. Päätökseen tulee myös sisältyä suunnitelma palvelutason kehittämisestä. Päätöksen tulee olla voimassa määräajan.

Säädöksiä

Suoraan pelastustoimea ja -toimintaa koskevat lait ja valtioneuvoston asetukset sekä sisäministeriön asetukset löytyvät osoitteesta:

<https://pelastustoimi.fi/pelastustoimi/lainsaadanto>

16.3. Otteita Pelastuslaista

25 §

Pelastuslaitos sekä sopimuspalokunnat ja muut vastaavat yhteisöt

Pelastustoimen tehtävien hoitamista varten alueen pelastustoimella tulee olla pelastuslaitos. Alueen pelastustoimi voi käyttää 32 §:n mukaisessa pelastustoiminnassa apunaan vapaaehtoista palokuntaa, laitospalokuntaa, teollisuuspalokuntaa, sotilaspalokuntaa (sopimuspalokunnat) tai muuta pelastusalaalla toimivaa yhteisöä sen mukaan kuin niiden kanssa sovitaan.

34 §

Pelastustoiminnan johtaminen

Pelastustoiminnan johtaja on siltä pelastustoimen alueelta, jossa onnettomuus tai vaaratilanne on saanut alkunsa, jollei toisin ole sovittu. Pelastustoimintaa johtaa pelastusviranomainen. Pelastustoimintaa voi kuitenkin tilapäisesti johtaa muu pelastuslaitoksen palveluksessa oleva tai sopimuspalokuntaan kuuluva siihen saakka, kun toimivaltainen pelastusviranomainen ottaa pelastustoiminnan johtaakseen. Pelastustoiminnan johtaja toimii virkavastuun alaisena.

36 §

Edellä 34 §:n 1 momentissa tarkoitettu tilapäisesti pelastustoimintaa johtava henkilö voi tilanteen niin vaatiessa käyttää tämän pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja pelastusviranomaisen toimivaltuuksia siinä määrin kuin ne ovat välttämättömiä ihmisten, omaisuuden ja ympäristön pelastamiseksi ja suojaamiseksi sekä onnettomuudesta aiheutuvien vahinkojen rajoittamiseksi ja onnettomuuden seurauksien lieventämiseksi.

39 §

Pelastustoimintaan osallistuvan toimintakyky

Pelastuslaitoksen ja sopimuspalokunnan henkilöstöön kuuluvan pelastustoimintaan osallistuvan henkilön tulee ylläpitää tehtäviensä edellyttämiä perustaitoja ja kuntoa. Pelastustoimintaan kuuluvien eri tehtävien edellyttämien perustaitojen ja kunnon tasosta sekä kuntotestien järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä sisäministeriön asetuksella.

51 §

Vapaaehtoistoiminta

Pelastustoimen koulutus-, neuvonta- ja valistustehtävissä sekä pelastustoiminnassa voidaan käyttää apuna vapaaehtoisia organisaatioita ja henkilöitä, ei kuitenkaan tehtävissä, joihin sisältyy merkittävää julkisen vallan käyttöä, kuten viranomaistoimivaltuuksien käyttöä taikka tarkastus- tai valvontatoimintaa.

Vapaaehtoisten osallistumisesta pelastustoimeen voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

52 §

Vapaaehtoistoiminnan edistäminen

Pelastustoimen viranomaisten tulee mahdollisuksiensa mukaan edistää pelastustoimen tehtävissä käytettävien vapaaehtoisten organisaatioiden toimintaedellytyksiä.

53 §

Sopimuspalokuntaan ja muuhun vastaavaan yhteisöön kuuluvan terveystarkastukset

Tämän lain 25 §:ssä tarkoitettuun sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvalla savusukeltajalla ja muuta vastaavaa raskasta työtä tekeväälle on järjestettävä pelastustoimintaan kuuluvasta työstä ja työolosuhteista johtuvien terveysvaarojen ja -haittojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä henkilön turvallisuuden, työkyvyn ja terveyden suojelemiseksi ja edistämiseksi tarkoitettujen tehtävien edellyttämät työterveyshuoltolain (1383/2001) 12 §:ssä säädettyjä tarkastuksia vastaavat terveystarkastukset ja muut ennalta ehkäisevät palvelut siltä osin kuin hänellä ei ole oikeutta työterveyshuoltolaissa tarkoitettuun työterveyshuoltoon työsuhteen perusteella.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä tulee sopia 25 §:ssä tarkoitettussa sopimuksessa.

54 §

Sopimuspalokuntaan kuuluvan ja vapaaehtoishenkilöstön työturvallisuus

Tämän lain 25 §:n mukaiseen sopimuspalokuntaan kuuluvan pelastustoimintaan osallistuvan työturvallisuuteen sovelletaan työturvallisuuslakia (738/2002). Pelastustoimintaan muutoin kuin 1 momentissa tarkoitettulla tavalla vapaaehtoisesti osallistuvan työturvallisuuteen sovelletaan työturvallisuuslain 55 §:ä.

56 §

Pelastuslaitoksen vastuu koulutuksesta

Pelastuslaitoksen tulee huolehtia siitä, että sen sivutoimisella henkilöstöllä sekä sopimuspalokunnan ja muun sopimuksen tehneen yhteisön henkilöstöllä on 57 §:n 2 momentissa säädetty koulutus.

57 §

Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset ... Pelastustoimintaan osallistuvalla sivutoimisella sekä sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvalla henkilöltä vaaditaan Pelastusopiston opetussuunnitelman mukainen

koulutus.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista tutkimuksista ja koulutuksesta.

86 §

Vaitiolovelvollisuus

Pelastustoimen palveluksessa oleva tai pelastustoimintaan osallistuva sekä 107 §:ssä tarkoitettu tutkintalautakunnan jäsen ja asiantuntija eivät saa pelastustoimeen kuulumattomalla tavalla käyttää hyödykseen eivätkä luvatta ilmaista muille tässä tehtävässään tietoon saamaansa seikkaa, jos siitä on laissa säädetty salassapitovelvollisuus taikka jos se koskee yksityistä liikesalaisuutta, taloudellista asemaa, henkilökohtaisia olosuhteita tai terveydentilaa.

94 §

Sopimuksen perusteella pelastustoimintaan osallistuvien henkilörekisteri

Pelastuslaitos saa pitää henkilörekisteriä 25 §:ssä tarkoitettuun sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvista pelastustoimintaan osallistuvista henkilöistä pelastustoiminnan toimintavalmiuden varmistamiseksi ja pelastustoimen resurssien käytön suunnittelua varten. Rekisteriin saadaan tallentaa henkilön nimi, syntymäaika, henkilötunnus, pelastusalan koulutus, osoite ja muut yhteystiedot.

Henkilörekisterissä olevat tiedot on vähintään viiden vuoden väliajoin tarkistettava tai poistettava.

103 §

Pelastustoiminnassa sattuneen tapaturman ja ammatitautien korvaaminen
Pelastustoiminnassa tai väestönsuojelutehtävissä sattuneesta tapaturmasta tai siinä saadusta ammattitaidista suoritetaan korvausta valtion varoista samojen perusteiden mukaan kuin työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) säädetään työtapaturmasta ja ammattitautista. Korvaus suoritetaan vain siltä osin kuin vahingoittuneella ei ole oikeutta vähintään samansuuruisen korvauksen muun lain mukaan. Korvausta suoritetaan niille, jotka:

- ovat 3 §:ssä säädetyn toimintavelvollisuuden perusteella ryhtyneet omatoimisiin pelastustoimenpiteisiin;
- kuuluvat sopimuspalokuntaan tai muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön mutta eivät ole oikeutettuja korvauksiin työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan;

- on 37 §:n 1 momentin mukaisesti määrätty avustamaan pelastustoiminnassa;
- ovat vapaaehtoisesti osallistuneet pelastustointaan 51 §:ssä tarkoitettulla tavalla; tai
- on 67 §:n perusteella määrätty väestönsuojelukoulutukseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu korvaus maksetaan kuitenkin aina, jos tapaturma on sattunut tai ammattitauti aiheutunut käytettäessä teollisuus- tai laitospalokuntaa pelastustoimintaan laitoksen ulkopuolella. Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sopimuspalokunnan ja muun sopimuksen tehneen yhteisön tämän lain mukaista koulutustoimintaa ja sopimuksen mukaisiin tehtäviin liittyvää kiinteistön ja kaluston hoitoa sekä ensivastetoimintaa.

Asian, joka koskee korvauksen suorittamista tämän pykälän nojalla valtion varoista, käsittelee Valtiokonttori. Korvausasian käsittelyyn ja muutoksenhakuun korvausasiassa annettuun päätökseen sovelletaan työtapaturma- ja ammattitautilain säännöksiä.

Pelastuslaki:
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379#L4P25>

16.4. Otteita valtioneuvoston asetuksesta pelastustoimesta

Pelastustoimintaan osallistuvan sivutoimisen henkilöstön ja sopimuspalokunnan henkilöstön kelpoisuudesta säädetään Valtioneuvoston asetuksessa pelastustoimesta seuraavaa:

- 7 §**
- Pelastustoimintaan osallistuvan sivutoimisen henkilöstön ja sopimuspalokunnan henkilöstön kelpoisuus Pelastuslain 57 §:n 2 momentissa tarkoitettulta sivotoimiselta henkilöltä ja sopimuspalokuntaan kuulualta henkilöltä vaaditaan, että:
- sammutus- ja pelastustyöhön osallistuva on suorittanut vähintään Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen sammutustyökurssin;
 - sammutus- ja pelastustyöhön osallistuva päällystöstä ja alipäällystöstä on suorittanut vähintään

Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen yksikönjohtajakurssin tai pelastusalan ammatillisen tutkinnon;

- palokunnan päällikkö on suorittanut pelastuslain 55 §:ssä tarkoitettussa oppilaitoksessa vähintään sopimuspalokunnan päällikkökurssin, sivutoimisen teollisuuspalopäällikön peruskurssin taikka tämän asetuksen 6 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettun tutkinnon.
- Pelastussukellustehtävään osallistuvalla vaaditaan lisäksi, että hän on suorittanut tehtävän edellyttämän Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen kurssin.

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta:
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110407>

16.5. Työtapaturma- ja ammattitautilaki

3 §

Työnantajan vakuuttamisvelvollisuus

Työnantaja on velvollinen vakuuttamaan työntekijänsä työtapaturman ja ammattitautien varalta siten kuin Työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään. Työnantajalla ei ole vakuuttamisvelvollisuutta, jos työnantajan kalenterivuoden aikana teettämistään työstä maksama tai maksettavaksi sovittu työansio on yhteensä enintään 1 200 euroa.

Työtapaturmaa koskevat säännökset

17 §

Tapaturma

Tapaturmalla tarkoitetaan ulkoisesta tekijästä johtuvaa äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa työntekijälle vamman tai sairauden.

18 §

Muut tapaturman aiheuttamana pidettävät vammat ja sairaudet

Mitä tapaturmasta säädetään, sovelletaan myös:

- hankauksen aiheuttamaan ihon hiertymään;
- vammaan tai sairauteen, jonka on aiheuttanut syövyttävän aineen kosketus;
- vammaan tai sairauteen, jonka on aiheuttanut

kaasun, höyryn tai huurun hengittäminen;

- paleltumaan, hypotermiaan, palovammaan ja lämpösairauteen, jonka on aiheuttanut tavanomaisesta poikkeava lämpöolosuhde;
- säteilyn aiheuttamaan vammaan tai sairauteen; ja
- vammaan tai sairauteen, jonka on aiheuttanut huomattava fyysikaalisen paineen vaihtelu.

Edellytyksenä on, että altistuminen 1 momentissa mainitulle tekijälle on tapahtunut vamman tai sairauden ilmaantumista edeltävänä enintään vuorokauden pituisena aikana eikä kysymys ole ammattitaudista.

Työtapaturma- ja ammattitautilaki:
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150459>

16.6. Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslakia sovelletaan sopimuspalokuntatoimintaan. Tämä esitetään lain 2 §:ssä: ”tätä lakia sovelletaan työsopimuksen perusteella tehtävään työhön sekä virkasuhteessa tai siihen verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa tehtävään työhön” sekä lain 4 §:ssä ja kohdassa 8: ”tätä lakia sovelletaan 2 §:ssä tarkoitettun lisäksi myös sopimuspalokuntaan kuuluvan pelastustoimintaan vapaaehtoisesti osallistuvan henkilön työhön”.

Laki tuntee yhteistä työpaikkaa koskevat säännökset. Pelastustoiminnassa viranomaisen käyttää pääasiassa määräysvaltaa myös sopimuspalokunnan henkilöstöön. Tällä perusteella on pelastuslaitoksilla kaikkiin toimijoihin nähden tiedottamis-, töiden suunnittelu- ja yhteensovittamisvelvoite sekä yleinen huolehtimisvelvoite työturvallisuudesta.

Työturvallisuuslaki:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

16.7. Työsopimuslaki

1 §

Sovellettamisala

Tätä lakia sovelletaan sopimukseen (työsopimus), jolla työntekijä tai työntekijät yhdessä työkuntana sitoutuvat henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Lakia sovelletaan VPK-yhdistykseen, joka maksaa palkkaa tai muuta vastiketta työntekijöilleen. Työsopimuslakia sovelletaan myös sopimuspalokuntalaisen pelastuslaitoksen kanssa tekemään henkilökohtaiseen sopimukseen osallistua pelastustehtävien hoitamiseen. Työsopimus voidaan tehdä suullisesti, kirjallisesti tai sähköisesti.

Työsopimuslaki käsittelee myös muun muassa työntekijän velvollisuuksia ja oikeuksia, työsopimuksen päättämistä ja työsopimuksen irtisanomista ja purkamista.

Työsopimuslaki:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>

16.8. Työterveyshuoltolaki

Työterveyshuoltolaissa säädetään työnantajan velvollisuudesta järjestää työntekijöille työterveyshuolto sekä työterveyshuollon sisällöstä ja toteuttamisesta. Pelastuslaitoksen on järjestettävä kaikille työntekijöilleen työterveyshuolto (Pelastuslaki 53 §). Pelastuslaitoksen työterveyshuolto on tarkoituksenmukaista järjestää kaikille sopimuspalokuntien hälytysosastoissa toimiville.

Työterveyshuoltolaki 21.12.2001/1383:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011383>

16.9.Säädökset koskien virkapukua ja palokuntapukua

Pelastusviranomaisen on käytettävä virkatehtävissään pelastustoimen virkapukua, jollei virkatehtävän laatu tai luonne muuta edellytä. Pelastuslaitoksen muun henkilöstön velvollisuudesta käyttää pelastustoimen virkapukua päättää pelastuslaitos.

Pelastustoimen virkapukua voidaan käyttää Pelastusopistosta annetun lain 10 §:ssä tarkoitettuna Pelastusopiston henkilöstön virkapukuna sekä mainitun lain 34 §:n 1 momentin mukaisena opiskelijapukuna.

Sopimuspalokunnan sekä muun vapaaehtoisen palokunnan, laitospalokunnan, teollisuuspalokunnan ja sotilaspalokunnan henkilöstöön kuuluvalla on oikeus käyttää edellä 1 momentissa tarkoitettua pelastustoimen virkapukua palokuntapukuna. Pelastusalan koulutus-, neuvonta- ja valistustehtävissä toimivan yhdistyksen henkilöstöllä on oikeus käyttää pelastustoimen virkapukua palokuntapukuna, mikäli sisäministeriö niin päättää. (28.12.2018/1353)

Sisäministeriön asetuksella annetaan säännöksiä pelastustoimen virkapuvusta, siihen kuuluvista virka-asetunnuksista ja muista tunnuksista sekä tarkempia säännöksiä puvun käyttämisestä. Opiskelijapuvussa ja 3. momentissa tarkoitettussa palokuntapuvussa ei saa käyttää virka-asetunnuksia tai muita viranomaisasemaa kuvaavia tunnuksia. Palokuntapuvun ja opiskelijapuvun on oltava erotettavissa pelastustoimen virkapuvusta. Sisäministeriön asetuksella säädetään palokuntapuvun ja opiskelijapuvun merkitsemisestä ja tunnusten käytöstä. Pelastustoimen palveluksesta eläkkeelle jääneen henkilön oikeudesta käyttää pelastustoimen virkapukua pelastustoimen yhteisöjen tilaisuuksissa voidaan säätää sisäasiainministeriön asetuksella. Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä pelastustoiminnan johtajan tunnuksista pelastustoimen suoja-asuissa sekä muista pelastustoiminnassa käytettävistä suoja-asujen tunnuksista. (28.12.2018/1353)

Pelastuslaki:

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379#L16P111>

Sisäasiainministeriön asetus pelastustoimen virkapuvusta sekä pelastusviranomaisen henkilökortista:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110507>

16.10.Ohje pelastustoimen sukellus- ja pintapelastustoimintaan

Tällä ohjeella ohjataan pelastustoimen savusukellus-, kemikaalisukellus-, vesisukellus- ja pintapelastustoimintaa sekä näiden tukitehtäviä. Ohjeen tarkoituksena on edistää pelastustoiminnan turvallisuutta ja yhdenmukaistaa ohjeessa käsiteltävää pelastustoimintaa ja sen harjoittelua. Ohjeessa painotetaan työturvallisuuden lisäksi tehtävien edellyttämää riittävää osaamista.

Valtakunnallinen ohje antaa puitteet pelastuslaitosten tuottamaan sukellus- ja pintapelastustoimintaan tukitoimintoihin. Jos alueella olevat uhat edellyttävät tätä ohjetta yksityiskohtaisempia järjestelyjä, tulee pelastuslaitoksen laatia täydentävät ohjeet.

Ohje pelastustoimen sukellus- ja pintapelastustoimintaan:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165143>

16.11.Putoamisvaarallisella alueella työskentely pelastustoimessa

Ohjeen tarkoituksena on määritellä putoamisvaarallisella alueella tapahtuvan työskentelyn käsitteet ja edistää pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työturvallisuutta. Ohjeessa kiinnitetään huomiota putoamisvaarallisella alueella työskentelyyn liittyviin sääntöihin, välineisiin ja työtapoihin. Ohje antaa tukea pelastustoimen putoamisvaarallisella alueella työskentelyn suunnitteluun, koulutukseen, kaluston hankintaan ja asennekasvatukseen.

Putoamisvaarallisella alueella työskentely pelastustoimessa:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/a146bcfa-961a-44fe-8fd2-22d2e3af9bdb/content>

16.12.Ohje tiealueella työskentelyyn pelastustoimen tehtävillä

Tiealueella työskentely pelastustoimen tehtävillä -ohjeen tarkoituksena on edistää viranomaisten ja muiden toimijoiden työturvallisuutta pelastustoimen tehtävillä sekä yhdenmukaistaa tiealueilla tapahtuvan työskentelyn käytäntöjä. Ohjeessa kuvatuilla valtakunnallisesti yhdenmukaisilla ja ennakoitavilla toimintamalleilla pyritään myös parantamaan muiden tienkäyttäjien turvallisuutta ja liikenteen sujuvuutta.

Ohjeessa kuvataan muun muassa tiealueella työskentelyä ohjaavia sääntöjä, työskentelyn turvallisuutta, johtovastuun määrittämistä, toimintamalleja ja viranomaisten välistä yhteistyötä. Ohjeessa ei käsitellä hälytysajoa tai ajoneuvon käsittelyä, eikä varsinaisen pelastustoiminnan työmenetelmiä.

Valtakunnallinen ohje antaa puitteet pelastuslaitosten henkilöstön työskentelyyn tiealueella. Pelastuslaitosten tulee tarvittaessa laatia alueen uhkien edellyttämät, tätä ohjetta tarkentavat perusoperaatiomallien kuvaukset sekä turva- ja menetelmäohjeet. Ohjeistuksessa voidaan kuvata myös alueella olevan erityiskaluston käyttö tiealueella toimissa.

Ohje tiealueella työskentelyyn pelastustoimen tehtävillä:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165795>

16.13.Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje

Ohjeella määritellään, miten toimintavalmiuden suunnitteluun paikallisten tavanomaisten onnettomuuksien hoitamiseksi. Lisäksi määritellään, kuinka toimintavalmiutta tulee suunnitella ja ylläpitää laajamittaisia onnettomuuksia sekä erilaisia häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten. Poikkeusoloihin varautumisen suunnittelua ohjataan lisäksi muilla sisäministeriön antamilla ohjeilla.

Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/682c8cce-0307-42a1-8848-cb69829a4dc7/content>

17. Palokuntayhdistyksen perustaminen ja lopettaminen

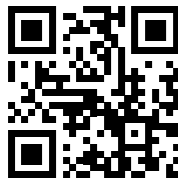
17.1. Yhdistyksen rekisteröinti

Suomessa yhdistys voi olla **rekisteröity tai rekisteröimätön**. Rekisteröinti tekee yhdistyksestä **oikeuskelpoisen**, jolloin se voi omistaa omaisuutta, tehdä sopimuksia, hakea avustuksia ja olla osapuolena oikeustoimissa. Rekisteröidyn yhdistyksen jäsenet **eivät vastaa henkilökohtaisesti** yhdistyksen velvoitteista.

Palokuntayhdistyksen toiminnan kannalta rekisteröinti on käytännössä **välttämätöntä**, sillä ilman sitä yhdistys ei voi tehdä sopimuksia esimerkiksi pelastuslaitoksen kanssa.

Rekisteröinti tapahtuu toimittamalla **perustamisilmoitus Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH)** sähköisesti tai paperilomakkeella. Rekisteröinnistä annetaan PRH:n päätös, joka toimitetaan yhdistyksen osoitteeseen.

Lisätietoa ja lomakkeet:
www.prh.fi

17.2. Yhdistyksen perustamisen valmistelu

Palokuntayhdistyksen perustaminen noudattaa yhdistyslain (503/1989) mukaista menettelyä. Perustamiseen tarvitaan **vähintään kolme henkilöä**, jotka hyväksyvät yhdistyksen **perustamiskirjan** ja **säännöt**.

Säännöissä on mainittava ainakin:

- yhdistyksen **nimi ja kotipaikka**,
- **tarkoitus ja toimintamuodot**,
- määräykset **hallinnosta**,
- **nimenkirjoittajat**,
- jäsenten **liittyminen ja eroaminen**, sekä
- **sääntöjen muuttaminen ja yhdistyksen purkautuminen**.

Sääntöjen tulee olla **yhdistyslain mukaiset**, mutta muuten yhdistys voi päättää sisällöstä melko vapaasti, kunhan se ei loukkaa jäsenten tai kolmansien osapuolten oikeuksia.

Patentti- ja rekisterihallitus tarjoaa mahdollisuuden **ennakkotarkastukseen** (maksullinen palvelu). Mallisääntöjä löytyy PRH:n ja Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön

(SPEK) sivuilta.
Hyväksytyt mallisäännöt ja muistio:

https://www.palokuntaan.fi/resources/public//Tiedostot/prh_hyvaksytyt_vpk_mallisaaannot_2024.pdf

17.3. Palokuntayhdistyksen muutokset

Muutosilmoitus tehdään, kun:

- yhdistyksen **säännöt muuttuvat**,
- **nimenkirjoittajat** vaihtuvat,
- tai muut rekisteriin merkityt tiedot muuttuvat (esimerkiksi osoite tai hallituksen kokoonpano).

Ilmoituksen allekirjoittaa **hallituksen puheenjohtaja**. Maksu suoritetaan PRH:lle ennen ilmoituksen lähettämistä.

Asiointi on mahdollista **PRH:n verkkopalvelussa** tai paperilomakkeella. PRH lähettää rekisteröintipäätöksen postitse yhdistyksen ilmoittamaan osoitteeseen.

Lisätietoa:

https://www.prh.fi/fi/yrityksetjayhteisot/yhdistysrekisteri/rekisteroidylle_yhdistykselle.html

17.4. Yhdistyksen lopettaminen

Rekisteröity yhdistys lopetetaan sen sääntöjen ja yhdistyslain mukaisesti. Lopettaminen tapahtuu **purkautumismenettelyllä**, jossa yhdistyksen varat käytetään sääntöjen mukaiseen tarkoitukseen.

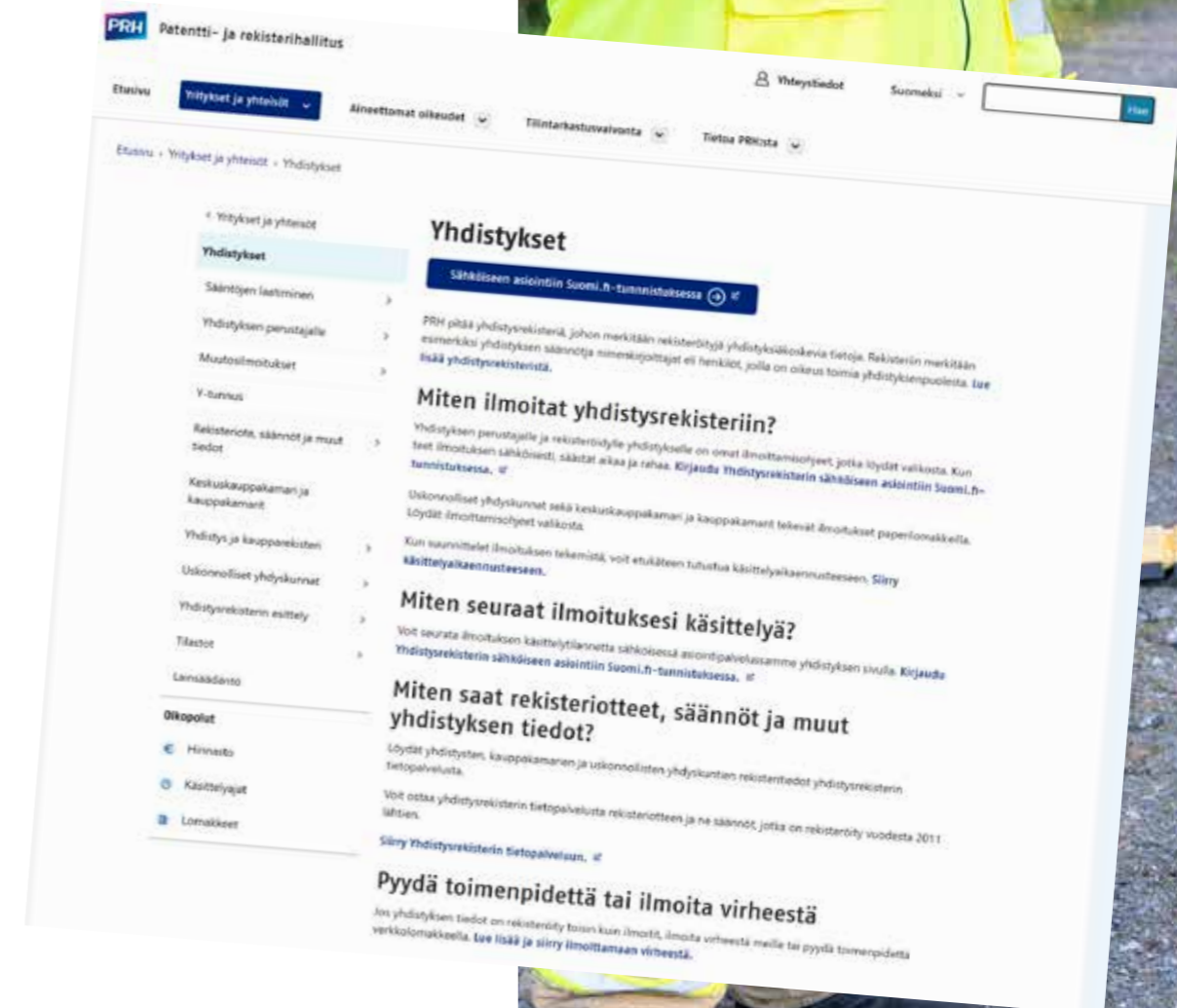
Kun yhdistyksen kokous on päättänyt purkautumisesta ja **selvitystoimet on suoritettu**, tehdään **purkautumisilmoitus PRH:n yhdistysrekisteriin**.

Ilmoituksessa nimetään **selvitysmiehet** (tai viimeinen hallitus, jos se toimii selvitysmiehenä). Selvitysmiehet

vastaavat yhdistyksen omaisuuden muuttamisesta rahaksi, velkojen maksamisesta ja jäljelle jääneiden varojen käytöstä.

Lisätietoa ja lomakkeet:

https://www.prh.fi/fi/yrityksetjayhteisot/yhdistysrekisteri/yhdistyksen_lopettaminen.html

Palokuntayhdistys toimii 4. painos - Suomen Sopimuspalokuntien Liiton julkaisusarja, sarja A:x/2025

PALOSUOJELURAHASTO

TÄMÄN HANKKEEN
ON RAHOITTANUT
PALOSUOJELURAHASTO